

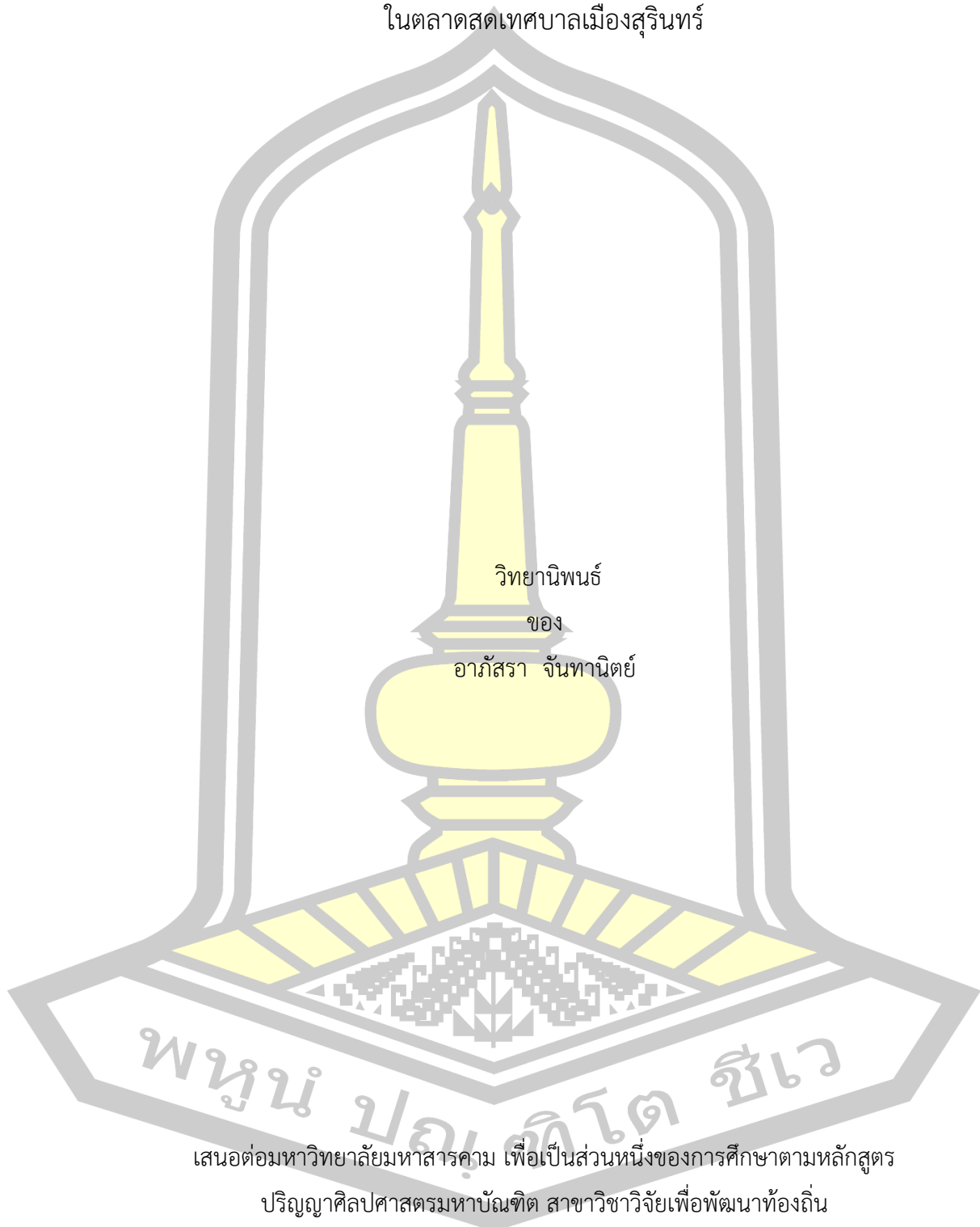
กลยุทธ์การต่อรองของแรงงานข้ามชาติแฉมร์
ในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์

วิทยานิพนธ์
ของ
อาภัสรา จันทานิตย์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
ปีการศึกษา 2560

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กลยุทธ์การต่อรองของแรงงานข้ามชาติแخمร์
ในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์

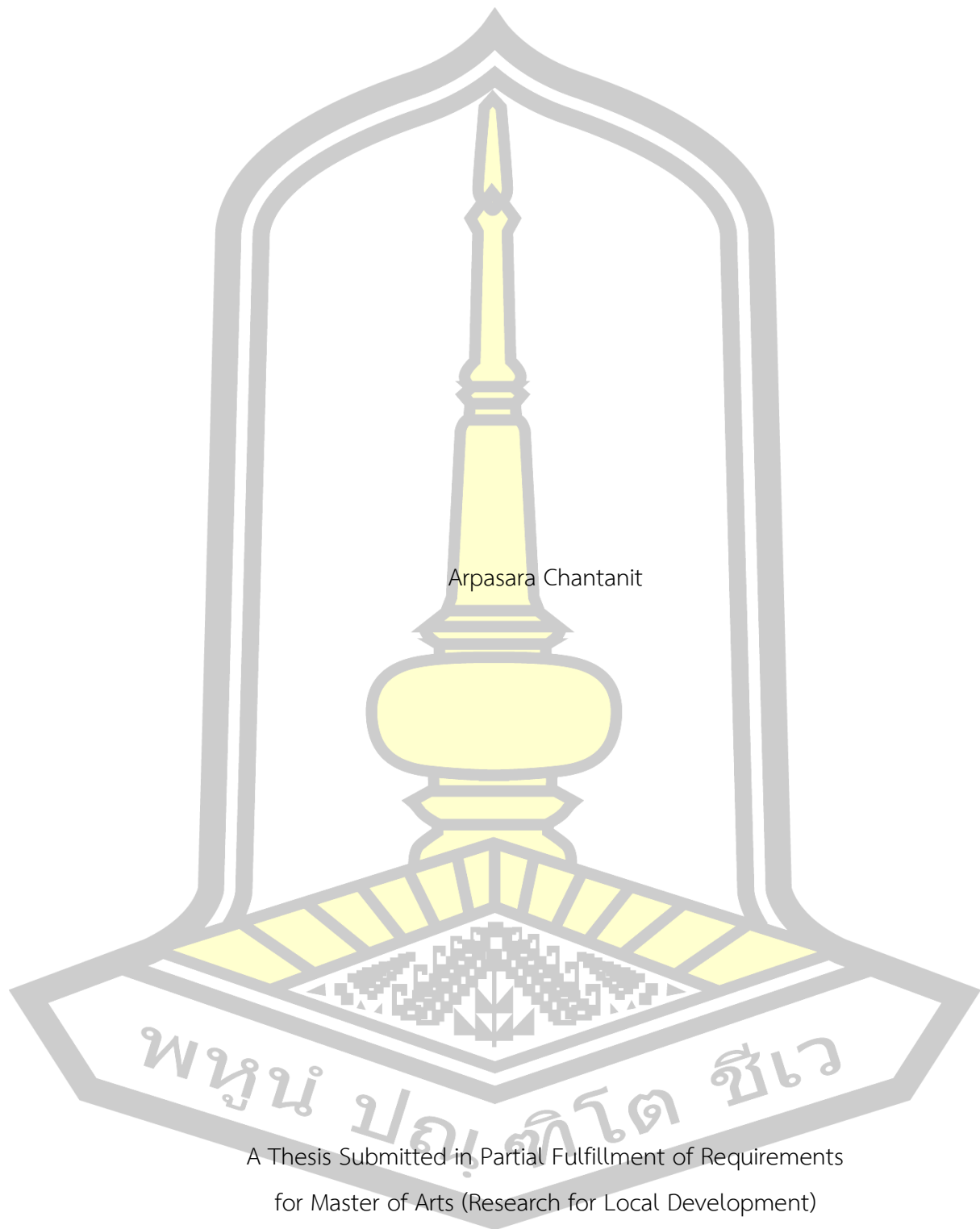
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ปีการศึกษา 2560

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Negotiation Tactics of Khmer Migrant Labor

Arpasara Chantanit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Arts (Research for Local Development)

Academic Year 2017

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวอภัสรา จันทา
นิตย์ แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. กนกพร รัตนสุธีระกุล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อ. ดร. ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รศ. ดร. สมชัย ภัทรธนานันท์)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. เกียรติศักดิ์ บังเพลิง)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(รศ. ดร. บัวพันธ์ พรหมพักพิง)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ. ดร. กนกพร รัตนสุธีระกุล)

.....
(ผศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วัน.....เดือน.....ปี.....

ชื่อเรื่อง	กลยุทธ์การต่อรองของแรงงานข้ามชาติแخمร์ ในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์		
ผู้วิจัย	อาภัสรา จันทานิตย์		
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร. ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ รองศาสตราจารย์ ดร. สมชัย ภัทรนันทน์		
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	วิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษานโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติแخمร์ที่ข้ามแดนมาทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ 2) ศึกษาวิถีชีวิตและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติแخمร์ ที่ข้ามแดนมาทำงานในพื้นที่ตลาดเทศบาลเมืองสุรินทร์ 3) จัดทำข้อมูลเพื่อสามารถนำไปใช้ในการจัดทำสื่อเผยแพร่ให้นายจ้าง เข้าใจวัฒนธรรมข้ามชาติแخمร์และมีการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มแخمร์พุทธและแخمร์จาม โดยใช้แนวคิดกลยุทธ์การต่อรอง แลแนวคิดการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ระหว่างปี พ.ศ.2560 ถึง ต้นปี พ.ศ.2561 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูล ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

นโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติ ซึ่งแต่เดิมมีลักษณะ “ยืดหยุ่น” กับแรงงานข้ามชาติ ต่อมานโยบายของรัฐเข้มงวดมากขึ้นและมีการควบคุมในรูปแบบต่างๆ

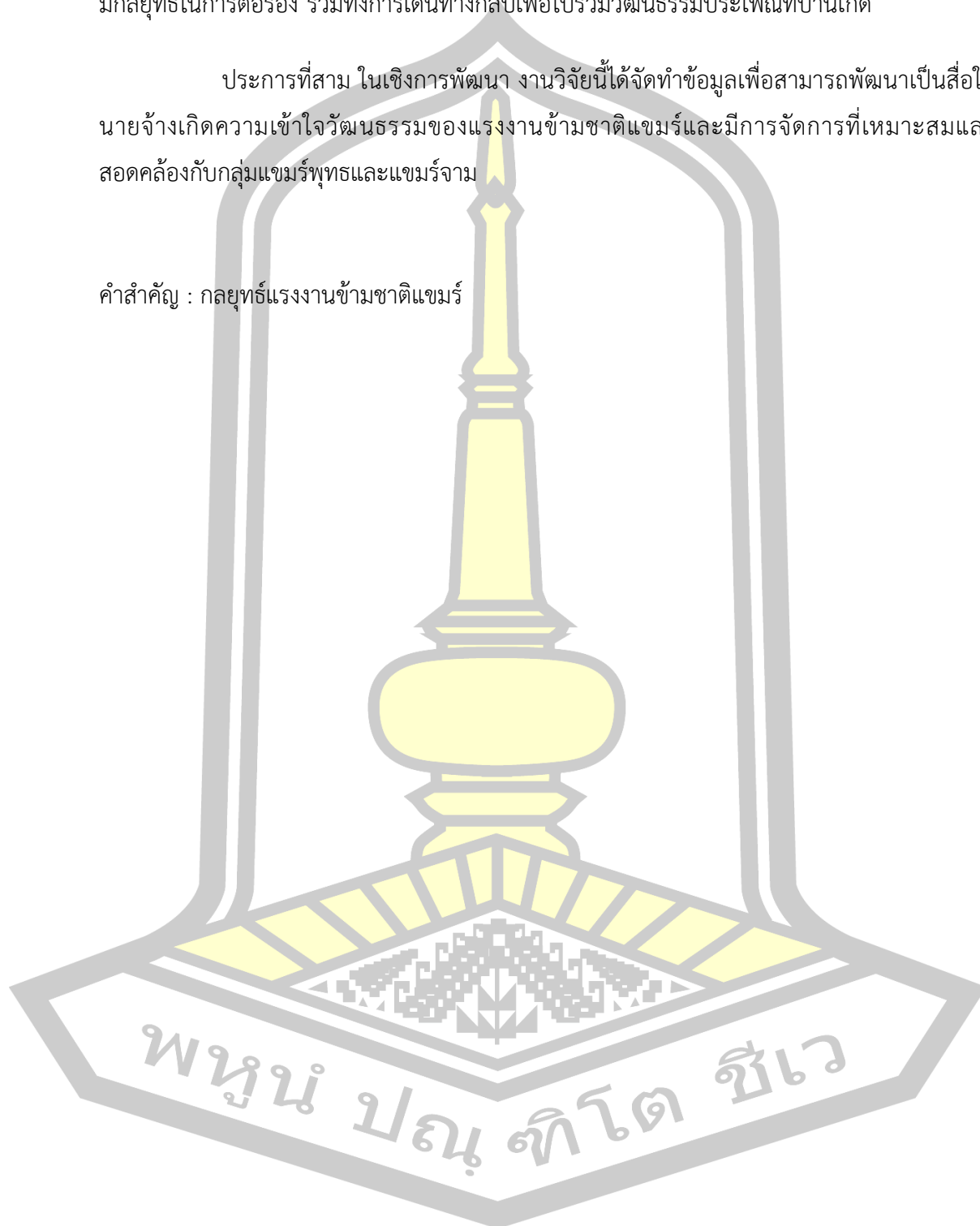
ประการแรก นโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติแخمร์ที่ข้ามแดนมาทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ พบว่าแรงงานข้ามชาติมีการต่อรองและปรับตัวกับทั้งนโยบายและปฏิบัติของรัฐบาลไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกปี ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลไทยในแต่ละยุคสมัย

ประการที่สอง วิถีชีวิตและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติแخمร์ ที่ข้ามแดนมาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ พบว่าแรงงานเหล่านี้ตัดสินใจข้ามแดนมาทำงานในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีการต่อรองบนพื้นฐานทางชาติพันธุ์และศาสนา การอาศัยเครือข่ายทางสังคมและการใช้ศาสนา การทำตัวให้กลมกลืนกับสังคมไทยและเชื่อมโยงกับบ้าน

เกิด การแต่งงานกับคนไทย รวมทั้งการเชื่อมบางกลุ่ม การส่งเงินกลับบ้าน การส่งเงินข้ามประเทศ ซึ่งมีกลยุทธ์ในการต่อรอง รวมทั้งการเดินทางกลับเพื่อไปร่วมวัฒนธรรมประเพณีที่บ้านเกิด

ประการที่สาม ในเชิงการพัฒนา งานวิจัยนี้ได้จัดทำข้อมูลเพื่อสามารถพัฒนาเป็นสื่อให้นายจ้างเกิดความเข้าใจวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติแخمร์และมีการจัดการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มแخمร์พุทธและแخمร์จาม

คำสำคัญ : กลยุทธ์แรงงานข้ามชาติแخمร์

TITLE Negotiation Tactics of Khmer Migrant Labor
AUTHOR Arpasara Chantanit
ADVISORS chainarong shatcher , Ph.D.
 Associate Professor Somchai Phatharathananuntha , Ph.D.
DEGREE Master of Arts **MAJOR** Research for Local
 Development
UNIVERSITY Mahasarakham **YEAR** 2017
 University

ABSTRACT

This thesis aims to analyze two major issues: 1) state policy and its practice on Khmer migrant labor in Surin Market 2) livelihoods and socio-economic and cultural adjustment of Khmer migrant labor on a daily basis 3) to prepare the important information which able to use for media production and delivery to Thai employer to understand Khmer migrant worker. This Thesis applied the concept of tactics of negotiation and adaptation in economics social and cultural. The data was collected through documentary research, participant observation, and key informant interview at Surin Market in 2017. The findings are as follow.

Firstly, the Thai State has flexible policies and several methods in controlling migrant labors along the Thai-Cambodian border that did not conform with the international standard, However, Thai government is also facing pressures from the international Community, pushes it to put more control on migrant labor, resulted in an enactment of a new law that prevents illegal practices against migrant labors.

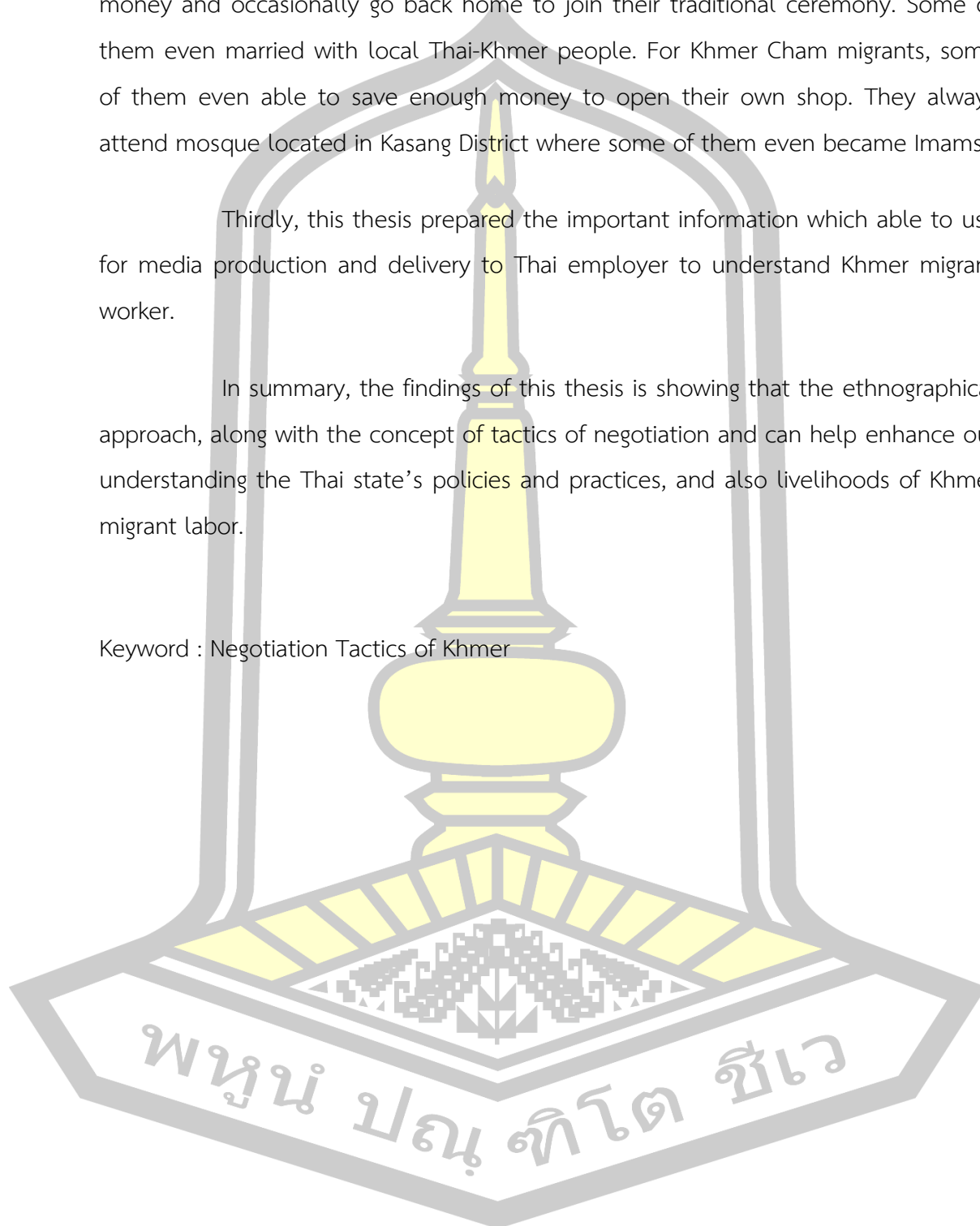
Secondly, most of the migrant labors in Surin Market are Cambodian migrants Khmer and Muslim Khmer or Khmer Cham who live in cross-border livelihoods. In their daily practices, they have developed several tactics based on their ethnicity and religion to negotiate with the Thai state and its officials. They also

created a special channel to keep in touch with their homeland, by sending back money and occasionally go back home to join their traditional ceremony. Some of them even married with local Thai-Khmer people. For Khmer Cham migrants, some of them even able to save enough money to open their own shop. They always attend mosque located in Kasang District where some of them even became Imams.

Thirdly, this thesis prepared the important information which able to use for media production and delivery to Thai employer to understand Khmer migrant worker.

In summary, the findings of this thesis is showing that the ethnographical approach, along with the concept of tactics of negotiation and can help enhance our understanding the Thai state's policies and practices, and also livelihoods of Khmer migrant labor.

Keyword : Negotiation Tactics of Khmer

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก อาจารย์ ดร.ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ภัทรธนานันท์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกพร รัตนสุธีระกุล ประธานกรรมการสอบ รองศาสตราจารย์ ดร.บัวพันธ์ พรหมพักพิง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก และอาจารย์ ดร.พิมเสน บัวระภา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ บังเพลิง อาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษา ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านคอยให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ต่องานวิชาการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในหลักสูตรที่ถ่ายทอดวิชาความรู้ในห้องเรียนและการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่องานวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณนายจ้างและแรงงานข้ามชาติแคมป์พุทธและแคมป์จามทุกท่านที่ถ่ายทอดเรื่องราวความทุกข์ ความสุขให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตกลยุทธ์ในการต่อรองมากยิ่งขึ้น

ขอบคุณนายดารา เอียด ที่ช่วยในการอ่านวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำด้านการใช้ภาษา ในการจัดรูปเล่มให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอบคุณพี่ที่ทำงานทุกคนที่คอยให้กำลังใจในการเขียนงาน และคอยแนะนำพร้อมแลกเปลี่ยน ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานชิ้นนี้

ขอขอบพระคุณบุพการีและญาติพี่น้อง ที่เสียสละกำลังทรัพย์และทุ่มเทหัวใจเพื่อให้ผู้วิจัย สามารถดำเนินชีวิตในระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ได้เป็นอย่างดี

อาภัสรา จันทานิตย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ณ
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญรูปภาพ.....	ท
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ภูมิหลัง.....	1
1.2 ความมุ่งหมาย	5
1.3 คำถามในการวิจัย.....	6
1.4 ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า	6
1.5 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	6
1.5.1 งานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ.....	7
1.5.1.1 การศึกษาแรงงานข้ามชาติมิติวัฒนธรรม.....	7
1.5.1.2 การศึกษาสังคมข้ามท้องถิ่นของแรงงานข้ามชาติ.....	8
1.5.1.3 การศึกษาแรงงานข้ามชาติมิติเศรษฐศาสตร์การเมือง	9
1.5.2 งานศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของจามมุสลิมในลุ่มน้ำโขงที่สำคัญ.....	10
1.5.3 แนวคิดกลยุทธ์การต่อรอง.....	12
1.5.4 แนวคิดการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของมุสลิม.....	13
1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	14
1.7 วิธีดำเนินการวิจัย.....	15

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	16
1.9 จริยธรรมการวิจัย.....	16
1.10 นิยามศัพท์เฉพาะ	16
บทที่ 2 พัฒนาการข้ามแดนของแรงงานข้ามชาติ บริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์.....	17
2.1 การเกิดของการพัฒนาลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion : GMS).....	17
2.2. การเข้ามาของแรงงานข้ามชาติจากประเทศกัมพูชา	20
2.3 ตลาดเทศบาลเมืองสุรินทร์.....	22
2.3.1 ตลาดฝั่งตะวันออก.....	23
2.3.2 ตลาดฝั่งตะวันตก.....	24
2.4 มัสยิดดารุสสลาม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์.....	26
2.5 สรุปท้ายบท	26
บทที่ 3 นโยบายรัฐที่มีต่อแรงงานข้ามชาติแخمร์	28
3.1 ยุคสงครามกลางเมืองกัมพูชา.....	28
3.2 ยุคการเปิดชายแดนและการผ่อนปรน แรงงานผ่อนปรนการควบคุมแรงงานข้ามชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 – 2556	30
3.3 ยุคการเข้มงวดในการควบคุมแรงงานข้ามชาติ ในช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2561.....	33
3.4 ปฏิบัติการควบคุมแรงงานข้ามชาติ.....	38
3.5 สรุปท้ายบท	42
บทที่ 4 วิถีชีวิตและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติแخمร์.....	43
4.1 การข้ามแดนของแรงงานข้ามชาติ	43
4.2 เงื่อนไขที่แรงงานแخمร์ตัดสินใจข้ามแดนมาในประเทศไทย	45
4.3 กลยุทธ์ในการข้ามแดนและกลยุทธ์การต่อรอง	47
4.3.1. กลุ่มนายจ้าง	47
4.3.2 กลุ่มญาติ	48

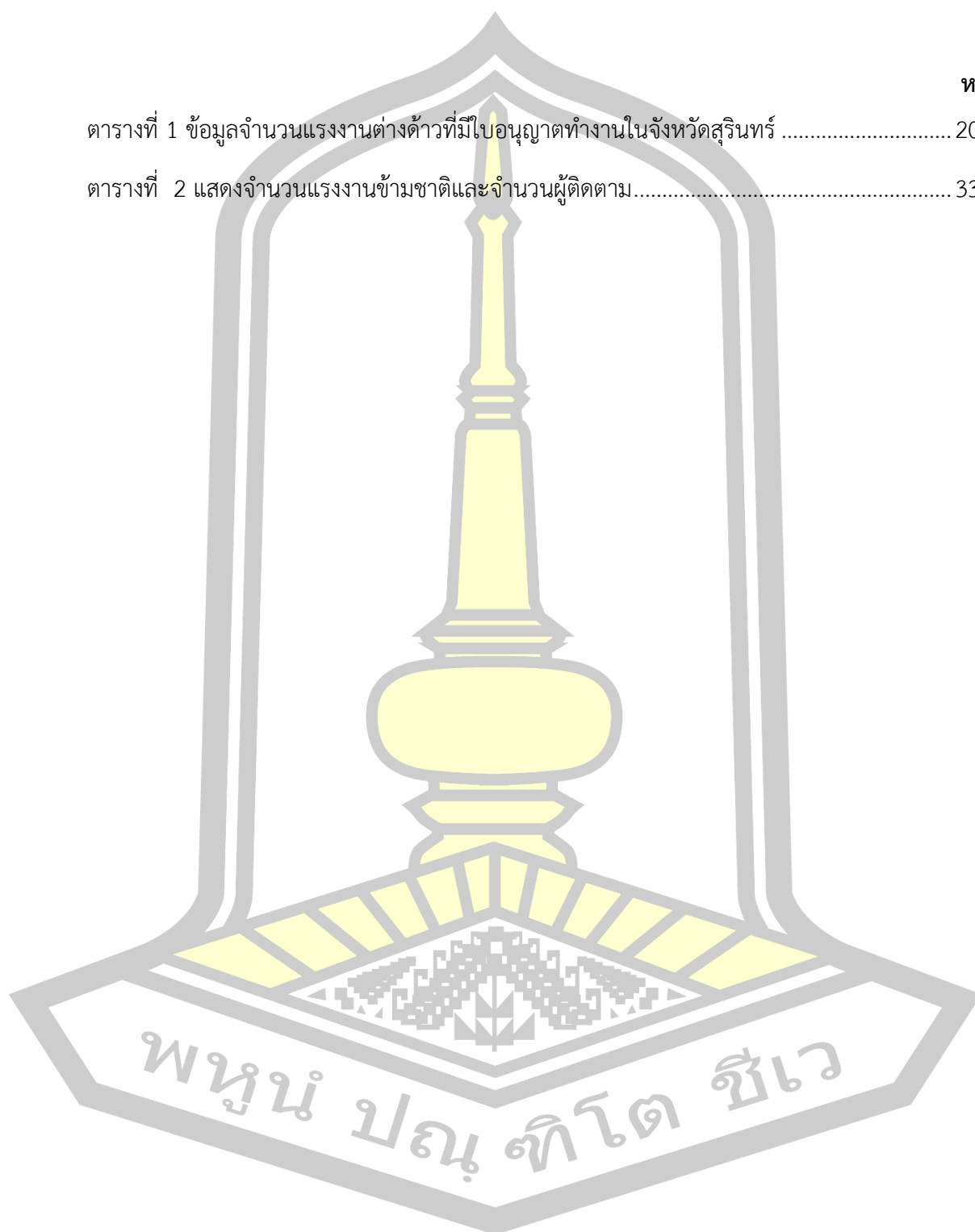
4.3.3. กลุ่มที่เข้ามาด้วยตนเอง	48
4.3.4. กลุ่มเครือข่ายแรงงาน	48
4.4 กลยุทธ์การต่อรองกับนายจ้าง	49
4.5 การต่อรองเมื่อถูกจับกุม	50
4.6 การปรับตัวทางเศรษฐกิจ	51
4.6.1 กลุ่มแรงงานรับจ้าง	51
4.7 การปรับตัวทางสังคม	52
4.7.1 การแต่งงานกับแหมร์พุท	52
4.7.2 การแต่งงานกับแหมร์จาม	52
4.8 การปรับตัวทางวัฒนธรรม	53
4.8.1 แหมร์พุท	53
4.8.1.1 การร่วมประเพณีวันเข้าพรรษาของแรงงานข้ามชาติแหมร์	54
4.8.1.2 การร่วมประเพณีงานแสดงช้างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ของแรงงานข้าม ชาติแหมร์	54
4.8.1.3 การร่วมประเพณีวันลอยกระทงของแรงงานข้ามชาติแหมร์	55
4.8.1.4 การฟังเพลงของแรงงานข้ามชาติแหมร์	55
4.8.1.5 การดูละครของแรงงานข้ามชาติแหมร์	55
4.8.2 แหมร์จาม	56
4.8.2.1 การร่วมประเพณีงานแสดงช้างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ของแรงงานข้าม ชาติแหมร์	56
4.9 การสร้างเครือข่าย	57
4.9.1 เครือข่ายทางศาสนา	57
4.9.2 เครือข่ายแรงงานข้ามชาติ	58
4.9.3 เครือข่ายที่บ้านเกิด	58

4.9.4	เครือข่ายแรงงานข้ามชาติกลุ่มอื่น	59
4.9.5	เครือข่ายนายจ้าง	59
บทที่ 5	การปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติแอมร์	60
5.1	แนวทางการจัดการแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์แอมร์สำหรับนายจ้าง	60
5.1.1.	การขึ้นทะเบียนและการขอใบอนุญาตทำงานให้ถูกกฎหมาย	60
5.1.2	การปฏิบัติเมื่อถูกจับกุม	61
5.1.3	ค่าจ้างแรงงานข้ามชาติต่ำกว่าต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ	62
5.1.4	สวัสดิการแรงงานข้ามชาติแอมร์	62
5.2	การปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติแอมร์	62
บทที่ 6	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	64
6.1	สรุปผลการศึกษา	64
6.2	อภิปรายผล	65
6.3	ข้อเสนอแนะ	66
บรรณานุกรม		68
ประวัติผู้เขียน		72

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ข้อมูลจำนวนแรงงานต่างด้าวที่มีใบอนุญาตทำงานในจังหวัดสุรินทร์	20
ตารางที่ 2 แสดงจำนวนแรงงานข้ามชาติและจำนวนผู้ติดตาม.....	33

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบที่ 1 ภาพรวมบริเวณตลาดเทศบาลเมืองสุรินทร์	23
ภาพประกอบที่ 2 เส้นทางต้นทางการข้ามแดนของแรงงานข้ามชาติจากกัมพูชามายังจังหวัดสุรินทร์	44
ภาพประกอบที่ 3 แรงงานข้ามชาติแอมร์พุทและแอมร์จามที่ผู้วิจัยกล่าวถึงข้อเสนอแนะและปัญหาของนโยบายรัฐที่ควบคุมการทำงานของแรงงานข้ามชาติ	63

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

การเคลื่อนย้ายแรงงานในอนุภาคลุ่มน้ำโขง ได้แก่ ประเทศกัมพูชา พม่า ลาว ไทย เวียดนาม และมณฑลยูนนาน/กวางสีของประเทศไทย ในพื้นที่ 2 ล้าน 3 แสน ตารางกิโลเมตร ประชากร 260 ล้านคน ซึ่งเป็นการย้ายถิ่นแบบไม่ประจำ เป็นแรงงานที่ลักลอบเข้ามาทำงาน โดยไม่มีเอกสารแสดงตน และไม่มีเอกสารจ้างแรงงาน ทำให้แรงงานกลุ่มนี้ควบคุมยาก ส่งผลให้เกิดปัญหาการค้ามนุษย์ และแรงงานถูกบังคับให้ทำงานติดต่อกันหลายชั่วโมงและถูกนายจ้างเอาเปรียบไม่จ่ายค่าจ้างหรือจ่ายค่าจ้างที่มีราคาต่ำ เพราะสถานการณ์เข้าเมืองผิดกฎหมายทำให้แรงงานไม่สามารถต่อรองเวลาในการทำงานและค่าจ้างที่เป็นธรรม และไม่มีกฎหมายคุ้มครอง การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายของแรงงานข้ามชาติส่งผลกระทบต่อปัญหาอาชญากรรมและความมั่นคงต่อชาติ แต่ที่ส่งผลดีในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจแก่โรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องการแรงงานไร้ฝีมือจำนวนมาก (อมรา สุนทรธาดา, 2558 : 151)

อมรา สุนทรธาดา (2558) ได้อธิบายว่า จากนโยบายระเบียงเศรษฐกิจอนุภาคลุ่มน้ำโขง (GMS economic corridors) เริ่มขึ้นเมื่อปี 2535 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ไทย ลาว เวียดนาม พม่า และจีน (มณฑลยูนนาน/กวางสี) เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ รวม 6 สาขา ได้แก่ การค้าและการลงทุน การท่องเที่ยว การพลังงาน ประมง คมนาคมขนส่งและเทคโนโลยี มีการสร้างเส้นทางเชื่อมระหว่างประเทศ ซึ่งจะช่วยให้ลดระยะเวลาในการเดินทางและขนส่งสินค้า รวมทั้งการเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งเชื่อมจากพื้นที่ด้านตะวันออกจากเวียดนาม ผ่านลาวสู่ไทยและพม่า เห็นว่าภายหลังนโยบายระเบียงเศรษฐกิจอนุภาคลุ่มน้ำโขง (GMS economic corridors) ระหว่าง 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ไทย ลาว เวียดนาม พม่า และจีน (มณฑลยูนนาน/กวางสี) มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการหลั่งไหลของแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานแบบ 2 ลักษณะ คือการย้ายถิ่นแบบประจำ (Regular) และการย้ายถิ่นแบบไม่ประจำ (Irregular) พบว่าในประเทศไทยแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานส่วนใหญ่ ได้แก่ สัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา

ปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลไทยมีนโยบาย “ผ่อนผัน” ให้แรงงานข้ามชาติหลบหนีเข้าเมืองเฉพาะประเทศพม่า ลาว และกัมพูชา สามารถขอใบอนุญาตทำงานได้ ตามกฎหมายมาตรา 17 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2521 รัฐบาลสามารถผ่อนผันให้แรงงานข้ามชาติที่ไม่มีเอกสาร

การเดินทางสามารถขออนุญาตทำงานได้อย่างถูกกฎหมายชั่วคราวในประเทศไทย การจดทะเบียนเริ่มต้นใน พ.ศ. 2539 โดยการมีมติคณะรัฐมนตรีเพื่อจัดทำกรอบการจดทะเบียนตามกฎหมายของแรงงานเหล่านี้เป็นรายปี โดยแรงงานข้ามชาติได้รับอนุญาตให้ทำงานได้ชั่วคราวในระหว่างการรอถูกส่งกลับประเทศ แต่ในทางปฏิบัตินั้น การอนุญาตชั่วคราวถูกขยายเวลามาตลอดทุกปีเนื่องจากภาวะการขาดแคลนแรงงานระดับล่าง แรงงานกลุ่มนี้มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจไทย แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่ แรงงานประเภทที่ 1 แรงงานข้ามชาติที่จดทะเบียนมักเรียกว่า “กลุ่มผ่อนผัน” หมายถึงแรงงานที่จดทะเบียนเพื่อได้สิทธิอาศัยอยู่ชั่วคราว (ทร.38/1) และได้รับหมายเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก จากกระทรวงมหาดไทยโดยเริ่มที่หมายเลข 00 แรงงานประเภทที่ 2 แรงงานข้ามชาติที่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติ (Nationality Verification–NV) ถูกเรียกว่าสั้นๆว่า “กลุ่มพิสูจน์สัญชาติ”

ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 รัฐบาลได้วางมาตรการที่จะปรับสถานภาพของแรงงานที่เข้าเมืองผิดกฎหมายมาเป็นแรงงานถูกกฎหมาย โดยผ่านกระบวนการพิสูจน์สัญชาติ สำหรับแรงงานจากประเทศพม่า กระบวนการพิสูจน์สัญชาติเริ่มขึ้นใน พ.ศ. 2552 โดยระยะแรก มีขั้นตอนค่อนข้างซับซ้อนและใช้เวลานาน แต่ปัจจุบันรัฐบาลพม่ายินยอมเข้ามาตั้งศูนย์พิสูจน์สัญชาติในประเทศไทยรวม 5 จังหวัดคือ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ เชียงใหม่ และสุราษฎร์ธานี แรงงานจากประเทศพม่าที่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติแล้วจะได้เอกสารการเดินทางและบัตรประจำตัวประชาชนออกโดยรัฐบาลพม่า แรงงานประเภทที่ 3 แรงงานข้ามชาติเข้าประเทศผ่านบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (Memorandum of Understanding – MOU) ระหว่างรัฐบาลไทย-รัฐบาลกัมพูชา ไทย-พม่า และไทย-สปป.ลาว ใน พ.ศ. 2545 และ 2546 ได้จัดทำกรอบการทำงานสำหรับแรงงานข้ามชาติไร้ฝีมือที่จะเข้ามาและทำงานในประเทศไทยอย่าง “ถูกกฎหมาย” ภายใต้บันทึกข้อตกลงนี้แรงงานจะได้รับสวัสดิการสังคมสิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาล และสิทธิประโยชน์อื่นๆ เช่นเดียวกับแรงงานไทยแรงงานประเภทที่ 4 แรงงานข้ามชาติที่ไม่ได้จดทะเบียน หมายถึง แรงงานที่ทำงานโดยไม่มีใบอนุญาต ไม่ว่าจะมียุทธศาสตร์พนักชั่วคราว (ทร.38/1) หรือไม่ก็ตาม จำนวนแรงงานข้ามชาติได้ดินนี้ไม่มีตัวเลขชัดเจน แรงงานเหล่านี้มักอยู่ด้วยความหวาดระแวงที่จะถูกจับกุม ข่มขู่ และถูกส่งกลับ (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2555)

ปรากฏการณ์แรงงานข้ามชาติที่ข้ามแดนมาทำงานในไทย เกิดขึ้นหลังจากมีการทำให้เป็นอนุภาคลุ่มน้ำโขงที่มีการเปิดชายแดนให้เชื่อมต่อกัน และการพัฒนาพื้นที่ชายแดนให้เป็นตลาดการค้าซึ่งเกิดขึ้นกลางทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา ทำให้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะพม่า ลาว และกัมพูชา ข้ามแดนมาประเทศไทย แรงงานเหล่านี้ส่วนใหญ่ทำงานระดับล่างสุด ซึ่งเรียกว่างาน 3 D Jobs ได้แก่ งานอันตราย (Dangerous) งานยาก (Difficult) งานสกปรก (Dirty) (มณีมัย ทองอยู่ และ ดุษฎี อายุวัฒน์, 2548)

สำหรับแรงงานข้ามชาติจากกัมพูชามี 2 ลักษณะ คือ ข้ามแดนไปเข้าเียนกลับ ทำงานบริเวณชายแดน กลุ่มนี้จะข้ามแดนมาทำงานกระจายไปในพื้นที่ต่างๆ เช่น ในจังหวัดใหญ่ๆ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ไปจนถึงกรุงเทพและภาคกลาง ภาคตะวันออก กลุ่มเหล่านี้จะอาศัยช่องทางข้ามแดนทั้งที่เป็นทางการ ซึ่งมีอยู่ 37 ช่อง และผ่านช่องทางข้ามแดนตามประเพณี ซึ่งมีทั้งถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย

สำหรับบริเวณชายแดนไทยกัมพูชาในจังหวัดสุรินทร์ แรงงานข้ามชาติเข้ามาในช่วงที่มีการพัฒนา ช่องจอมให้เป็นตลาดชายแดน และเปิดชายแดนระหว่างจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดอุดร มีชัยของกัมพูชา แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ไม่เพียงแต่ทำงานบริเวณตลาดชายแดน แต่ยังเข้ามาทำงานในพื้นที่อำเภอต่างๆ ในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีทั้งแรงงานที่ขึ้นทะเบียนตามนโยบายการผ่อนผัน หรือเรียกว่า ทร.38/1 และแรงงานที่เข้ามาทำงานไม่ได้ขึ้นทะเบียน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 แรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองถูกกฎหมาย ได้แก่ ประเภทที่ 1 ประเภททั่วไป (เข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย) เช่น กลุ่มชาวต่างชาติที่เข้ามาสอนหนังสือตามสถานศึกษา นายจ้าง 51 ราย แรงงานข้ามชาติ 201 คน ประเภทที่ 2 ประเภทส่งเสริมการลงทุน เช่น กลุ่มนายทุนที่เข้ามาทำธุรกิจ หรือมีหุ้นส่วนธุรกิจ นายจ้าง 1 ราย แรงงานข้ามชาติ 1 คน ประเภทที่ 3 ประเภทนำเข้า (MOU) นายจ้าง 16 ราย แรงงานข้ามชาติ 84 คน แรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานตามข้อตกลงว่าด้วยการจ้างแรงงานข้ามชาติระหว่างประเทศไทยและประเทศคู่ภาคี (MOU) โดยขอทำงานได้เฉพาะตำแหน่งกรรมกรและผู้รับใช้ในบ้าน ประเภทที่ 4 ประเภทพิสูจน์สัญชาติ ชาติที่หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา ที่ได้รับการจัดระบบตามยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาแรงงานข้ามชาติที่หลบหนีเข้าเมือง นายจ้าง 84 ราย แรงงานข้ามชาติ 113 คน ประเภทที่ 5 ประเภทมาตรา 14 (เข้ามาทำงานในลักษณะไปกลับหรือตามฤดูกาล) ต้องมีใบอนุญาตทำงานได้คราวละไม่เกิน 3 เดือน อนุญาตเฉพาะกรรมกรและผู้รับใช้ในบ้าน นายจ้าง 226 แรงงานข้ามชาติ 654 คน และกลุ่มที่ 2 แรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย ได้แก่ ประเภทที่ 1 ประเภทชนกลุ่มน้อย เช่น ชาวเขาตามที่ราบสูงต่างๆ นายจ้าง 3 ราย แรงงานข้ามชาติ 4 คน ประเภทที่ 2 ประเภทขึ้นทะเบียนศูนย์ One Stop Service (OSS) (กลุ่มบัตรสีชมพู) กลุ่มมติคณะรัฐมนตรีที่ผ่อนผันให้แรงงานข้ามชาติอยู่ได้ชั่วคราวโดยการทำบัตรสีชมพู ซึ่งภายหลังจากทำบัตรสีชมพูเสร็จแล้วต้องดำเนินการทำเรื่องพิสูจน์สัญชาติเพื่อขอวีซ่าประเภททำงานและใบอนุญาตทำงาน

สถานการณ์ปัญหาแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสุรินทร์ พบว่าหลังจากที่คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.101/2559) เรื่องการแต่งตั้งชุดติดตามและตรวจสอบการจัดการปัญหาแรงงานข้ามชาติและการค้ามนุษย์ โดยมีกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดสุรินทร์ (ด่านตรวจคนเข้าเมืองกาบเชิง) สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์ และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมกันตรวจจับและผลักดันแรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองผิด

กฎหมายโดยที่ไม่มีหนังสือเดินทางและใบอนุญาตทำงาน ซึ่งจากการตรวจสอบและการดำเนินคดีผู้ฝ่าฝืน ผลการดำเนินคดี นายจ้าง 4 ราย แรงงานข้ามชาติ 24 ราย แรงงานข้ามชาติกัมพูชา 16 คน ซึ่งนายจ้างจะโดนปรับครั้งที่หนึ่ง 5,000 บาท ครั้งที่สอง 10,000 บาท และครั้งที่สาม 20,000 บาท และถูกผลักดันออกนอกประเทศ ซึ่งปัญหานี้ก็ไม่ได้ทำให้ต่างเกรงกลัวซึ่งพบว่าภายหลังจากที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐจับ และถูกดำเนินคดีแรงงานข้ามชาติบางกลุ่มได้กลับเข้ามาทำงานในลักษณะเช่นเดิม ทำให้เกิดปัญหาการลักลอบเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมาย

สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นข้างต้น ทำให้แรงงานข้ามชาติกัมพูชาบางกลุ่มลักลอบเข้ามาทำงานแย่งอาชีพคนไทย ซึ่งสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

- 1) การร้องเรียน/ร้องทุกข์ ว่ามีแรงงานข้ามชาติแย่งอาชีพคนไทย
- 2) นายจ้าง (บางคน) ลักลอบจ้างแรงงานข้ามชาติเพราะกลัวเรื่องภาษี
- 3) แรงงานข้ามชาติเปลี่ยนสถานะกลายเป็นเจ้าของแผงขายสินค้า
- 4) กรมการจัดหางานมีหนังสือถึงผู้ว่าราชการทุกจังหวัด ให้แจ้งจัดหางานจังหวัดสนธิ

กำลังตรวจสอบการทำงานของแรงงานข้ามชาติที่แย่งอาชีพคนไทย

จากสถานการณ์ปัญหาการแย่งอาชีพคนไทยของแรงงานต่างด้าว ที่มีการตรวจจับอย่างเข้มงวดอยู่ในขณะนี้ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์มีการร้องทุกข์ ร้องเรียนปัญหาแรงงานข้ามชาติแย่งอาชีพคนไทยและลักลอบเข้ามาทำงานระหว่างตุลาคม 2558 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2560 รวม 47 คดี พบว่าแรงงานข้ามชาติกัมพูชามีจำนวนมากที่สุดที่ถูกจับกุมดำเนินคดี ซึ่งพื้นที่เป้าหมายที่มีการวางแผนตรวจจับแรงงานข้ามชาติของหน่วยงานรัฐ ในพื้นที่ตลาดได้แก่ ตลาดสดเทศบาลเมือง ตลาดน้อยรัตนมัย ตลาดโน้ตบาช่า ตลาดสดเทศบาลตำบลก้งแอนอำเภอบราสาท 4 พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่ถูกตรวจจับเป็นพิเศษเพราะมีการหลอกลวงเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติกัมพูชามากกว่าพื้นที่อื่น จากการตรวจจับอย่างเข้มงวดทำให้แรงงานข้ามชาติกัมพูชาถูกจับบางส่วนก็กลับมาทำงานถูกต้องตามกฎหมายโดยขอใบอนุญาตการทำงานของแรงงานข้ามชาติตามมาตรา 14 บางส่วนหลบหนีเข้ามาทำงานเมื่อไม่มีนายจ้างได้เดินทางกลับกัมพูชาผ่านด่านช่องจอม ซึ่งยังคงรอคอยโอกาสกลับเข้ามาทำงานในประเทศไทยอีกครั้งหากมีจังหวะที่สามารถเข้ามาทำงานในประเทศไทยได้ โดยเป้าหมายการเข้ามาทำงานในพื้นที่ตลาดอันดับแรกคือตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีเป็นแหล่งกระจายสินค้าที่ใหญ่ในเมืองสุรินทร์ มีสินค้าจำนวนมากและหลากหลาย พ่อค้าและแม่ค้าจำนวนมาก ทำให้ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์เป็นพื้นที่เหมาะการเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งจากสถิติที่ถูกจับกุมดำเนินคดีที่ผ่านมา มีการตรวจจับแรงงานข้ามชาติในพื้นที่ตลาดสดเทศบาลเมืองบ่อไร่ และมากกว่าตลาดสดพื้นที่เป้าหมายอื่น ๆ ข้างต้น

แรงงานจากกัมพูชาไม่ได้มีเพียงกลุ่มชาติพันธุ์เขมร แต่ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ รวมถึง
 แชมร์จามที่มาจากกัมปงธม และกัมปงจาม แรงงานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นมุสลิมจามนับถือศาสนา
 อิสลามและทำงานรับจ้างในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ทุกวันตั้งแต่เวลาตีสามถึงหนึ่งทุ่ม และทุก
 วันศุกร์ตั้งแต่เวลา 08.00 ถึง 12.00 แรงงานกลุ่มชาติพันธุ์จามต้องไปประกอบพิธีละหมาดที่มัสยิด
 อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ หลังจากประกอบพิธีละหมาด เสร็จแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์จามกลับมา
 ทำงาน แรงงานดังกล่าวเมื่อเข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งแรงงานข้ามชาติแชมร์จามบางราย
 ไม่ได้เดินทางไปละหมาดที่มัสยิด เนื่องจากในบางครั้งที่ต้องทำงานช่วงเช้าตรงกับวันศุกร์นายจ้างให้
 ดูแลร้านแทนนายจ้าง ทำให้แรงงานข้ามชาติต้องปรับตัวทางด้านศาสนาให้เข้ากับเศรษฐกิจที่ประสบ
 ในแต่ละวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การเข้ามาของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์แชมร์พุทธและแชมร์จาม ทำให้ผู้วิจัยสนใจ
 ศึกษาแรงงานข้ามชาติกลุ่มนี้ เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์
 อีกทั้งมีวัฒนธรรมแตกต่างจากแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์แชมร์ โดยมีคำถามว่าแรงงานข้ามชาติ
 แชมร์พุทธและแชมร์จามที่ข้ามแดนมาทำงานในจังหวัดสุรินทร์มีวิถีชีวิตและกลยุทธ์ในการต่อรอง
 และแรงงานกลุ่มดังกล่าวมีการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างไร

ในเชิงพัฒนา งานวิจัยนี้จะทำสื่อเพื่อเผยแพร่ให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและนายจ้าง
 เกิดความเข้าใจกลุ่มแรงงานข้ามชาติแชมร์จามและมีการจัดการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับ
 วัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์จาม

1.2 ความมุ่งหมาย

1. เพื่อศึกษานโยบายและการปฏิบัติของประเทศไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติแชมร์ที่ข้ามแดน
 มาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาล เมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแรงงาน
 ข้ามชาติแชมร์ที่ข้ามมาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
 จังหวัดสุรินทร์
3. จัดทำข้อมูลเพื่อสามารถนำไปใช้ในการจัดทำสื่อเผยแพร่ให้นายจ้างเข้าใจวัฒนธรรม
 ข้ามชาติแชมร์และมีการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มแชมร์พุทธและแชมร์จาม

1.3 คำถามในการวิจัย

1. นโยบายและการปฏิบัติของประเทศไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติแหมร์จามและแหมร์พุทที่ข้ามแดนมาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาล เมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ อย่างไร
2. วิถีชีวิตและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติแหมร์จามและแหมร์พุทที่ข้ามมาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์อย่างไร
3. จัดทำข้อมูลเพื่อสามารถนำไปใช้ในการจัดทำสื่อเผยแพร่ให้นายจ้างเข้าใจวัฒนธรรมข้ามชาติแหมร์และมีการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มแหมร์พุทและแหมร์จามอย่างไร

1.4 ขอบเขตการศึกษาค้นคว้า

ขอบเขตเชิงพื้นที่ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ในการศึกษาชุมชนและตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ และพื้นที่ที่แรงงานข้ามชาติ แหมร์จามอาศัยและทำงาน และมีสียัดอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ และอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีการรวมกลุ่มกันทางศาสนา

ขอบเขตเชิงเนื้อหาการศึกษา 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง นโยบายและการปฏิบัติของประเทศไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติแหมร์จามที่ข้ามแดนมาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาล เมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ประเด็นที่สอง วิถีชีวิตและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติแหมร์จามที่ข้ามมาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

1.5 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมให้แง่ต่อความเข้าใจวิถีชีวิตและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติแหมร์ที่ข้ามแดนมาทำงานในจังหวัดสุรินทร์

1.5.1 งานศึกษาเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ

งานศึกษาแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยและอนุภาคลุ่มน้ำโขง โดยแบ่งวรรณกรรมออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ กลุ่มแรก คือ การศึกษาแรงงานข้ามชาติมิติวัฒนธรรม กลุ่มที่สอง คือ การศึกษาสังคมข้ามท้องถิ่น กลุ่มที่สาม คือ การศึกษาแรงงานข้ามชาติมิติเศรษฐศาสตร์การเมือง

1.5.1.1 การศึกษาแรงงานข้ามชาติมิติวัฒนธรรม

มณีนัย ทองอยู่ และ ดุษฎี อายุวัฒน์ (2548) ได้ศึกษาเรื่องเครือข่ายทางสังคมข้ามชาติชาวลาวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย เครือข่ายทางสังคมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ แรงงานต่างด้าวสัญชาติลาวเดินทางเข้ามาในประเทศไทย และเข้าสู่สถานประกอบการได้อย่างปลอดภัย เนื่องจากแรงงานเหล่านั้นลักลอบเข้าเมืองและเข้ามาทำงานโดยไม่มีเอกสารจากประเทศต้นทางและไม่มีใบอนุญาตทำงาน ซึ่งการเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวต้องอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวและเครือข่ายของนายหน้าหรือญาติ เพื่อนสนิท หรือเพื่อนร่วมหมู่บ้านที่เคยมาทำงานในประเทศไทย เพื่อสร้างความอุ่นใจและการตัดใจมาทำงานในประเทศไทย หากเป็นนายหน้าคนไทยจะกังวลใจในการตัดสินใจเข้ามาทำงานในประเทศไทยมากกว่านายหน้าที่มีความสัมพันธ์เป็นญาติหรือเพื่อนสนิท ถ้าหากนายหน้าร่วมเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยด้วยกันยิ่งสร้างความมั่นใจและอุ่นใจมากยิ่งขึ้น โดยนายหน้าจะมีส่วนช่วยเหลือในการติดต่อกับทางบ้านและส่งเงินกลับบ้าน เพราะนายหน้าเป็นแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวที่มีใบอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้มีสมุดบัญชีซึ่งต่างจากแรงงานข้ามชาติสัญชาติลาวกลุ่มนี้ที่ลักลอบเข้ามาทำงานโดยไม่มีเอกสารจากต้นทางและไม่มีใบอนุญาตทำงาน (มณีนัย ทองอยู่ และ ดุษฎี อายุวัฒน์, 2548)

อมรา สุนทรธาดา (2558) ศึกษาเรื่องแรงงานย้ายถิ่นในอนุภาคลุ่มน้ำโขง ได้อธิบายว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานจากกลุ่มประเทศในอนุภาคลุ่มน้ำโขง ได้แก่ กัมพูชา พม่า และลาว ซึ่งเป็นประเทศต้นทางย้ายเข้าสู่ประเทศไทยที่เป็นศูนย์กลางนำเข้าแรงงานไร้ฝีมือ ส่วนใหญ่เป็นการย้ายถิ่นแบบไม่ประจำ โดยแรงงานข้ามชาติจะลักลอบเข้าเมืองโดยไม่มีเอกสารแสดงตนจากต้นทางและไม่มีใบอนุญาตทำงาน ซึ่งการหลั่งไหลของแรงงานข้ามชาติในกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจทำให้เกิดการกระจายตามความต้องการของแต่ละประเทศ แต่อีกด้านหนึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานสร้างผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคง เช่น การค้ามนุษย์ การเข้าเมืองผิดกฎหมาย และปัญหาอาชญากรรม อีกทั้งยังเกิดปัญหาการปลอมแปลงเอกสารของแรงงานข้ามชาติ การเอาเปรียบแรงงานข้ามชาติ นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน จากการหลั่งไหลของแรงงานข้ามชาติทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภาคลุ่มน้ำโขงมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในการลงทุนภาคอุตสาหกรรม

ในประเทศเพิ่มขึ้น เช่น พม่า กัมพูชา และเวียดนาม อาจทำให้แรงงานข้ามชาติกลับประเทศและส่งผลดีต่อปัญหาการค้ามนุษย์ได้ในระดับหนึ่ง (อมรา สุทรธาดา, 2558)

Rie Nakamura (1999) ศึกษางานวิจัยเรื่อง Ethnicity of The Cham in Vietnam อธิบายถึงการศึกษาพื้นที่ภาคใต้ตอนกลางที่มีชุมชนชาวจามอาศัยอยู่ ซึ่งชาวจามจากสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงอาศัยอยู่หลายคน ซึ่งชาวจามจากสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงเป็นที่รู้จักในด้านการเดินเรือและดนตรีมาเป็นเวลานาน ซึ่งกำหนดรูปแบบการเต้นในพิธีกรรมของชาวจามได้รับการดัดแปลงจากผลงานการแสดงละครซึ่งทำให้เป็นองค์ประกอบสำคัญของชาวจามที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งชาวจามจากสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงมีการปรับตัวโดยสร้างผลงานเพลงที่เน้นเพลงด้านอิสลาม หลายเพลงที่พวกเขาร้องเพลงในเทศกาลดนตรีมาจากประเทศมาเลเซียหรือประเทศมุสลิมอื่นที่มีการเปลี่ยนเนื้อเพลงไปที่จามและเวียดนาม เพลงเหล่านี้ถูกนำมาใช้เป็นเพลงของชาวจาม ซึ่งเพลงที่นำมาเต้นบนเวทีไม่ได้มีพื้นฐานจากศาสนา แต่กลุ่มนี้ได้มีการปรับตัวการเต้นบางอย่าง เพื่อให้สมจริง สนุกสนาน และน่าสนใจมากขึ้น นอกจากนี้ความจริงที่ชาวจามจากสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงยังไม่ได้คุ้นเคยกับชายฝั่งตอนกลางของการเดินเรือในการปฏิบัติพิธีกรรมที่เกิดขึ้นจริง เพียงแค่ปรับตัวให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานของพวกเขา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการแสดงละครการเดินเรือของชาวจามได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชาวจาม (Nakamura Rie, 1999)

1.5.1.2 การศึกษาสังคมข้ามท้องถิ่นของแรงงานข้ามชาติ

พัฒนา กิติอาษา (2552) ศึกษางานวิจัยเรื่องคติชนคนข้ามแดน: จากอีสานถึงสิงคโปร์ ได้อธิบายถึงคติชนในยุคโลกาภิวัตน์ที่ได้เล่านิทานหรือเล่าเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตของคนที่ไปทำงานต่างแดนที่เรียกว่า “นิทานข้ามแดน” ที่ได้อธิบายวิถีชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งที่ต้องไปทำงานในประเทศสิงคโปร์ เนื่องจากความจำเป็นทางทางเศรษฐกิจที่บีบบังคับไปทำงานต่างแดน นิทานข้ามแดนของคนงานไทยในสิงคโปร์อาจอ่อนด้อยคติชนในแง่ของความเก่าของเหตุการณ์ ตามแนวพินิจคติชนแบบหน้าที่นิยมโดยอธิบายแนวคิดของวิลเลียม บาสคอม (William Bascom) ดังนี้

- 1) หน้าที่ในการสร้างความสนุกสนานและการหลีกหนีไปจากโลกความจริงชั่วคราว (amusement and escape)
- 2) หน้าที่ในการรับรองหรือสร้างความชอบธรรมสำหรับพิธีกรรมหรือสถาบันสังคมของเจ้าของคติชน (validation of the culture and justification of its rituals and institutions to those who perform and observe them)
- 3) หน้าที่ในการให้การศึกษาความรู้เฉพาะสังคมที่ไม่รู้หนังสือ (education, particularly, but not exclusively in non-literate societies)

4) หน้าที่ในการสืบทอดตามแบบแผนพฤติกรรมทางสังคมที่ได้รับการยอมรับ (maintenance of conformity to accepted patterns of behavior)

ซึ่งแรงงานชาวไทยที่ไปทำงานที่สิงคโปร์ต้องต่อสู้ดิ้นรนเอาตัวไปในแต่ละวันและการถูกเอาเปรียบและโดนนายจ้างหลอกให้ทำงานที่ไม่ได้ตกลงกันไว้ ซึ่งแต่ละคน ก็มีการต่อรองนายจ้างที่แตกต่างกัน เช่นอ้ายสนธยาถูกนายจ้างหลอกให้ทำงานชุดที่ระบายน้ำ ทำให้อ้ายสนธยาต้องใช้วิธีโทรไปต่อว่านายจ้างและส่งเรื่องให้กระทรวงแรงงานดำเนินการ และยังได้อธิบายการส่งเงินกลับบ้านของอ้ายเจริญและการส่งเงินกลับบ้านในเชิงวิชาการและวัฒนธรรมคือ “ผ้าป่าแรงงาน” การส่งเงินกลับบ้านรูปแบบหนึ่ง (remittance) เป็นการส่งเงินกลับบ้านเพื่อกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชนโดยอาศัยช่องทางพระพุทธศาสนา ผ้าป่าช่วยสื่อแทนใจของ คนพลัดถิ่นทั้งชายและหญิงว่าพวกเขาและพวกเขายังผูกพันกับท้องถิ่นที่อยู่ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่นแรงงานคนหนึ่งกล่าวว่า สิงคโปร์อาจจะเป็นสวรรค์ของคนที่มีเงิน แต่เป็นนรกสำหรับคนจน แรงงานที่เข้ามาทำงานต้องต่อสู้เอาตัวรอดจากการถูกเอาเปรียบ ฆ่าฟันกัน แย่งผู้หญิงเรื่องชู้สาว กินเหล้าเมามาตีกัน ซึ่งต้องปรับตัวเพื่อการเอาตัวรอดอยู่ตลอดเวลา (พัฒนา กิตติอาสา, 2552)

1.5.1.3 การศึกษาแรงงานข้ามชาติมิติเศรษฐศาสตร์การเมือง

พฤกษ์ เถาถวิล (2553) ได้อธิบาย นโยบายการจัดการแรงงานข้ามชาติของไทย: จากการเกลียดกลัวคนต่างชาติ ถึง (เหนือกว่า) สิทธิมนุษยชน มีแนวคิด 2 แนวคิด คือ แนวคิดที่หนึ่งคือ แนวคิดการเกลียดกลัวคนต่างด้าว (Xenophobia) เป็นอาการวิตกกังวลของคนในสังคมที่รู้สึกไม่ปลอดภัยเมื่อมีคนต่างชาติเข้ามาอยู่ในสังคม คล้ายๆกับการเหยียดเชื้อชาติ (Racism) ในความรู้สึกและอาการที่เป็นแง่ลบกับกลุ่มอื่น เป็นความรู้สึกไม่ปลอดภัย เมื่อพบกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากตน ทำให้มีอคติด้านแรงงานมักมองว่าแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานหาเงินเพื่อส่งกลับบ้านและสร้างปัญหาและสร้างภาระแก่ประเทศตน เช่น แย่งงานคนในท้องถิ่น คนงานในท้องถิ่นถูกกดค่าแรง อาชญากรรมสูงขึ้น แรงงานข้ามชาติแทรกแซงวัฒนธรรมท้องถิ่นนำมาซึ่งภาระด้านประชากร สวัสดิการสังคม และความมั่นคงของชาติ สิ่งที่ตามมาคือมีการเรียกร้องให้มันโยบายควบคุมแรงงานข้ามชาติอย่างเคร่งครัด กีดกันไม่ให้แรงงานข้ามชาติเข้ามาจำนวนมากและลงหลักปักฐานในประเทศของตน แนวคิดที่สองคือ แนวคิดสิทธิมนุษยชน (Human Rights) นอกจากแนวคิดข้างต้น ยังมีงานวิชาการการที่ก้าวข้ามเรื่องสิทธิมนุษยชนแต่ได้เสนอปัญหาที่แท้จริง ความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างรัฐ ทุน และแรงงาน เพื่อให้เข้าใจยุทธศาสตร์การต่อรองซึ่งกันและกัน ปัญหา นโยบายการจัดการแรงงานข้ามชาติของไทย (พฤกษ์ เถาถวิล, 2553)

1.5.2 งานศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของจามมุสลิมในลุ่มน้ำโขงที่สำคัญ

งานของ ห่วนห์ วัน ฟุก (2554) ศึกษาเรื่องจามมุสลิมในเวียดนามหลังนโยบายโดยเมัย การปรับปรุงวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจศาสนปฏิบัติและชาติพันธุ์สัมพันธ์ ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ของ จามว่า

จาม คือ กลุ่มชนที่มีบรรพบุรุษมาจากอาณาจักรจามปา (Champa Kingdom) ตั้งอยู่ใน แถบทะเลภาคกลางของประเทศเวียดนาม แบ่งพื้นที่ตั้งถิ่นฐาน 4 บริเวณ เทียบกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ประเทศเวียดนามในปัจจุบัน ได้แก่ 1) อมาราวตี (Amaravati) พื้นที่จังหวัดกว๋างนาม (Quang Nam) กว๋างหงาย (Quang Ngai) เคยเป็นที่ตั้งของเมืองอินทราปุระ (Indrapura) และสินหปุระ (Sinhapura) เป็นเมืองสำคัญของอาณาจักรจัมปา 2) วิยะยา (Vijaya) เป็นพื้นที่ในจังหวัดบิ่งดิ่งห์ (Binh Dinh) 3) เกาธารา (Kauthara) เป็นพื้นที่ในจังหวัดคั่นคั่นห์หว่า (Khanh Hao) และ 4) ปังตุรงกะ (Pangdurangga) เป็นพื้นที่ในจังหวัดนิงห์ถ่วนห์ (Ninh Thuan) และบิ่งห์ถ่วนห์ (Binh Thuan)

อาณาจักรจัมปาเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่ศตวรรษที่ 9 และเริ่มเสื่อมสลายตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 ตั้งถิ่นฐานติดชายฝั่งทะเลจีนใต้ จามเป็นเมืองท่าที่สำคัญบนเส้นทางการค้าผ้าไหมทางทะเล (Silk Road of the Ocean) เป็นเส้นทางการค้ากลุ่มชาวจีนกับอินเดียและตะวันออกกลาง ทรัพยากร ทางด้านผ้าไหมและไม้หอมเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มพ่อค้า

ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงกลางศตวรรษที่ 20 ฝรั่งเศสเข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองใน อินโดจีน ต่อมาสถาปนาเขตแดนลาว กัมพูชาและเวียดนามให้เป็นประเทศอาณานิคม ความสัมพันธ์ จามในประเทศเวียดนามและกัมพูชาถูกจำกัดในสองรัฐที่แตกต่างกัน

ปี ค.ศ. 1954 ฝรั่งเศสแพ้สงครามเวียดนาม Dien Bien Phu) ได้ถอนตัวจาก อินโดจีน จากนั้นสหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาททางการเมือง ภาคใต้ประเทศเวียดนามแต่งตั้งรัฐบาล ังดิ่งห์เหียบยม (Ngo Dinh Diem) ส่วนภาคเหนือประเทศเวียดนาม อยู่ภายใต้การปกครองของ พรรคคอมมิวนิสต์ มีประธานาธิบดีโฮจิมินห์เป็นผู้นำ ในช่วงเวลานั้นกลุ่มจามส่วนหนึ่งภายใต้การ ปกครองของรัฐบาลเวียดนามใต้ได้ร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์เพื่อต่อสู้กับรัฐบาลเวียดนามใต้ กลุ่มจามใน สามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงได้รับอิทธิพลจากนิกายวาทาบีนาเข้ามาจากชาวจามที่ไปเรียนรูศาสนาจาก ประเทศมาเลเซีย กลุ่มหนึ่งหันมาปรับปฏิบัติศาสนารูปแบบใหม่ทำให้เกิดนิกายเก่าและใหม่ เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างสองกลุ่ม รัฐบาลท้องถิ่นต้องเข้ามาไกล่เกลี่ยแต่ความขัดแย้งไม่ได้จบลง

ปี ค.ศ.1975 รัฐบาลเวียดนามเหนือได้รับชัยชนะในสงครามปลดแอกประชาชนเวียดนามได้ออกจากอำนาจการปกครองของสหรัฐอเมริกา รัฐบาลเวียดนามรวมทั้งสองภาคให้เข้าเป็นประเทศเดียวกันภายใต้ชื่อ “ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” (Socialist Republic of Vietnam)

ภายหลังการสถาปนาประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ในปี ค.ศ.1979 รัฐบาลได้จำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ 54 กลุ่ม โดยชาว Kinh (Kinh) เป็นชนกลุ่มใหญ่ และอีก 53 กลุ่ม เป็นชนกลุ่มน้อย ชาวจามเป็นกลุ่มประชากรที่อยู่ในลำดับที่ 14 จำนวน 137,000 คน ปี ค.ศ.1975 - 1979 พื้นที่ชายแดนเวียดนามกับกัมพูชาประสบปัญหาการเมืองกับเขมรแดง (Khmer Rouge) เข้ามาก่อการร้ายชาวบ้านถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก กลุ่มจามได้อพยพไปอยู่อำเภอหวังฮั่น

ปี ค.ศ. 1978 การอพยพไปต่างประเทศของคนจามเริ่มหลังจากสงครามจบลงในระยะ 2-3 ปี การอพยพทางทะเลและทางบก การอพยพทางทะเลจะใช้เรือประมงจากจังหวัดชายฝั่งท่าเตียน (Ha Tien) รัชยา (Rach Gia) ก่าเมา (Ca Mau) เพื่อล่องไปประเทศใกล้เคียง เช่น ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ เป็นต้น ส่วนการอพยพทางบกเข้าสู่ประเทศกัมพูชา

ปี ค.ศ.1986 เวียดนามดำเนินการปฏิรูปประเทศ ที่มีชื่อว่า “นโยบายโด่ยเหม้ย” ซึ่งเกิดจากการพัฒนาประเทศ 10 ปี ไม่ดีขึ้น เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจครั้งนี้ รัฐได้เปลี่ยนแปลงระบบการผลิตโดยลดบทบาทควบคุมจากส่วนกลาง ให้เสรีในการทำเศรษฐกิจในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและการตลาด ให้ประชาชนผู้มีทุนสามารถพัฒนากิจการเป็นของตนเองได้ ทั้งในฝ่ายของการผลิตและการกระจายสินค้า รายได้เป็นของตนเองรัฐไม่ตรวจสอบหรือควบคุม

ขณะที่ในประเด็นการปรับตัว หวนท์ วัน ฟุก (2554) ได้ใช้แนวคิด 2 แนวคิด คือ แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวนา และแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์และวิธีวิทยา (Ethnicity and Methodology)

หวนท์ วัน ฟุก (2554) ศึกษาเรื่องจามมุสลิมในเวียดนามหลังนโยบายโด่ยเหม้ย การปรับปรนวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจศาสนปฏิบัติและชาติพันธุ์สัมพันธ์ได้อธิบายแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการวิจัย 2 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวนา ซึ่งได้อธิบายการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมไปสู่การก่อรูปใหม่ของสังคมนั้น การเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวนาแตกต่างจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง ซึ่งเกิดจากบริบทที่แต่ละสังคมต้องเผชิญแตกต่างกัน เช่น กระแสโลกาภิวัตน์ ความทันสมัย นโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละสังคม ซึ่งงานวิจัยการปรับปรนของกลุ่มคนมุสลิมต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและบริบทรัฐชาติ เป็นการปรับปรนของสังคมชาวนาต่อระบบเศรษฐกิจการตลาด และเงื่อนไขทางสังคมต่าง ๆ เช่น นโยบายรัฐชาติในการพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาชุมชนหมู่บ้าน รูปแบบเศรษฐกิจใหม่ ๆ เกิดขึ้นในระบบการตลาด การปะทะกับสังคมนอกประเทศ 2) แนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์และวิธีวิทยา (Ethnicity and

Methodology) เป็นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์จามกับกลุ่มอื่น ๆ ในบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ในพื้นที่นี้ต้องสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่น เป้าหมายเพื่ออธิบายการดำรงอยู่สังคมชาวจามภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจที่กระทบต่อสังคมจาม ซึ่งชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาที่ศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์กร ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ แนวคิดนี้เกิดขึ้นกลางทศวรรษ 1970 เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยา (Anthropological Theory) เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ที่ตามมากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ณ เวลานั้น เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่หลากหลาย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง (Social and Politic Change) การก่อรูปของอัตลักษณ์ (Identity Formation) ความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict) ความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติ (Racial Relation) การสร้างรัฐชาติ (Nation Building) และการผสมกลมกลืน (Assimilation) เป็นต้น

1.5.3 แนวคิดกลยุทธ์การต่อรอง

แนวคิดกลยุทธ์การต่อรองถูกพัฒนามาจากแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันและแนวคิดรูปแบบการต่อต้านในชีวิตประจำวัน แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันเป็นแนวคิดที่ de Certeau พัฒนามาจาก แนวคิดกลยุทธ์ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน (tactics in everyday life practice) เป็นแนวคิดที่ de Certeau (1984) พัฒนามาจาก Outline of a Theory of Practice ของ Bourdieu โดย de Certeau อธิบายว่าปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน (everyday life practice) คือปฏิบัติการที่มีนัยสำคัญ (signifying practice) เปรียบได้กับการลากเส้นกำหนดเขตของเด็กที่เป็น autistic ซึ่งการลากเส้นกำหนดเขตดังกล่าวเป็นวิธีที่เด็กเหล่านั้นปฏิบัติตามซึ่งเป็นไปตามตรรกะของพวกเขาเองทั้งทางตรงและทางอ้อม (ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ, 2552)

ชัชรินทร์ ชัยดี (2557) อธิบายแนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของ de Certeau (1984) ได้ให้ความสำคัญกับอำนาจของผู้อ่อนแอกว่าที่ได้ต่อรองกับฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าการพิจารณาเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power relations) มากขึ้น กล่าวคือเขาได้อธิบายปฏิบัติการของผู้ที่มีอำนาจมากกว่าว่า ยุทธศาสตร์ (strategy) เช่น อำนาจของกองทัพและการเมือง เป็นต้น ขณะที่ปฏิบัติการของผู้ที่อ่อนแอกว่าว่า กลยุทธ์ (tactics) ซึ่งจะมีลักษณะตรงข้ามกับยุทธศาสตร์ โดยผู้ที่อ่อนแอเมื่อเผชิญกับปัญหาเขาจะเลือกกลยุทธ์ที่หลากหลายเพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะโดยตรง เช่น การอ่าน การเดินทาง การบริโภค การทำกับข้าวและอื่น ๆ (ชัชรินทร์ ชัยดี, 2557) ขณะที่ James Scott (1976) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากบูดีเยอร์ เช่นกันได้พัฒนาแนวคิดรูปแบบ

การต่อต้านในชีวิตประจำวัน หรืออาวุธของผู้อ่อนแอ โดยการต่อต้านของผู้อ่อนแอจะแฝงอยู่ในชีวิตประจำวัน

อย่างไรก็ตาม Saroja Dorairajoo (2002) ได้อธิบายว่า ไม่ว่าจะเป็นการต่อต้านหรือการต่อรองล้วนแต่เป็นสิ่งเดียวกัน จึงได้รวมแนวคิดของ James Scott และ de Certeau เข้าด้วยกัน และเรียกแนวคิดนี้ว่า “กลยุทธ์การต่อรองและการต่อต้าน (Tactics of Negotiation) Saroja Dorairajoo ได้นำแนวคิดดังกล่าวข้างต้นเข้าอธิบายวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชาวนายู

โดยชาวนายูเป็นชาวประมงพื้นบ้านบางตะวันชาวนายูเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายได้ให้ความหมายในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม Dorairajoo อธิบายว่าการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชาวนายู โดยการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวประมงนายูและกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่เป็นชาวพุทธ โดยชาวนายูได้ให้ความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ได้กลายมาเป็นเวทีร่วมที่เชื่อมกันระหว่างชาวนายูกับองค์กรพัฒนาเอกชน โดยทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันต่อสู้ ซึ่งทำให้นายูมีช่องทางในการดำเนินชีวิต ขณะที่องค์กรพัฒนาเอกชนได้สร้างประชาสังคมที่เคารพสิทธิคนจน และเคารพต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมที่มีการใช้ทรัพยากรที่ไม่ทำลายชี้ให้เห็นว่าการเชื่อมกันระหว่างชาวนายูกับคนไทยพุทธนั้นเกิดขึ้นแม้ว่าทั้งสองฝ่ายมีความแตกต่างทางศาสนา

คนหนุ่มชาวนายูที่ไปทำงานในมาเลเซีย โดยทำงานก๊วกในร้านอาหารต้มยำเป็นที่นิยมสำหรับชนชั้นกลางในมาเลเซีย ซึ่งคนหนุ่มเหล่านี้ได้ใช้อัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ชาติไทย และอาหารไทยแท้เป็นพื้นที่ในการต่อรองการทำงานในมาเลเซียที่มีรายได้ดีกว่าประเทศไทย การหางานในประเทศไทยยากเนื่องจากความเป็นนายู คนหนุ่มเหล่านี้แม้จะเป็นนายู แต่เมื่ออยู่ในมาเลเซียได้ใช้อัตลักษณ์ความเป็นไทย

1.5.4 แนวคิดการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของมุสลิม

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม งานของ สุเทพ สุนทรเกสซ์ (2548) ได้นำแนวคิดความสัมพันธ์ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของอิสานกับรัฐบาลกลาง ประเทศไทย ขยายอำนาจเข้าปกครองที่ราบสูงโคราช มีการปฏิรูปการปกครอง และต่อมาได้รวมอำนาจไว้ส่วนกลาง การรวมอำนาจเกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 1932 ซึ่งการรวมอำนาจทำให้เกิดการแบ่งแยกชนชั้นปกครองจากส่วนกลางและผู้อยู่ใต้การปกครองบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมคนอิสานที่ด้อยกว่าวัฒนธรรมของคนภาคกลาง ชาวมุสลิมอพยพเข้ามาในสมัยกรุงศรีอยุธยาในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19 กัมพูชาอยู่ในฐานะประเทศราชของไทย ชาวมุสลิมถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลยของฝ่ายไทยจำนวนมาก ในหมู่เชลยส่วนหนึ่งมีชาวมุสลิมจากกัมปงธมและกัมปงจามรวมอยู่ด้วย ชาวมุสลิมตั้งถิ่นอยู่บริเวณ

ตอนกลางและตะวันออกของประเทศไทย บางส่วนเข้ามาอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ บริเวณตลาดเจริญผล ที่รู้จักกันว่า “บ้านครัว” และคนไทยเรียกว่า “แขกครัว”

ประเพณีดั้งเดิมของชาวมุสลิมทำการเกษตร และบางส่วนทำการประมง ซึ่งชาวมุสลิมมีความชำนาญในการต่อเรือ ช่วงแรกที่ชาวมุสลิมเข้ามาได้เพาะปลูกในบริเวณคลองบ้านครัว ในปี ค.ศ. 1950 จิม ทอมป์สัน ชาวอเมริกันตั้งโรงงานผลิตผ้าไหมเพื่อการส่งออกกลางชุมชนชาวมุสลิม ทำให้ชุมชนชาวมุสลิมยึดอาชีพทอผ้าไหมเป็นหลัก จนกระทั่งศูนย์กลางการผลิตผ้าไหมย้ายไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชาวมุสลิมได้เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น แต่ยังมีบางส่วนยังทอผ้าไหม

การสูญเสียอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของมุสลิมในกรุงเทพฯ ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ ชาวมุสลิมไม่ได้สอนลูกหลานพูดภาษาดั้งเดิมของกลุ่ม ภาษาไทยจึงเป็นภาษาพูดประจำวัน อาจมีกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม เช่น ชาวมลายูมุสลิมที่ลูกหลานยังพูดภาษามลายูอยู่บ้าง แต่เนื่องจากในกรุงเทพฯ ภาษามลายูไม่ใช่ภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารทั่วไป ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายที่จะให้ภาษาไทยเป็นภาษาทางการที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ชาวมุสลิมในกรุงเทพฯ จึงใช้ภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่

พ่อค้าในหมู่ชาวนิรหฺร่าน อินเดียน ปากีสถาน และอินโดนีเซียมุสลิม ต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในกรุงเทพฯ ซึ่งพวกเขายังเห็นว่าการรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ตามประเพณีของตนไว้ ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ที่จะได้ประโยชน์สูงสุดจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ซึ่งไม่มีกลุ่มชาติพันธุ์ใดผูกขาดแหล่งทรัพยากร หรือโอกาสในการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ มีการผสมผสานกลมกลืนทางสังคม วัฒนธรรมค่อนข้างสูงก็คือ ประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์จะต้องผ่านระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน เช่นเดียวกับเด็กไทย ต้องหัดอ่านเขียนภาษาไทย และการเรียนรู้ปฏิบัติตามจารีตประเพณีต่างๆ ลักษณะทางชาติพันธุ์ที่มีอยู่เดิม (Ethnic Primordial) จะค่อยๆ ถูกกลืนให้หมดไปด้วยระบบการศึกษาและการสื่อสารของมวลชนร่วมกัน

1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปฏิบัติการในชีวิตประจำวันและกลยุทธ์การต่อรองแรงงานข้ามชาติแหมร์จามที่ข้ามแดนมาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาลสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ แนวคิดกลยุทธ์การต่อรอง (Saroja davi Dorairajoo, 2002) และแนวคิดการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของมุสลิมของสุเทพ สุนทรเกสัช (2548) เพื่อใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาโดยมีประเด็นสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง นโยบายและการปฏิบัติของประเทศไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติแหมร์จามที่ข้ามแดนมาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาล เมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยอธิบายถึงนโยบายและการปฏิบัติของประเทศไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติที่ใช้กฎหมายการควบคุมการทำงานของแรงงานข้ามชาติและคุ้มครองแรงงานข้ามชาติ ซึ่งนายจ้างและแรงงานข้ามชาติต้องปฏิบัติตามรัฐไทยอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบในการทำงานและการใช้ชีวิต อีกทั้งเพื่อป้องกันการตรวจจับและผลักดันให้ออกจากประเทศ

ประการที่สอง การอธิบายวิถีชีวิตแรงงานข้ามชาติแหมร์จามที่ข้ามแดนมาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยอธิบายให้เห็นถึงความคิดในการข้ามแดนมาทำงานในประเทศไทย กลยุทธ์ในการข้ามแดนมาไทย และการเดินทางกลับบ้านเกิด ความสัมพันธ์กับบ้านเกิด การส่งเงินกลับบ้านความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานแหมร์กับเจ้าหน้าที่รัฐ นายจ้าง และแรงงานกลุ่มอื่นๆ โดยผู้ศึกษาจะใช้แนวคิดปฏิบัติการในชีวิตประจำวันมาช่วยอธิบาย นอกจากนั้นยังอธิบายให้เห็นถึงการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยอธิบายให้เห็นถึงการที่แรงงานข้ามชาติแหมร์จามต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในบ้านเกิดมาเป็นวิถีชีวิตของการเป็นแรงงานข้ามชาติ การต้องเผชิญกับสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากบ้านเกิดแหมร์จามต้องปรับตัว การอธิบายในประเด็นนี้จะอาศัยแนวคิดการปรับตัวของมุสลิม โดยไปดูวิถีชีวิตประจำวัน ศาสนา และอัตลักษณ์

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยจะศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติได้แก่พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติตรวจคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551
2. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปเรียนรู้วิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติแหมร์จามและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การเข้าร่วมประกอบพิธีทางศาสนา และติดตามแรงงานข้ามชาติแหมร์จามไปขายสินค้าในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์
3. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant interview) โดยผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติแหมร์จาม ผู้นำชุมชน ผู้นำอาวุโส โต๊ะอิหม่าม นายจ้าง พ่อค้าแม่ค้า แรงงานกลุ่มอื่นที่สัมพันธ์กับแหมร์จาม เพื่อให้ทราบถึงวิถีชีวิตและกลยุทธ์การต่อรอง

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงนโยบายและการปฏิบัติของประเทศไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติแชนร์ที่ข้ามแดนมาทำงาน ในพื้นที่ตลาดสดเทศบาล เมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
2. ทราบถึงวิถีชีวิตและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติแชนร์ ที่ข้ามมาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
3. จัดทำข้อมูลเพื่อสามารถนำไปใช้ในการจัดทำสื่อเผยแพร่ให้นายจ้างเข้าใจวัฒนธรรมข้ามชาติแชนร์และมีการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มแชนร์พุทธและแชนร์จาม

1.9 จริยธรรมการวิจัย

ผู้วิจัยเป็นเจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยจะปกป้องผู้ให้ข้อมูลโดยการใช้นามสมมติแทนการระบุชื่อจริง เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.10 นิยามศัพท์เฉพาะ

แรงงานข้ามชาติแชนร์จาม หมายถึง แรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชาที่นับถือศาสนาอิสลามที่ข้ามแดนมาทำงานในประเทศไทย

บทที่ 2

พัฒนาการข้ามแดนของแรงงานข้ามชาติ บริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์

ในบทนี้ผู้วิจัยจะอธิบายให้เห็นถึงพัฒนาการข้ามแดนของแรงงานข้ามชาติ บริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์

2.1 การเกิดของการพัฒนาลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion : GMS)

สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ (2551) ได้อธิบายว่าประเทศในกลุ่มอนุภาคลุ่มน้ำโขงประกอบด้วย 5 ประเทศ กับอีก 1 มณฑล ได้แก่ ไทย เมียนมา ลาว กัมพูชา และมณฑลยูนนานของจีนใต้ หรือเรียกว่า หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ โดยมีธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (Asia Development Bank หรือ ADB) เป็นแหล่งสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มกัน โดยจัดทำเป็นโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภาคลุ่มน้ำโขงหรือ GMS ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เพื่อส่งเสริมการลงทุน การเกษตร อุตสาหกรรม ท่องเที่ยวและบริการ ทำให้เกิดการจ้างงาน ยกระดับความเป็นอยู่ของคนในภูมิภาคให้สูงขึ้น ใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยเพิ่มขีดความสามารถและสร้างโอกาสของประเทศในภูมิภาคเพื่อการแข่งขันในเวทีระดับโลก

โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภาคลุ่มน้ำโขงหรือ GMS แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่หนึ่ง เป็นการกำหนดขอบเขตของโครงการแต่ละสาขาและโครงการความร่วมมือที่มีโอกาสและศักยภาพการพัฒนา ซึ่งแล้วเสร็จในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 ระยะที่สอง เป็นการกำหนดขอบเขตและแผนการดำเนินงาน รวมทั้งข้อเสนอแนะทางเทคนิคที่ใช้ในการพิจารณาและจัดลำดับความสำคัญของโครงการ ซึ่งแบ่งความร่วมมือออกเป็น 7 สาขา ได้แก่ 1) การคมนาคมขนส่ง ได้แก่ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ 2) การพลังงาน ได้แก่ การพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ ก๊าซและน้ำมัน 3) การสื่อสาร ได้แก่ การพัฒนาให้มีโครงข่ายโทรคมนาคมอย่างทั่วถึงโทรคมนาคม 4) การท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดทำแผน การตลาดและสำรวจสถานที่เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 5) การลงทุน ได้แก่ การแสวงหาความร่วมมือ และการเปิดประเทศเพื่อให้มีการลงทุนระหว่างประเทศ 6) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การวางแผนพัฒนาและรักษาป่าไม้ แหล่งน้ำธรรมชาติ ดิน สัตว์ป่า และพืชสมุนไพร 7) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การพัฒนาฝีมือแรงงานการศึกษาและการสาธารณสุข ซึ่งภายหลังจากการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสและการประชุมระดับรัฐมนตรี 12 ครั้ง ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมสาขา

ที่มีศักยภาพในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันไว้เป็น 9 สาขา ซึ่งเพิ่มจากเดิมอีก 2 สาขา คือ 8) สาขาการอำนวยความสะดวกทางการค้า และ 9) สาขาการเกษตร ได้แก่ การพัฒนาวิธีการ ทำเกษตร การปรับปรุงและรักษาคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร ระยะที่สาม เป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ และจัดทำวิสัยทัศน์การพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง 6 เขต จนถึง ปี พ.ศ. 2563 สำหรับประเทศไทยพื้นที่โครงการครอบคลุมจังหวัดต่างๆ จำนวน 19 จังหวัด แบ่งได้ 3 ภาคดังนี้ 1. ภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และตาก รวม 9 จังหวัด 2. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ เลย หนองคาย นครพนม อุดรธานี สกลนคร มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี รวม 8 จังหวัด 3. ภาคตะวันออก ได้แก่ ปราจีนบุรีและสระแก้ว รวม 2 จังหวัด

ความร่วมมือของประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง เริ่มต้นจากการที่มีพื้นฐานของเศรษฐกิจที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ การเมืองและการบริหารจัดการที่ไม่เท่าเทียมกัน นโยบายการพัฒนาประเทศที่ต่างกันเป็นอุปสรรคต่อการค้าและการลงทุน รวมถึงการเดินทางข้ามพรมแดนที่ยังมีกฎหมายและระเบียบต่างๆ ทั้งด้านการค้าขายและการผ่านแดนของแต่ละประเทศ ปัญหาเส้นทางคมนาคม จุดผ่านแดน พิธีการทางศุลกากร ความไม่สงบจากสถานการณ์ภายในประเทศบางประเทศยังคงเป็นปัญหาที่ต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ไขและต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศในอนาคต ถึงแม้ว่าโครงการจะประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการในระยะแรก แต่เนื่องจากประชากรมีรากฐานวัฒนธรรมร่วมกันมายาวนาน และมีเป้าหมายในการก้าวไปสู่ความเป็นสากลในกระแสโลกาภิวัตน์ด้วยการเปิดประเทศสู่เวทีโลก จึงมีความร่วมมือกันระดับผู้นำประเทศเพื่อยกระดับการพัฒนาของแต่ละประเทศให้มีมาตรฐานทัดเทียมกับภูมิภาคอื่น ซึ่งความสำเร็จและจุดเด่นของโครงการพัฒนาภูมิภาคนี้ ได้แก่การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เป็นส่วนสำคัญในการเติบโตทางเศรษฐกิจ โครงการที่สำคัญ มีดังนี้

1. การก่อสร้างเขื่อนเพื่อการผลิตไฟฟ้าในลำน้ำโขง มีประมาณ 10 เขื่อน ก่อให้เกิดประโยชน์คือ ทำให้เครือข่ายไฟฟ้า อาเซียนมีกำลังการผลิตสูง สร้างความมั่นคง ด้านพลังงานให้แก่ภูมิภาค แต่ในขณะเดียวกันส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่มีต่อประชากรสองฝั่งโขง
2. การปรับปรุงร่องน้ำโขงตลอดสายเพื่อให้สะดวกในด้านการคมนาคมขนส่งและการเดินเรือทำให้สามารถเดินเรือระหว่าง 100 -150ตันได้ตลอดปี ช่วยให้ระบบการค้าขายคล่องตัวมากขึ้น และเดินทางทั่วถึงกันตลอดลำน้ำได้ แต่การปรับปรุงร่องน้ำก่อให้เกิดผลเสียด้านระบบนิเวศ เพราะต้องระเบิดเกาะแก่งต่างๆ ในลำน้ำโขงทำให้มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยเฉพาะระบบชีวภาพต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

3. การสร้างถนนเชื่อมถึงกันระหว่างประเทศในภูมิภาค มีลักษณะถนนเป็นตาข่ายในแนวเหนือจรดใต้ และตะวันออกสู่ตะวันตกแนวเหนือจรดใต้มีหลายเส้นทางโดยเฉพาะที่ศูนย์กลางคือเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนานของจีนจะมีถนนเชื่อมต่อมาถึงกรุงเทพฯ สำหรับแนวตะวันออกสู่ตะวันตกมีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง เพื่อต่อกับถนนไปสู่ท่าเรือที่สำคัญหลายสายเส้นทาง ซึ่งโครงการนี้จะสร้างถนนและสะพานเพื่อเชื่อมต่อเมืองท่าทางทะเลอันดามันด้านมหาสมุทรอินเดียกับทะเลจีนใต้ด้านมหาสมุทรแปซิฟิกเข้าด้วยกันรวมทั้งมีเครือข่ายถนนและทางรถไฟเชื่อม 3 เมืองหลวง ได้แก่ กรุงเทพฯ พนมเปญ และไฮจิมีนห์ซิตี้ เพื่อพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษของแต่ละประเทศในอนาคต

โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภาคลุ่มน้ำโขงหรือ GMS ที่มีความร่วมมือของประเทศในอนุภาคลุ่มน้ำโขงทางด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ที่เป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจในแต่ละประเทศนั้นๆ ยังมียุทธศาสตร์ที่สำคัญของแผนพัฒนาอนุภาคลุ่มน้ำโขงที่ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (Asia Development Bank หรือ ADB) วางไว้คือการทำให้เกิดการเชื่อมต่อกันระหว่างประเทศในอนุภาคลุ่มน้ำโขง

ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ (2552) อธิบายว่า หนึ่งในยุทธศาสตร์ที่สำคัญของแผนพัฒนาอนุภาคลุ่มน้ำโขงที่ ADB วางไว้คือการทำให้เกิดการเชื่อมต่อกัน (enhanced connectivity) ระหว่างประเทศในอนุภาคลุ่มน้ำโขงโดยเชื่อว่าการเชื่อมต่อที่มีมากขึ้นจะทำให้เกิดการรวมตัวทางกายภาพของภูมิภาค ซึ่งความหมายของยุทธศาสตร์ดังกล่าวคือ “การสลายการครอบครองอาณาบริเวณ” และทำให้เกิดพื้นที่ทางภูมิกายา (geo-body) ใหม่ นั่นก็คือความเป็นอนุภาคลุ่มน้ำโขง ผลที่ตามมาของยุทธศาสตร์คือทำให้เกิดการไหลเทของสินค้าที่เชื่อกันของตลาดในภูมิภาค และเกิดการไหลเทของผู้คนจำนวนมากในภูมิภาคนี้ ในกรณีของการไหลเทของผู้คน นอกจากเกิดการเคลื่อนย้ายของพ่อค้าและแม่ค้าและนักธุรกิจแล้ว กลุ่มที่มีการเคลื่อนย้ายที่ใหญ่ที่สุดหลังจากมีแผนพัฒนาอนุภาคลุ่มน้ำโขงคือแรงงานที่เคลื่อนย้ายเข้ามาเป็นแรงงานในไทย ปรากฏการณ์ของการเคลื่อนย้ายของแรงงานนี้เนื่องมาจากคนไทยมีความต้องการแรงงานข้ามชาติสูง โดยเฉพาะแรงงานระดับล่างที่คนไทยไม่ทำงาน เรียกว่า “3 D Jobs” นั่นคือ เป็นงานที่สกปรก (dirty) อันตราย (dangerous) และยาก (difficult) เช่น งานท่าเรือประมง งานก่อสร้างตึกที่สูงมาก งานแปรรูปอาหารทะเล ซึ่งเป็นงานที่มีใช้แรงงานหนัก สกปรก มีกลิ่นเหม็น

ข้อมูลสถิติแรงงานข้ามชาติของกรมการจัดหางานในช่วงสิ้นเดือนธันวาคม 2008 ที่ได้รับอนุญาตทำงานทั่วราชอาณาจักร 790,664 คน ในจำนวนนี้คนต่างด้าวที่ได้อนุญาตทำงานตามมติคณะรัฐมนตรี 3 สัญชาติ 501,570 คน แบ่งออกเป็นพม่า 484,901 คน ไทยใหญ่ 28,326 คน ลาว 13,648 คน กัมพูชา 12,094 คน และกระเหรี่ยง 3,851 คน จากความต้องการแรงงานระดับล่างของไทย จึงทำให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางตลาดค้าแรงงานข้ามชาติในภูมิภาค โดยแรงงานส่วนใหญ่มาจากประเทศพม่า ลาว และกัมพูชา

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ยุทธศาสตร์ในการทำให้เกิดการพัฒนาอนุภาคลุ่มน้ำโขงของ ADB ที่เป็น “การสลายการครอบครองอาณาบริเวณ” ทำให้เกิดการไหลเทของผู้คน โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้าสู่ไทย ซึ่งสอดคล้องกับการที่ทุนไทยมีความต้องการแรงงานระดับล่าง ซึ่งการเข้าร่วมการพัฒนาอนุภาคลุ่มน้ำโขงของไทยได้ทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานของทุนในไทย

2.2. การเข้ามาของแรงงานข้ามชาติจากประเทศกัมพูชา

ข้อมูลแรงงานข้ามชาติจากสำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์ที่มีใบอนุญาตทำงานในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 3,265 คน แบ่งตามประเภทการอนุญาตทำงาน ได้แก่ กลุ่มที่เข้ามาโดยถูกต้องตามกฎหมาย (มาตรา 9) 162 คน กลุ่มส่งเสริมการลงทุน (BOI มาตรา 62) 1 คน กลุ่มบุคคลบนพื้นที่สูง (มาตรา 63) 9 คน กลุ่มนำเข้า (MOU) 401 คน กลุ่มที่พิสูจน์สัญชาติตามมติครม. 25 ตุลาคม 2559 73 คน กลุ่มมติครม. 16 มกราคม 2561 966 คน และกลุ่มชายแดน (มาตรา 64) 1,653 คน ผู้วิจัยคิดว่าแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์ประมาณ 6,000 คน ซึ่งไม่สามารถทราบตัวเลขที่แน่ชัดได้ เพราะมีแรงงานข้ามชาติบางส่วนไม่ได้ไปแจ้งขึ้นทะเบียนบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งในการข้ามแดนเข้ามาจะใช้หนังสือเดินทาง (Passport) ลงตราในลักษณะประเภทการท่องเที่ยว หรือใช้หนังสือเดินทางชั่วคราว (Border Pass) ซึ่งโดยทั่วไปแรงงานข้ามชาติแซมร์ที่ข้ามแดนเข้ามายังจังหวัดสุรินทร์จะเข้ามาทำงานโดยเฉพาะ มีส่วนน้อยที่ตั้งใจเข้ามาท่องเที่ยวและมาเยี่ยมญาติ การเข้ามาทำงานในช่วงแรกเป็นการเข้ามาทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน ภายหลังสามารถทำงานกับนายจ้างได้นาน นายจ้างจะพาแรงงานข้ามชาติแซมร์มาทำใบอนุญาตทำงาน ดังข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลจำนวนแรงงานต่างด้าวที่มีใบอนุญาตทำงานในจังหวัดสุรินทร์

ประเภท	นายจ้าง	จำนวนแรงงานต่างด้าว					หมายเหตุ
		แรงงานต่างด้าว (รวม)	เมียนมา	ลาว	กัมพูชา	อื่นๆ	
1. กลุ่มเข้ามาโดยถูกต้องตามกฎหมาย(มาตรา 59)	44	162	0	0	4	158	ฟิลิปปินส์ อังกฤษ จีน
2. กลุ่มส่งเสริมการลงทุน (BOI มาตรา 62)	1	1	0	0	0	1	สัญชาติ อินเดีย

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเภท	นายจ้าง	จำนวนแรงงานต่างด้าว					หมายเหตุ
		แรงงานต่างด้าว (รวม)	เมียนมา	ลาว	กัมพูชา	อื่นๆ	
3. กลุ่มบุคคลบนพื้นที่สูง (มาตรา 63)	6	9	0	0	0	9	
4. กลุ่มนำเข้า (MOU)	90	401	111	103	187	0	
5. กลุ่มพิสูจน์สัญชาติ	539	1,039	130	136	773	0	
5.1 มติ ครม. 25 ตุลาคม 2559	54	73	41	26	6	0	
5.1 มติ ครม. 16 มกราคม 2561	485	966	89	110	767	0	
6. กลุ่มชายแดน (มาตรา 64)	463	1,653	0	0	1,653	0	
	1,143	3,265	241	239	2,617	168	

ที่มา : สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์. 2561

หมายเหตุ : จังหวัดสุรินทร์มีแรงงานต่างด้าวได้รับอนุญาตทำงานทั้งสิ้นจำนวน 3,265 คน เป็นสัญชาติกัมพูชามากที่สุด จำนวน 2,613 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และเป็นแรงงานที่ได้รับอนุญาตทำงานตามมาตรา 64 (คนต่างด้าวซึ่งเป็นคนสัญชาติของประเทศที่มีชายแดนติดกับประเทศไทย) มากที่สุด จำนวน 1,653 คน คิดเป็นร้อยละ 51 ส่วนใหญ่ทำงานกรรมกร ในกิจการค้าส่ง ค้าปลีก แผงลอย มากที่สุด รองลงมา กิจการก่อสร้าง และกิจการผลิตหรือจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม

สถิติข้อมูลแรงงานข้ามชาติสัญชาติ เมียนมา ลาว และกัมพูชา จากสำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์จำแนกตามประเภทกิจการ ในส่วนของงานกรรมกร 10 อันดับ ได้แก่ ค้าส่ง ค้าปลีก แผงลอยในตลาดสด และร้านค้าทั่วไป 707 คน กิจการก่อสร้าง 664 คน ผลิตหรือจำหน่ายอาหาร

และเครื่องดื่ม 345 คน กิจการต่อเนื่องการเกษตร 242 คน ผลิตหรือจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องแต่งกาย สิ่งทอ เครื่องประดับ ชิ้นส่วนรองเท้า 202 คน ผลิตหรือจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง 185 คน เกษตรและปศุสัตว์ 136 คน ผลิตหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากดิน 34 คน กิจการรีไซเคิล รับซื้อของเก่าคัดแยกขยะ คัดแยกของเก่า 25 คน สถานีบริการน้ำมัน แก๊ส เชื้อเพลิง 25 คน จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่ากิจการค้าส่ง ค้าปลีก แผงลอยในตลาดสด และร้านค้าทั่วไป เป็นกิจการที่มีแรงงานข้ามชาติมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 เป็นพื้นที่ในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจพื้นที่ดังกล่าว

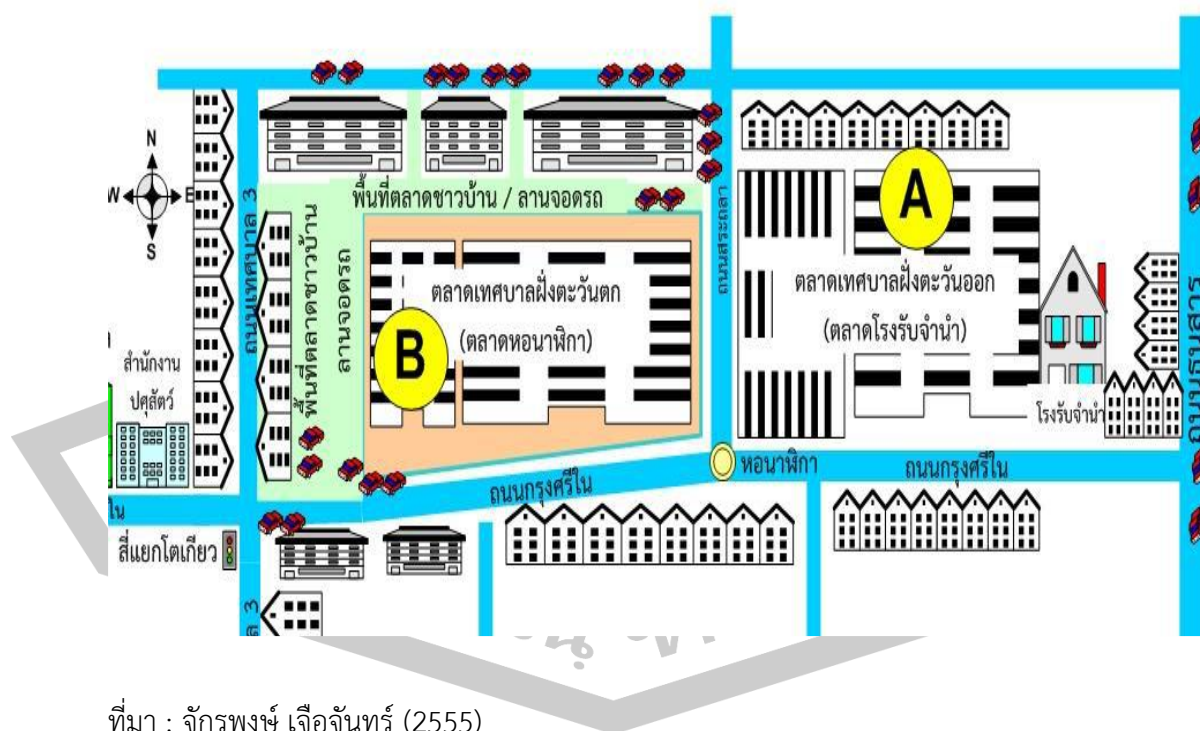
2.3 ตลาดเทศบาลเมืองสุรินทร์

จักรพงษ์ เจือจันทร์ (2561) ได้อธิบายว่า จังหวัดสุรินทร์เป็นเมืองโบราณ มีประวัติศาสตร์เก่าแก่มานับพันปี ช่วงปีพ.ศ. 2435 -2436 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการตัดถนนในเมืองสุรินทร์เป็นเส้นตรงสายแรกไปยังแหล่งชุมชนและตลาด โดยการเกณฑ์ราษฎรแรงงานจากประชาชน กรรมกรจีน และนักโทษ ซึ่งถนนที่ตัดผ่านใจกลางเมืองสุรินทร์คือถนนธนสาร มีศูนย์การค้าขายที่ตลาดสดหน้าวัดกลางสุรินทร์ สินค้าที่ขายดีในช่วงนั้นคือ อาหาร เช่น กะปิ น้ำปลา ปลากระป๋อง ปลาทุ ปลาแห้ง ส่วนเครื่องใช้ในบ้าน ผ้าห่ม มุ้ง น้ำมันก๊าด ซีโต้ ตะเกียง ตะเกียงน้ำมัน-เจ้าพายุ ไฟฉาย ถ่านไฟฉาย เตากลั่น รังผึ้งเตา หม้อดิน หม้อมีเนียม เตากลั่น ถ่าน ตาวักตักถ่าน ที่หนีบถ่าน เป็นต้น ในปีพ.ศ. 2501 ได้มีการจัดสร้างตลาดเทศบาลเมืองสุรินทร์ขึ้นมาอีกแห่ง ที่บริเวณถนนกรุงศรีใน โดยมีตลาดเก่าหน้าวัดกลางอยู่คู่กัน ผู้คนในจังหวัดสุรินทร์ ก็ยังคงใช้บริการตลาดทั้ง 2 แห่ง จนกระทั่ง พ.ศ. 2515 ได้เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ที่สุด บริเวณด้านตะวันตกถนนธนสาร และวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2516 ได้เกิดไฟไหม้ซ้ำอีก โดยครั้งนี้เหตุเกิดที่บริเวณตลาดเก่า และเหตุการณ์ไฟไหม้บริเวณตลาดเก่าในปี 2516 นั้น ทำให้บ้านเรือนผู้คนเสียหายกว่า 500 หลังคาเรือน มูลค่าความเสียหายนับร้อยล้านบาท และทำให้ปิดตานานตลาดสดแห่งแรกของจังหวัดสุรินทร์ไป

ตลาดเทศบาลเมืองสุรินทร์เปิดให้บริการเมื่อปี 2501 ตั้งอยู่บริเวณถนนกรุงศรีในและมีถนนสระเกล้าเป็นเส้นแบ่งบริเวณตลาดออกเป็น 2 ฝั่ง คือฝั่งทิศตะวันออกและฝั่งทิศตะวันตก โดยมีหอนาฬิกาตั้งอยู่กลางสามแยก หอนาฬิกานี้สร้างขึ้นเป็นที่ระลึกในการสร้างตลาดเมื่อปี 2502 ด้วยจากเงินของเทศบาล 3,000 บาทและเงินบริจาคอีก 6,000 บาท จากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น โดยแบ่งออกเป็นสองฝั่งคือ ตลาดฝั่งตะวันออกและตลาดฝั่งตะวันตก ดังนี้

2.3.1 ตลาดฝั่งตะวันออก

ตลาดฝั่งตะวันออกเรียกโดยทั่วไปว่า “ตลาดเทศบาล”, “ตลาดใหญ่” หรือ “ตลาดโรงรับจำนำ” เนื่องจากตลาดอยู่ติดกับโรงรับจำนำ เป็นตลาดที่มีโครงสร้างอาคารและมีแผงถาวรสำหรับขายสินค้า และมีการจัดการระบบสาธารณูปโภค ตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยเรื่องตลาด เป็นส่วนที่ดูแลรับผิดชอบโดยเทศบาลเมืองสุรินทร์ ผู้ประกอบการหรือผู้ขายในบริเวณตลาดเทศบาล แบ่งออกได้ ดังนี้ 1. ผู้ประกอบการบริเวณตลาดใหญ่ มีจำนวนแผง ทั้งสิ้น 1,134 แผง โดยมีผู้เช่า 819 แผง มีแผงว่าง 315 แผง และมีผู้เช่าจำนวน 575 ราย 2. ภายในตัวอาคารตลาดใหญ่ มีจำนวนแท่น 480 แท่น มีผู้เช่า 313 แท่น แท่นว่าง 167 แท่น จำนวนผู้เช่า 103 ราย รวมกับผู้เช่ารายวัน 7 ราย รวมเป็น 110 ราย 3. บริเวณรอบตัวอาคารตลาดใหญ่ มีผู้เช่า 93 ราย บริเวณตลาดใต้รุ่งจำนวน 100 ราย แผงลอยขายผ้ามี 34 แผง มีผู้เช่า 31 ราย ไม่มีแผงว่าง ลานขายสินค้าผลผลิตการเกษตรจำนวน 18 แผง มีผู้เช่า 18 ราย และแผงลอยขายของเบ็ดเตล็ดบริเวณด้านหน้าตลาด จำนวน 16 แผง มีผู้เช่า 15 แผง ว่าง 1 แผง รวมแผงทั้งหมด 261 แผง และผู้ประกอบการร้านค้า 257 ราย

ที่มา : จักรพงษ์ เจือจันทร์ (2555)

ภาพประกอบที่ 1 ภาพรวมบริเวณตลาดเทศบาลเมืองสุรินทร์

2.3.2 ตลาดฝั่งตะวันตก

ตลาดฝั่งตะวันตก หรือลานจอดรถทิศตะวันตกหอนาฬิกา ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ตลาดหอนาฬิกา” แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนแรกเป็นตลาดที่มีโครงสร้างแบบชั่วคราว หลังคามุงด้วยสังกะสีและผ้าเตนท์ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาล และผู้ประกอบการหรือผู้ขายจะต้องทำสัญญาเช่ากับฝ่ายจัดเก็บรายได้ของเทศบาลเช่นเดียวกับฝั่งตะวันออก โดยด้านนี้มีผู้ประกอบการร้านค้าทั้งหมด 393 ล้อค และมีผู้เช่า 249 ล้อค มีล้อคว่าง 144 ล้อค จำนวนผู้เช่ารวม 208 ราย (สำนักงานเทศบาล เมืองสุรินทร์, 2555)

ส่วนที่สองเป็นลานกว้างและเป็นบริเวณสำหรับจอดรถ เทศบาลได้เปิดให้บุคคลทำการประมูลเพื่อบริหารจัดการพื้นที่ โดยผู้ที่ประมูลได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวเพื่อทำเป็นบริเวณจอดรถโดยสารที่วิ่งระหว่างอำเภอเมืองสุรินทร์ไปยังเขตรอบนอก และเปิดเป็นตลาดให้ผู้ที่ต้องการนำมาค้าขายมาเช่าพื้นที่เพื่อขายสินค้า โดยมีระยะสัญญาเช่า 3 ปี

ตลาดชาวบ้านจังหวัดสุรินทร์

ตลาดชาวบ้าน จังหวัดสุรินทร์ เป็นพื้นที่โล่ง ตั้งอยู่บริเวณสี่แยกถนนกรุงศรีในตัดกับถนนเทศบาล 3 พื้นที่บริเวณตลาดชาวบ้านอยู่ในการกำกับดูแลของเทศบาลเมืองสุรินทร์ และได้ให้บุคคลภายนอกสามารถประมูลสิทธิ์การเช่าพื้นที่เพื่อบริหารจัดการ โดยมีสัญญาเช่า 3 ปี มีพื้นที่รวม 2,725.50 ตารางเมตร และผู้ที่ชนะการประมูล ได้ใช้พื้นที่แห่งนี้สำหรับเป็นที่จอดรถโดยสารและให้บุคคลหรือชาวบ้านนำสินค้า มาวางจำหน่าย โดยเก็บค่าเช่าพื้นที่ตามที่ได้ตกลงกัน ซึ่งช่วงเวลาในการขายสินค้าตลอด 24 ชั่วโมง ผู้ขายหรือผู้ประกอบการในตลาดชาวบ้าน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ขายที่มีแผงหรือพื้นที่ประจำ ผู้ขายกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ขายที่อยู่ใน ตัวเมืองและใกล้ๆ กับตัวเมือง และมีเงินพอที่จะประมูลหรือเช่าพื้นที่จากผู้ประมูลได้ กลุ่มนี้จะขายอยู่ในบริเวณลานจอดรถ ซึ่งสินค้าที่ขายก็จะเป็นจำพวก ผักสด มีทั้งผลิตเองและรับซื้อจากคนกลาง โดยผู้ขายกลุ่มนี้จะต้องเสียค่าพื้นที่ให้กับผู้ประมูล คิดเป็นตารางเมตรๆ ละ 1,000-1,500 บาทต่อเดือน ซึ่งสามารถวางสินค้าขายได้ทั้งวัน และหากวันไหนไม่ได้ขายก็สามารถให้ผู้ขายรายอื่นเช่าช่วงขายต่อได้ ผู้ขายที่ไม่มีแผงแต่มีพื้นที่ประจำ ผู้ขายกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่อยู่นอกเขตเทศบาล และมาใช้พื้นที่บริเวณตลาดหอนาฬิกา เป็นที่วางจำหน่ายสินค้า ซึ่งไม่ได้ทำสัญญากับ ผู้ประมูล แต่จะอาศัยบริเวณริมถนนกรุงศรีในฝั่งตลาด ถัดเข้ามาด้านหอนาฬิกา และสินค้าที่นำมาขายจะเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่ผลิตในระดับครัวเรือน เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด คื่นช่าย กล้วย เป็นต้น ซึ่งการขายในบริเวณนี้ได้ล้ำพื้นผิวจราจร แต่มีการอนุมัติให้ขายตั้งแต่ 16.00 น. เป็นต้นไป ผู้ประมูลจะมาเก็บค่าตลาดกับผู้ขายในบริเวณนี้คนละ 10-30 บาท ช่วงเวลาของผู้ขายกลุ่มนี้ คือช่วงเช้าและช่วงเย็น

ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ มักพบแรงงานข้ามชาติกัมพูชาทำงานกันอย่างหนาแน่น ซึ่งแรงงานข้ามชาติกัมพูชาที่เข้ามาในงานในเมืองสุรินทร์เดินทางข้ามแดนผ่านช่องจอม โดยใช้หนังสือเดินทาง (Passport) หรือหนังสือเดินทางข้ามแดนชั่วคราว (Border Pass) ข้ามแดนเพื่อเข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งประเภทการอนุญาตทำงานมี 3 กลุ่ม กลุ่มแรก แรงงานข้ามชาติที่นำเข้าแบบ MOU ซึ่งแรงงานกลุ่มนี้จะมีหนังสือเดินทาง (Passport) และแต่งตั้งบริษัทจัดหาแรงงานจากประเทศกัมพูชาให้นำชื่อเข้าระบบและดำเนินการเรื่องหนังสือเดินทาง กลุ่มที่สอง แรงงานข้ามชาติกลุ่มบัตรสีชมพูตามมติคณะรัฐมนตรีที่ประกาศจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) โดยกลุ่มนี้ทั้งกลุ่มที่บัตรหมดอายุ 31 มีนาคม 2561 และกลุ่มใหม่ที่ไม่เคยทำบัตรสีชมพู หลังจากต่ออายุใบอนุญาตทำงานแล้วจะหมดอายุ 31 มีนาคม 2563 และกลุ่มที่สาม กลุ่มมาตรา 64 แรงงานตามฤดูกาลมาเข้าเยนกลับ ใช้หนังสือข้ามแดนชั่วคราว (Border Pass) กลุ่มนี้จะอนุญาตทำงานเป็นเวลา 3 เดือน และต้องทำใหม่ทุก 3 เดือน ซึ่งพบว่าแรงงานข้ามชาติที่ทำงานในพื้นที่เมืองสุรินทร์มีทั้งสามกลุ่ม และกลุ่มที่มากที่สุดคือกลุ่มบัตรสีชมพู รองลงมาคือกลุ่มมาตรา 64 แรงงานข้ามชาติตามฤดูกาลแบบมาเข้าเยนกลับ และกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุดที่กลุ่มนำเข้าแบบ MOU

พื้นที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ถือว่าเป็นแหล่งรวมตัวของแรงงานข้ามชาติ เพราะแรงงานข้ามชาติทำงานเป็นจำนวนมาก เนื่องจากงานที่ตลาดสดเป็นงานประเภท 3 D Job คือ เสี่ยงสกปรก และอันตราย อีกทั้งยังแสนน่าเบื่อ ซึ่งคนไทยไม่ทำงานรับจ้างในตลาดทำให้แรงงานข้ามชาติแซมร์เป็นที่ต้องการจ้างแรงงานของนายจ้าง มีการจ้างแรงงานข้ามชาติมาทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์จำนวนมาก จากข้อมูลของสำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์มีแรงงานข้ามชาติกัมพูชาทำงานในตลาดสด 684 คน นายจ้าง 273 คน ซึ่งลักษณะงานของแรงงานข้ามชาติที่ผู้วิจัยได้พบคือ ขนผักลงจากรถในเวลาเที่ยงคืนถึงตีสาม อีกทั้งยังต้องขายผักถึงแปดโมงเช้า หลังจากขายผักเสร็จก่อนกลับบ้านต้องทำความสะอาดกวาดบริเวณรอบแผงขายผัก ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเป็นงานที่คนไทยไม่ทำ แต่แรงงานข้ามชาติแซมร์ยังทำงานเนื่องจากค่าแรงที่กัมพูชาได้เงินน้อยกว่าประเทศไทยมาก จึงทำให้แรงงานข้ามชาติบางรายอดทนสู้เพื่อค่าแรงที่มากกว่ากัมพูชา จากสถานการณ์การเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติแซมร์ในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์เป็นจำนวนมากทำให้เป็นพื้นที่จับตา มองของเจ้าหน้าที่รัฐ พบว่าเจ้าหน้าที่รัฐมาตรวจสอบและจับกุมแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานบ่อยครั้งและแรงงานข้ามชาติแอ้งอาชีพรคนไทยในลักษณะเป็นเจ้าของกิจการเอง ซึ่งเป็นแรงงานข้ามชาติกัมพูชาที่เข้ามาใหม่ยังไม่รู้วิธีการหลบหลีกเจ้าหน้าที่รัฐ

จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่ามีแรงงานข้ามชาติกัมพูชาที่เดินทางข้ามแดนมาอยู่ประเทศไทยเป็นเวลานาน สังเกตพบการลักลอบจับกุม และจากประสบการณ์ที่แรงงานข้ามชาติรายอื่นถูกจับกุมทำให้สังเกตพบการลักลอบหลบหลีกเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี ซึ่งผู้วิจัยยังพบอีกว่าแรงงานข้ามชาติแซมร์จำนวนมากจะเป็นเจ้าของกิจการเอง และหาลูกจ้างที่เป็นแซมร์จาม

เช่นเดียวกับตัวเอง มีความสัมพันธ์เกื้อกูลซึ่งกันและกันเสมือนญาติหรือคนในครอบครัว ซึ่งลูกจ้างแรงงานข้ามชาติแหมร์จามจะพักบ้านพักนายจ้างที่เป็นแหมร์จาม ไม่ต้องเสียค่าเช่าบ้าน เสียแค่ค่าน้ำ ค่าไฟช่วยนายจ้าง ส่วนแหมร์พุท ส่วนมากจะเป็นลูกจ้างคนไทย มีความสัมพันธ์นายจ้างกับลูกจ้างแรงงานข้ามชาติแหมร์วันหนึ่งต้องทำงานกับนายจ้างประมาณหนึ่งถึงสองคน ช่วงรุ่งเช้าและช่วงเย็น บางรายทำช่วงรุ่งเช้าและช่วงดึก เพราะต้องลงสินค้าช่วงรุ่งเช้าและช่วงดึก ส่วนมากจะเป็นผักสดที่เป็นถุงใหญ่และอาหารสดแช่แข็งจากรถสิบล้อและรถตู้คอนเทนเนอร์ ผู้วิจัยพบว่าชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานข้ามชาติแหมร์จามมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าแรงงานข้ามชาติแหมร์พุท ที่ต้องทำงานตืนรนต่อสู้ชีวิตมากกว่าแรงงานข้ามชาติแหมร์จามที่ทำงานกับนายจ้างเพียงคนเดียว ไม่ต้องตืนรนทำงานหลายนายจ้าง

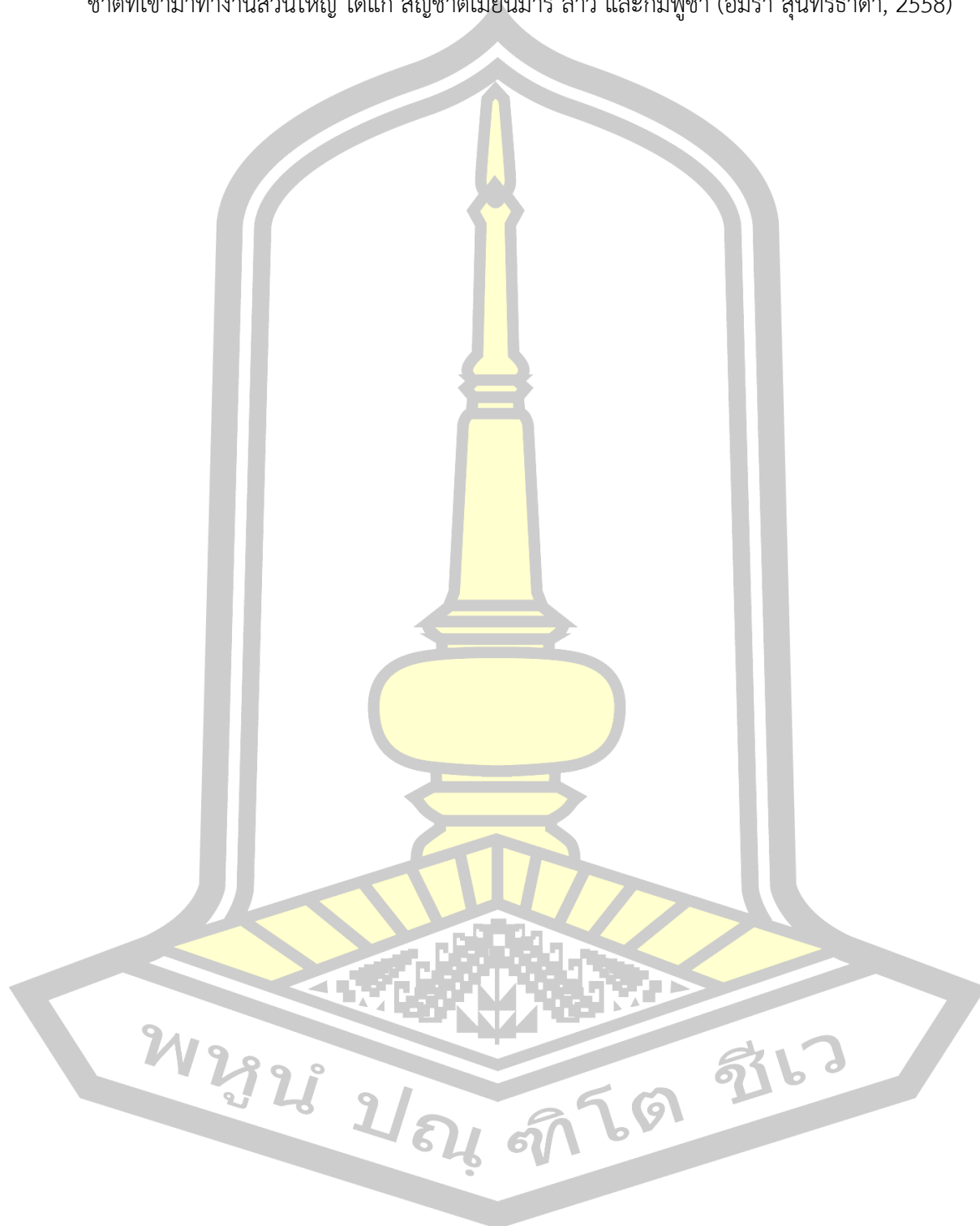
2.4 มัสยิดดารุสสลาม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์

มัสยิดดารุสสลาม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ห่างจากสุรินทร์ประมาณ 29 กิโลเมตร เป็นที่รวมตัวกันทางศาสนาอิสลามของแรงงานแหมร์จาม ซึ่งแรงงานแหมร์จามบางรายที่ทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์มักรวมกลุ่มกันระหว่างนายจ้างแหมร์จามและลูกจ้างแหมร์จามนั่งรถยนต์ของนายจ้างไปละหมาดที่มัสยิดดารุสสลามทุกวันศุกร์ระหว่างเวลาหกโมงเช้าถึงเที่ยง หลังจากละหมาดเสร็จได้เดินทางกลับมาทำงานที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์เช่นเดิม ซึ่งแรงงานข้ามชาติแหมร์จามที่ทำงานรับจ้างในตลาดสดได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า จะไปละหมาดได้เฉพาะวันศุกร์และได้ไปกับนายจ้างเท่านั้น เพราะคนจะมาซื้อของมากในช่วงเช้าหากไม่ได้เดินทางไปกับนายจ้างจะไม่กล้าขออนุญาตได้จ้างไปละหมาด เนื่องจากต้องช่วยนายจ้างทำงานอีกทั้งยังเกรงใจนายจ้าง เพราะละหมาดมีทุกสัปดาห์ทำให้ต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตในการทำงาน โดยการไม่ไปละหมาดทุกสัปดาห์แต่จะไปละหมาดตามความสะดวก เพราะไม่สามารถปฏิบัติตามศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดได้ ซึ่งเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

2.5 สรุปท้ายบท

การพัฒนาลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion : GMS) ทำให้เกิดนโยบายระเบียบเศรษฐกิจอนุภาคลุ่มน้ำโขง (GMS economic corridors) ระหว่าง 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ไทย ลาว เวียดนาม พม่า และจีน (มณฑลยูนนาน/กวางสี) มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ทำให้มีการหลั่งไหลของแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานแบบ 2 ลักษณะ คือการย้ายถิ่น

แบบประจำ (Regular) และการย้ายถิ่นแบบไม่ประจำ (Irregular) พบว่าในประเทศไทยแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทำงานส่วนใหญ่ ได้แก่ สัญชาติเมียนมาร์ ลาว และกัมพูชา (อมรา สุนทรธาดา, 2558)

บทที่ 3

นโยบายรัฐที่มีต่อแรงงานข้ามชาติเขมร

ในบทนี้ผู้วิจัยจะอธิบายให้เห็นถึงพัฒนาการแรงงานข้ามชาติ โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง โดยใช้ข้อมูลจากงานวิจัยเอกสารนโยบายรัฐไทยที่มีต่อชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์

3.1 ยุคสงครามกลางเมืองกัมพูชา

ในช่วงปี พ.ศ.2518 เกิดสงครามเขมรแดงหรือที่รู้จักกันในชื่อกองทัพแห่งชาติประชาธิปไตย รูปแบบการปกครองของเขมรแดงมีจุดประสงค์เพื่อสร้าง “สังคมใหม่” โดยใช้รากฐานทางอุดมการณ์ที่เรียกว่า “อุดมการณ์ปฏิวัติแบบเบ็ดเสร็จ” โดยใช้ชนชั้นกรรมาชีพ เป็นตัวขับเคลื่อนเขมรแดงได้กวาดต้อนประชาชนกัมพูชาทั้งหมดจากและเมืองสำคัญอื่นๆ มาบังคับให้ทำการเกษตรและแรงงานร่วมกันในพื้นที่ชนบท ส่งผลให้ประชาชนกัมพูชาต้องเสียชีวิตจำนวนมากจากการถูกสังหาร ถูกบังคับใช้แรงงาน และความอดอยาก ซึ่งในขณะนั้นเกิดกลุ่มปัญญาชนปารีส คือ กลุ่มนักศึกษาฝ่ายซ้ายจากกัมพูชาที่ได้รับทุนการศึกษาจากรัฐบาลกัมพูชาไปศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศส ในช่วงทศวรรษที่ 1950 ซึ่งพวกเขาได้ร่วมกันจัดตั้งขบวนการคอมมิวนิสต์ และเดินทางกลับกัมพูชาเพื่อเป็นกำลังสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์เขมร กลุ่มเขมรแดง ในการปฏิวัติล้มล้างรัฐบาลลอน นอล

ในช่วงการมีอำนาจเหนือกัมพูชา ผู้นำเขมรแดงต้องการจะรื้อฟื้นจักรวรรดิเขมรเมื่อพันปีก่อน โดยการเข้าครอบครองดินแดนบางส่วนของไทยและเวียดนาม ซึ่งได้มีการปะทะระหว่างทหารกัมพูชาและเวียดนามบนเกาะพุไวกัวและเกาะโลเจาและลำเขาเข้าไปในจังหวัดตามแนวชายแดนเวียดนาม และทหารเวียดนามได้เข้าโจมตีกัมพูชาที่เกาะพูโลไว ทำให้พล พตและเอียง ซารีต้องไปเยือนฮานอย และได้ลงนามในสนธิสัญญาแสดงถึงความเป็นมิตรของทั้งสองประเทศ

หลังจากนั้นกองกำลังเขมรแดงได้โจมตีตามแนวชายแดนลาวและโจมตีหมู่บ้านบริเวณชายแดนไทยในจังหวัดปราจีนบุรี (ปัจจุบันคือจังหวัดสระแก้ว) หลายครั้ง ซึ่งในช่วงพ.ศ.2520 มีกลุ่มชาวเขมรข้ามแดนมาปล้นสะดมที่บ้านน้อยป่าไร่ บ้านกกค้อ และบ้านหนองดอ อำเภอรัญประเทศ โดยกองกำลังเขมรเข้าโจมตีบ้านหนองดอ ก่อน จากนั้นจึงโจมตีบ้านกกค้อที่อยู่ใกล้เคียงกัน ทำให้ที่บ้านหนองดอ มีผู้เสียชีวิต 21 ศพ ที่บ้านกกค้อ มีผู้เสียชีวิต 8 ศพ กองกำลังเขมรที่เข้าโจมตีที่บ้านน้อยป่าไร่ ซึ่งกองกำลังตำรวจตระเวนชายแดนประจำการอยู่ เกิดการปะทะกัน ทำให้ฝ่ายไทยเสียชีวิต 1 ศพ คือ จ.ส.ต. ภิรมย์ แก้ววรรณ ในที่สุดกองกำลังฝ่ายเขมรได้ล่าถอยไป

พ.ศ. 2520 หลังจากเขมรแดงสูญเสียอำนาจ เขมรแดงหนีเข้ามาใช้พื้นที่ชายแดนไทยเป็น เขตพักพิงและได้รับความช่วยเหลือจากจีนทำให้ฟื้นตัวขึ้นอีก ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2522 กองกำลัง เขมรแดงนำโดย นายพล พตยอมนำนักข่าวชาวญี่ปุ่นเข้าไปสัมภาษณ์ได้ คณะนักข่าวญี่ปุ่นจำนวน 8 คนได้เดินทางออกจากกรุงเทพฯเมื่อ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2522 เพื่อเดินทางเข้าสู่กัมพูชาที่ชายแดนด้าน จังหวัดสุรินทร์ นายพล พตได้ให้สัมภาษณ์ว่าต้องการร่วมมือกับกัมพูชาทุกฝ่ายเพื่อรวมประเทศและ ปฏิเสธข้อหาฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ คณะนักข่าวชาวญี่ปุ่นเดินทางกลับสู่ประเทศไทยเมื่อ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2522 เมื่อข่าวนี้เผยแพร่ออกไป ฝ่ายของเอง สัมรินได้ออกแถลงการณ์โจมตีการพบปะของเขมรแดง กับนักข่าวญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2522 ว่าเป็นความร่วมมือของจีน ญี่ปุ่น ไทยและอาเซียน ในการสนับสนุนเขมรแดง ภายหลังการปะทะได้มีประชาชนกัมพูชาบางส่วนหลบหนีเข้าชายแดนไทย บางคนหลบหนีไม่ทันถูกฆ่าตายระหว่างการเดินทางหลบหนีไปยังชายแดนไทย

ปัญหาความขัดแย้งและเกิดการปะทะตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ส่งผลกระทบต่อความ มั่นคงของประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากเหตุการณ์ดังกล่าวที่ชายแดนด้านตะวันออกของประเทศ ไทยติดกับประเทศสังคมนิยมที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของเวียดนาม นอกจากเวียดนามรุกรานและยึดครอง กัมพูชาจะเป็นการละเมิดกฎบัตรสหประชาชาติแล้ว เวียดนามยังมีแผนการที่จะรวมเอาจังหวัดในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของ “สหพันธ์อินโดจีน” อีกด้วย เวียดนาม ละเมิดอธิปไตยของประเทศไทยด้วยการรุกรานแผ่นดินประเทศไทยเข้ามาที่บ้านโนนหมากมุ่น จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดจันทบุรีหลายครั้ง ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1980 นอกจากนี้แล้วประเทศ ไทยยังได้รับผลกระทบอื่นๆ จากการสู้รบระหว่างกองกำลังของระบบเฮง สัมริน และกองกำลังของ เวียดนามกับกองกำลังฝ่ายต่อต้าน ได้แก่ การมีกระสุนอาวุธหนักพลัดเข้ามาตกในเขตพื้นที่ประเทศ ไทย ซึ่งทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของทางราชการ และประชาชนในพื้นที่ ชายแดน ตลอดจนการมีผู้อพยพจำนวนมากหลบหนีภัยจากการสู้รบเข้ามาในประเทศไทย จน กลายเป็นภาระให้รัฐบาลไทยต้องดูแล จากเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างกัมพูชาและเวียดนาม ซึ่ง นายกรัฐมนตรี กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงกลาโหม และสภาความมั่นคงแห่งชาติมีความเห็น ว่าเวียดนามเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศไทย ทำให้พลเอกชาติชายได้เข้าไปไกล่เกลี่ย ความขัดแย้งของเขมร 4 ฝ่าย เพื่อแก้ปัญหาสงครามการเมืองและนำสันติภาพมาสู่กัมพูชาได้สำเร็จ จากนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ในช่วงภาวะสงครามและความขัดแย้งทางการเมือง รัฐบาลไม่มีนโยบายควบคุมแรงงานข้ามชาติ แต่มุ่งเน้นนโยบายไปให้ความสนใจแก่ผู้อพยพจากภัย สงคราม

3.2 ยุคการเปิดชายแดนและการผ่อนปรน แรงงานผ่อนปรนการควบคุมแรงงานข้ามชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 – 2556

ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี พ.ศ.2531 ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะในกลุ่มอินโดจีน เช่น การประสานงานให้มีการเจรจาความร่วมมือระหว่างเขมร 4 ฝ่าย เพื่อยุติการสู้รบ และสนับสนุนให้มีการจัดตั้งรัฐบาลประเทศกัมพูชา ภายใต้การนำของ สมเด็จสีหนุขึ้น ซึ่งการดำเนินนโยบายต่างประเทศของ รัฐบาลพลเอกชาติชาย มีชื่อเรียกที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายคือ “นโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ซึ่งเป็นการทูตแบบใหม่ในสมัยนั้น คือการทูตเพื่อทำให้ประเทศที่มีอุดมการณ์และระบอบการปกครองต่างกันหันมาร่วมมือกันในด้านที่ไม่มีความขัดแย้งกันได้ ซึ่งก็คือทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งการประสานงานให้มีการเจรจา 4 ฝ่าย เพื่อยุติการสู้รบ หลังจากนั้นได้จัดตั้งรัฐบาลภายใต้การนำของสีหนุขึ้น ในขณะนั้นปัญหากัมพูชาส่งผลกระทบต่อประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยมีชายแดนด้านตะวันออกติดต่อกับประเทศสังคมนิยมที่อยู่ภายใต้การปกครองของเวียดนาม พลเอกชาติชายได้เชิญฝ่ายของนายฮุนเซ็น กับฝ่ายสมเด็จเจ้านโรดมสีหนุ เข้ามาเจรจาสันติภาพในเมืองไทยที่บ้านพิษณุโลกอย่างไม่เป็นทางการ ในเดือนมกราคม พ.ศ.2532 ทั้งนี้พลเอกชาติได้ร่วมเป็นสักขีพยานในการบันทึกร่วมของสมเด็จเจ้านโรดมสีหนุและนายฮุนเซ็น และได้ประสานงานกับประเทศมหาอำนาจ เช่น จีน สหรัฐอเมริกา และ ญี่ปุ่น เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพในอินโดจีนด้วย ซึ่งได้บรรลุผลสำเร็จจากการที่ทุกฝ่ายหันมาเจรจากันและพัฒนาไปสู่ข้อตกลงสันติภาพปารีสในเดือนเมษายน พ.ศ. 2534 ซึ่งฝรั่งเศสและอินโดนีเซียเรียกร้องให้มีการประชุมสันติภาพ นำไปสู่การสร้างสันติภาพในกัมพูชา

ในปี พ.ศ.2531 ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก การพัฒนาทางเศรษฐกิจทำให้ดึงดูดแรงงานต่างด้าวที่ต้องการอพยพจากภาวะทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และองค์การเหนือรัฐ อีกทั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้ผู้ประกอบการ นายทุนในประเทศไทยต้องการแรงงานราคาถูกและมีจำนวนมากมาทำงานกับตน จึงต้อรองให้รัฐบาลไทยดำเนินนโยบาย “ผ่อนผัน” การจ้างแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมายได้ ซึ่งเกิดจาก “นโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ที่ต้องการทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งชายแดนไทย-กัมพูชาผ่อนคลายลง จึงสนับสนุนการค้าตามแนวชายแดนซึ่งผ่อนผันชาวกัมพูชาได้เข้ามาขายสินค้าและมาทำงานบริเวณชายแดนโดยที่ไม่ต้องทำวีซ่าประเภททำงานและไม่ต้องทำใบอนุญาตทำงาน กล่าวคือ ชาวกัมพูชาบางคนสามารถเข้ามารับจ้างทำงานโดยใช้แค่หนังสือข้ามแดนชั่วคราว (Border pass) บางคนเข้ามารับจ้างทำงานในเขตพื้นที่ชายแดนโดยไม่มีเอกสารจากประเทศประเทศกัมพูชา แต่เข้ามาในลักษณะเข้ามาทำงานช่วงเช้า ตอนเย็นเดินทางกลับไปยังประเทศกัมพูชา

ภายหลังจากที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ประกาศนโยบายเปลี่ยนนามรบเป็นสนามการค้า ข้อมูลกระทรวงพาณิชย์ชี้ให้เห็นว่า มูลค่าการค้าระหว่างประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น โดยประเทศไทยเสียเปรียบดุลการค้ามาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 สินค้าหลักที่ประเทศไทยส่งไปยังกัมพูชา ได้แก่ อาหารสำเร็จรูป เครื่องมืออุปกรณ์ทางการแพทย์ และสิ่งพิมพ์ เป็นต้น ส่วนสินค้านำเข้าจากกัมพูชา ประกอบด้วยเศษเหล็กกล้า เศษทองแดง ยางพารา ไม้ซุง และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น ส่วนการค้าชายแดนอีกจำนวนมาก ซึ่งดำเนินไปอย่างผิดกฎหมาย ส่วนปัญหาสำคัญในการติดต่อกับกัมพูชา คือ การขาดเสถียรภาพทางการเมือง การสู้รบระหว่างกองกำลังฝ่ายต่างๆ การขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน และความไม่ชัดเจนในนโยบาย และกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้า และการลงทุน รวมทั้งการขาดแคลนทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ

ในปี พ.ศ. 2535 จากนโยบายเปลี่ยนนามรบเป็นสนามการค้าที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ บรรลุผลดำเนินนโยบายการค้าชายแดนเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงและสร้างสันติภาพในอินโดจีนแล้วนั้น หลังจากนั้นก็มีนโยบายชายแดนเพื่อสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจร่วมในอนุภาคและภูมิภาค เป้าหมายของนโยบายคือสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี AFTA GMS เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านและส่งเสริมการพัฒนาการค้า การลงทุนและการค้าชายแดนในภูมิภาคจากการพัฒนาตามนโยบายทำให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาทำงานของแรงงานข้ามชาติพม่า ทำให้รัฐไทยประกาศให้แรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่า เข้ามาจดทะเบียนอนุญาตทำงานได้ชั่วคราว แต่ยังคงฐานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง ซึ่งเป็นมาตรการจัดการแรงงานข้ามชาติจากสถานะที่คลุมเครือภายใต้ความมั่นคงของชาติ ที่รัฐไทยต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าจากการหลั่งไหลเข้ามาทำงานในสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าประเทศไทยผิดกฎหมาย

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2535 โดยรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน เริ่มมีนโยบายผ่อนปรนแรงงานข้ามชาติที่หลบหนีเข้าเมืองและลักลอบทำงานผิดกฎหมายมากขึ้น โดยให้นายจ้างพาแรงงานข้ามชาติมารายงานตัวเพื่อขอหลักประกันตัวในอัตรา 5,000 บาท ต่อลูกจ้างหนึ่งคนและใบอนุญาตทำงาน ทั้งนี้รัฐบาลกำหนดให้เฉพาะแรงงานข้ามชาติสัญชาติพม่าที่เข้ามาในประเทศไทยหลังวันที่ 9 มีนาคม 2519 และกำหนดพื้นที่ที่สามารถจ้างแรงงานข้ามชาติดังกล่าวได้เพียง 9 จังหวัดชายแดน ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีแรงงานข้ามชาติทำงานอยู่ก่อนแล้ว คือ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง ใน 27 กิจการ ซึ่งพบว่ามีนโยบายผ่อนผันการเข้าเมืองและการทำงานผิดกฎหมายของแรงงานข้ามชาติในระบบประกันตัวแรงงานในครั้งนี้ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากนายจ้างอ้างว่าอัตราค่าประกันตัวแรงงานจำนวน 5,000 บาท ต่อคนเป็นจำนวนที่สูงเกินไป (คณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนด้านชนชาติ ผู้ไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติและผู้พลัดถิ่นสภาพนาถายความ, 2554)

รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปะอาชา ในปี พ.ศ.2539 ยังคงมีนโยบายจัดการแรงงานข้ามชาติแบบระบบประกันตัว แต่เนื่องจากการความกดดันจากภาคธุรกิจเอกชนที่เรียกร้องให้รัฐบาลผ่อนผันการใช้แรงงานข้ามชาติให้ครอบคลุมพื้นที่กว้างขึ้นและค่าประกันตัวให้น้อยลง หลังจากนั้นรัฐมนตรีได้มีมติในวันที่ 25 มิถุนายน 2539 ให้มีการผ่อนผันการจ้างแรงงานพม่า ลาว และกัมพูชา ที่เข้าเมืองและทำงานผิดกฎหมายให้สามารถทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวภายในระยะเวลา 2 ปี ในพื้นที่ 43 จังหวัด 8 กลุ่มอุตสาหกรรม 36 ประเภทกิจการ พบว่านโยบายในครั้งนี้ประสบความสำเร็จเมื่อเปรียบเทียบกับนโยบายในปี พ.ศ. 2535 แต่นโยบายการควบคุมแรงงานข้ามชาติในปี พ.ศ.2539 มองว่าแรงงานข้ามชาติกระทำผิดกฎหมายได้ให้อำนาจนายจ้างควบคุมดูแลลูกจ้างที่หลบหนีเข้าเมือง ปัญหาที่พบในครั้งนี้และยังคงเป็นปัญหาที่ส่งผลในอนาคต คือ นายจ้างยึดใบอนุญาตทำงานตัวจริงของลูกจ้างแล้วให้ลูกจ้างถือเพียงฉบับสำเนา

ในปี พ.ศ. 2540 โดยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ประเทศไทยประสบกับวิกฤตทางเศรษฐกิจหรือที่เรียกว่า “วิกฤตต้มยำกุ้ง” เกิดวิกฤตการว่างงานทำให้รัฐบาลนายชวน หลีกภัย มีนโยบายแก้ไขปัญหากาการว่างงานของประชาชน โดยมีมติคณะรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2541 โดยมีการจ้างแรงงานไทยทดแทนแรงงานข้ามชาติจำนวน 300,000 คน และได้ส่งกลับแรงงานข้ามชาติทั้งสิ้น 249,817 คน ซึ่งเป็นนโยบายที่ควบคุมการทำงานของแรงงานข้ามชาติ ในความพยายามที่จะแก้ไขปัญหากาการว่างงานพบว่าไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากสาเหตุ 2 ประการ คือ ประการแรก แรงงานข้ามชาติที่ถูกส่งตัวกลับไปแล้วไม่นานยังคงเดินทางกลับเข้ามาในประเทศไทย ประการที่สอง นายจ้างหรือสถานประกอบการยังคงมีความต้องการแรงงานข้ามชาติ เนื่องจากไม่สามารถหาแรงงานไทยมาทดแทนได้ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติอีกครั้ง ในวันที่ 28 เมษายน และ 8 พฤษภาคม 2541 ผ่อนผันให้มีการจ้างแรงงานข้ามชาติได้ต่ออีกไม่เกิน 1 ปี และปีถัดมาคณะรัฐมนตรีมีมติในเดือนสิงหาคม 2542 ผ่อนผันการจ้างแรงงานข้ามชาติใน 18 กิจการ พื้นที่ 37 จังหวัด ซึ่งนโยบายการควบคุมแรงงานข้ามชาติยังคงเป็นระบบประกันตัว และได้ขยายพื้นที่ที่ผ่อนผัน 54 จังหวัด ประเภทงาน 47 กิจการ

ในปี พ.ศ. 2543 รัฐบาลนายชวน หลีกภัย ยังคงมีนโยบายควบคุมแรงงานข้ามชาติในระบบประกันตัวและจำกัดจำนวนแรงงาน ประเภทกิจการ และพื้นที่ รัฐบาลภายใต้การบริหารของนายชวน หลีกภัย ยังคงผ่อนผันให้มีการจ้างแรงงานข้ามชาติ ในพื้นที่ 37 จังหวัด และ 18 กิจการ ในจำนวนที่มากกว่าคนเช่นเดิม ภายในระยะเวลาอีก 1 ปี และยังกำหนดให้มีการควบคุมมากยิ่งขึ้นโดยกำหนดให้ (1) ให้แรงงานข้ามชาติทำงานได้เฉพาะกรรมกร (2) แรงงานข้ามชาติต้องไม่มีสมาชิกในครอบครัวติดตามมา ซึ่งประเด็นหลังถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องสิทธิมนุษยชน เมื่อมีการตรวจสอบสภาพแรงงานหญิงแล้วพบว่าตั้งครรภ์จะถูกส่งกลับประเทศทันที

ในปี พ.ศ. 2547 มีการเปิดจดทะเบียนครั้งใหญ่ที่สุดของการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติ ในลักษณะการเป็นพลเมือง ซึ่งได้มีการกำหนดเลข 13 ประจำตัวแรงงานข้ามชาติ ซึ่งเป็นการแบ่งแยก อย่างชัดเจน จากการจดทะเบียนในครั้งนี้มีผู้มาจดทะเบียนจำนวน 1,284,920 คน รวมผู้ได้รับ ใบอนุญาตทำงานและผู้ติดตาม

3.3 ยุคการเข้มงวดในการควบคุมแรงงานข้ามชาติ ในช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2561

หลังจากที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ยึดอำนาจและ รัฐประหารในช่วงนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ทำให้ประกาศ นโยบายควบคุมแรงงานต่างด้าวโดยให้ทุกจังหวัดจัดตั้งศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว (One Stop Service) 3 สัญชาติเมียนมา ลาว กัมพูชา ระหว่างวันที่ 26 มิถุนายน-31 ตุลาคม 2557 จาก รายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาล และการสั่งการของนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ที่สั่งการให้กระทรวงแรงงานดำเนินการตามนโยบายป้องกันและแก้ไข ปัญหาการค้ามนุษย์ยุทธศาสตร์การสร้างความปลอดภัยในสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยหรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 11 ซึ่งกระทรวงแรงงานได้บริหารจัดการแรงงาน ต่างด้าว 3 สัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา มีผลการดำเนินการดังนี้

1) การให้บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว ณ ศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานข้ามชาติ (One Stop Service : OSS) ทั่วประเทศ ผลการดำเนินงาน ณ วันที่ 4 พฤศจิกายน 2557 มีแรงงาน ต่างด้าวและผู้ติดตามมาจดทะเบียนทั้งสิ้น 1,578,584 คน จากนายจ้าง จำนวน 308,290 ราย จำแนกตามสัญชาติแรงงานต่างด้าวได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนแรงงานข้ามชาติและจำนวนผู้ติดตาม

สัญชาติ	จำนวนแรงงานต่างด้าว (คน)	จำนวนผู้ติดตาม (คน)
เมียนมา	598,286	40,254
กัมพูชา	678,776	41,406
ลาว	210,814	9,048
รวม	1,487,876	90,708

ที่มา : กลุ่มงานวิเคราะห์และประเมินผล สำนักตรวจและประเมินผล กระทรวงแรงงาน. (2557 : เว็บไซต์)

2) โครงการจัดทำทะเบียนคนต่างด้าวที่ยื่นขอใบอนุญาตทำงาน ได้ดำเนินการเพื่อให้การพิจารณาอนุญาตและจัดทำทะเบียนคนต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ กฎเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับนโยบายของรัฐและความต้องการของภาคเอกชนในการจ้างแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงาน โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสาธารณสุข ทั้งนี้ มีคนต่างด้าวที่ได้รับการพิจารณาคำขอแล้ว 68,426 คน

3) โครงการตรวจสอบการทำงานของคนต่างด้าวและสถานประกอบกิจการ ได้ดำเนินการเพื่อควบคุมและตรวจสอบการทำงานของคนต่างด้าวที่ทำงานอยู่กับนายจ้างและสถานประกอบกิจการให้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 และป้องกันการลักลอบทำงานของคนต่างด้าว รวมถึงป้องกันปัญหาการค้ามนุษย์ด้านแรงงาน ทั้งนี้ ได้เข้าตรวจสอบการทำงานของคนต่างด้าว จำนวน 12,953 คน และตรวจสอบนายจ้าง/สถานประกอบกิจการ จำนวน 3,078 แห่ง (กลุ่มงานวิเคราะห์และประเมินผล สำนักตรวจและประเมินผล กระทรวงแรงงาน, 2557 : เว็บไซต์)

จังหวัดสุรินทร์ได้จัดตั้งศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว (One Stop Service : OSS) ที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์ ในขั้นตอนแรกเจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานโทรประสานนายจ้างที่เคยมีใบอนุญาตทำงานอยู่ก่อนแล้ว และลงประกาศทุกช่องทางในการประชาสัมพันธ์แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ซึ่งก็คือแรงงานต่างด้าวที่ยังไม่มีใบอนุญาตทำงานตามช่องทาง ได้แก่ รถแท็กซี่ป้ายประชาสัมพันธ์ด้านหน้าสำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์และติดป้ายประชาสัมพันธ์ด้านหน้าส่วนราชการในจังหวัดสุรินทร์ อีกทั้งยังมีจากแจกใบปลิวประชาสัมพันธ์ที่หน้าตลาดทางเข้าตลาดสด ตลาดคลองถมในจังหวัดและทุกอำเภอ และมีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์จัดรายการสถานีวิทยุเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นายจ้างพาแรงงานต่างด้าวมาแจ้งความประสงค์ที่จะจ้างแรงงานต่างด้าว

จากนั้นนายจ้างได้พาแรงงานข้ามชาติมาแจ้งความประสงค์ความต้องการจ้างแรงงานข้ามชาติ โดยนำเอกสารของแรงงานข้ามชาติเท่าที่มีติดตัว เช่น บัตรประชาชน ทะเบียนบ้าน เอกสารสูติบัตร พาสปอร์ต บอเดอร์พาส เป็นต้น เพื่อเป็นการยืนยันตัวและต้องการเขียนชื่อให้ถูกต้อง ซึ่งเจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจะให้นายจ้างกรอกเอกสารให้แรงงานข้ามชาติ ซึ่งประกอบด้วย เอกสาร ตท.1 หนังสือรับรองการจ้าง สัญญาจ้าง แผนที่ หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่จะให้บัตรคิวเพื่อไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาล หลังจากตรวจสุขภาพเสร็จให้นำใบรับรองแพทย์มาประกอบการทำใบอนุญาตทำงาน

หลังจากทุกจังหวัดจัดตั้งศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว (One Stop Service) 3 สัญชาติ เมียนมา ลาว กัมพูชา ระหว่างวันที่ 26 มิถุนายน-31 ตุลาคม 2557 ได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2557 เรื่องการดำเนินการตรวจสัญชาติแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา ซึ่งกระทรวงแรงงานได้ประสานประเทศต้นทางแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ เมียนมา ลาว และกัมพูชา เพื่อให้เร่งดำเนินการพิสูจน์สัญชาติแรงงานต่างด้าวให้ทันกำหนด ภายในวันที่ 31 มีนาคม 2558 ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างให้นายจ้างยื่นบัญชีรายชื่อลูกจ้างแรงงานต่างด้าว เพื่อเข้ารับการพิสูจน์ สัญชาติ มีแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ ที่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติและ ได้รับใบอนุญาตทำงานแล้ว จำนวน 57,833 คน จากข้อมูล ณ วันที่ 26 พฤศจิกายน 2557 (กลุ่มงานวิเคราะห์และประเมินผล สำนักตรวจและประเมินผล กระทรวงแรงงาน, 2557 : เว็บไซต์)

เมื่อศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว (One Stop Service) ได้เปิดให้บริการถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2557 และหลังจากนั้นมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2557 ให้แรงงานข้ามชาติ สัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชา ดำเนินการพิสูจน์สัญชาติให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 31 มีนาคม 2558 ซึ่งจะตรงกับบัตรสีชมพูที่ออกใบอนุญาตชั่วคราวให้แรงงานข้ามชาติเป็นเวลาหนึ่งปี ปัญหาที่พบตลอด การเปิดศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวระหว่างวันที่ 26 มิถุนายน -31 ตุลาคม 2557 จนถึง ขั้นตอนการพิสูจน์สัญชาติ ซึ่งได้จัดตั้งศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวที่หอประชุมโรงพยาบาล ค่ายวีรวัฒน์โยธิน จังหวัดสุรินทร์ โดยมีหน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่ในศูนย์ One Stop Service ได้แก่ 1) สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์ ทำหน้าที่ออกใบอนุญาตทำงานแก่แรงงานข้ามชาติ 2) สำนักงาน สวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสุรินทร์ทำหน้าที่ตรวจสอบแรงงานเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี และตรวจสอบค่าจ้างให้เป็นไปตามกฎหมายแรงงานกำหนด 3) สำนักงานประกันสังคมจังหวัดสุรินทร์ ทำหน้าที่ตรวจสอบนายจ้างและสถานประกอบการที่เข้าหลักเกณฑ์ให้เข้าสู่ระบบประกันสังคม 4) ปกครองจังหวัดสุรินทร์ทำหน้าที่ออกใบ ทร.38/1 และออกบัตรประจำตัวผู้ที่ไม่มีสัญชาติไทย (บัตร สีชมพู) 5) โรงพยาบาลจังหวัดสุรินทร์ทำหน้าที่ตรวจสอบสุขภาพและตรวจสอบโรคต้องห้ามที่สามารถแพร่ เชื้อโรคสู่ผู้อื่นตามที่กฎหมายกำหนด 6) ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ด่านช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมี 5 หน่วยงานมาให้บริการนายจ้างและแรงงานข้ามชาติ ศูนย์ One Stop Service เพื่อลดขั้นตอนการยื่น ขอใบอนุญาตทำงานและการตรวจสอบสุขภาพเพื่อป้องกันโรคต้องห้ามตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

จากข้อมูลสถิติแรงงานข้ามชาติ 3 เมียนมา ลาว และกัมพูชา ของกระทรวงแรงงาน เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2557 มาขึ้นทะเบียน ณ ศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว ระหว่างวันที่ 26 มิถุนายน - 31 ตุลาคม 2557 จำนวน 1,626,235 คน เป็นแรงงานต่างด้าว 1,533,675 คน และ ผู้ติดตาม 92,560 คน มีนายจ้างแจ้งบัญชีรายชื่อแรงงานต่างด้าวเพื่อเข้ารับการตรวจสัญชาติแล้ว จำนวน 654,922 คน มีแรงงานต่างด้าวที่เข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สัญชาติ จำนวน 523,938 คน และ จากการที่เปิดให้แรงงานต่างด้าวกลุ่มดังกล่าวรับบัตรใหม่เพื่ออยู่อาศัยและทำงานในประเทศไทยเป็น

การชั่วคราว ระหว่างวันที่ 1 เมษายน – 30 มิถุนายน 2558 มีแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติมาขอรับบัตรใหม่ จำนวน 1,049,326 คน จากนายจ้าง จำนวน 187,977 ราย

ในขณะเดียวกันจังหวัดสุรินทร์มีเจ้าหน้าที่กัมพูชาจากสถานกงสุล เดินทางมาตรวจสัญชาติให้แรงงานข้ามชาติที่นายจ้างแจ้งบัญชีรายชื่อไว้ โดยเปิดให้ตรวจสัญชาติระหว่างระหว่างวันที่ 1 เมษายน – 30 มิถุนายน 2558 เช่นเดียวกันทั่วประเทศ โดยใช้ห้องประชุมชั้นสอง สำนักงานจัดงานจังหวัดสุรินทร์ในการตรวจสัญชาติให้แก่แรงงานข้ามชาติสัญชาติกัมพูชา ซึ่งเจ้าหน้าที่สำนักงานจัดงานจังหวัดสุรินทร์เป็นผู้นัดคิวการตรวจสัญชาติกัมพูชา เพื่ออำนวยความสะดวกและจัดระเบียบให้แก่เจ้าหน้าที่กัมพูชาให้ตรวจสัญชาติอย่างเป็นระบบ หลังจากที่เจ้าหน้าที่กัมพูชาตรวจสัญชาติเสร็จจะผลิตเล่มหนังสือเดินทาง (Passport) ให้แก่แรงงานกัมพูชา ซึ่งมีทั้งส่งเล่มหนังสือเดินทางให้แก่แรงงานกัมพูชาตามที่อยู่นายจ้างในจังหวัดสุรินทร์ บางรายต้องไปรับเล่มหนังสือเดินทาง (Passport) ที่สถานกงสุลกัมพูชาประจำประเทศไทย ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร

หลังจากแรงงานข้ามชาติได้รับหนังสือเดินทาง (Passport) ต้องนำหนังสือเดินทาง (Passport) ไปลงตราวีซ่าประเภททำงาน (Non-B immigrant Visa) ที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เสียค่าธรรมเนียมในการลงตราวีซ่า 500 บาท จะได้รับการลงตราวีซ่าใบอนุญาตทำงานเป็นเวลาสองปี ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2559 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2561 หลังจากได้ลงตราวีซ่าต้องนำหนังสือเดินทางมายื่นต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานจัดงานจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเจ้าหน้าที่จะพิมพ์เล่มใบอนุญาตทำงานให้แรงงานข้ามชาติแทนการใช้บัตรสีชมพู เสียค่าธรรมเนียมใบอนุญาตทำงาน 1,900 บาท ส่วนผู้ที่ตรวจสัญชาติแต่ยังไม่ได้รับหนังสือเดินทาง (Passport) ให้นำใบเสร็จสีชมพูสองแผ่นมายื่นต่อเจ้าหน้าที่เพื่อขอทำใบอนุญาตทำงาน จะได้รับอนุญาตทำงานเป็นเวลาสองปี บัตรจะหมดอายุ 31 มีนาคม 2561

หน่วยงานรัฐที่หาหน้าที่ในศูนย์ One Stop Service ได้แก่ 1) สำนักงานจัดงานจังหวัดสุรินทร์ 2) สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน 3) ปกครองจังหวัดสุรินทร์ 4) โรงพยาบาลจังหวัดสุรินทร์ 5) ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ด่านช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมี 5 หน่วยงานมาให้บริการนายจ้างและแรงงานข้ามชาติ ศูนย์ One Stop Service เพื่อลดขั้นตอนการยื่นขอใบอนุญาตทำงาน และการตรวจสุขภาพเพื่อป้องกันโรคต้องห้ามตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

หลังจากศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว (One Stop Service) ได้ดำเนินการถึงขั้นตอนการต่อใบอนุญาตทำงานที่อนุญาตทำงานตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2559 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2561 มีการตั้งชุดปฏิบัติการตรวจสอบและจับกุมแรงงานข้ามชาติ ประกอบด้วยสำนักงานจัดงานจังหวัดสุรินทร์ สำนักงานแรงงานจังหวัดสุรินทร์

ในปี พ.ศ. 2560 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประกาศกฎหมายพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทางานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 เพื่อเป็นนโยบายในการควบคุมการทางานของแรงงานข้ามชาติและต้องการให้แรงงานข้ามชาติที่ไม่มีเอกสารใดๆจากประเทศต้นทางแต่ลักลอบเข้ามาทางานในประเทศไทย โดยประกาศจัดตั้งศูนย์ One Stop Service มีระยะเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน – สิงหาคม 2560 เพื่อให้นายจ้างพาแรงงานข้ามชาติที่ไม่มีใบอนุญาตทางานมายื่นความประสงค์ต้องการจ้างแรงงาน ซึ่งกฎหมายพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทางานของคนต่างด้าว พ.ศ.2560 มีบทลงโทษที่รุนแรงปรับ 400,000 – 800,000 บาท จากกรณีการประกาศกฎหมายพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทางานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ทำให้แรงงานข้ามชาติแหมร์ที่ขายสินค้าที่ตลาดนัดช่องจอมหลังไหลเข้ามาที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์เพื่อมาขอใบอนุญาตทางานมาตรา 64 แรงงานตามกฎหมาย ซึ่งจากเดิมแรงงานข้ามชาติแหมร์กลุ่มนี้ไม่ได้มาขอใบอนุญาตทางาน เนื่องจากพื้นที่ขายแดนถูกจัดให้เป็นเขตผ่อนผันตามนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า” ในสมัยของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่เนื่องจากกฎหมายพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทางานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ทำให้แรงงานข้ามชาติแหมร์ที่เป็นผู้ประกอบการต้องหานายจ้างในนามมาเป็นนายจ้างตน เพื่อให้สามารถยื่นขอใบอนุญาตทางานตามมาตรา 64 ได้สำเร็จ สำหรับปฏิบัติการในการควบคุมแรงงานข้ามชาติสัญชาติเมียนมาร์ ลาว กัมพูชา ของหน่วยงานรัฐ มีหน่วยงานรัฐที่ร่วมปฏิบัติงานในการควบคุมแรงงานข้ามชาติ ดังนี้ 1) สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์ มีหน้าที่ในการออกใบอนุญาตการทางานของแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาทางานในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ และควบคุมการทางานของแรงงานข้ามชาติให้ทางานตามประเภทที่กฎหมายกำหนด 2) สำนักงานประกันสังคมจังหวัดสุรินทร์ มีหน้าที่ในการให้นายจ้างจ้างแรงงานข้ามชาติให้เข้าสู่ระบบประกันสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการจ้างงานของนายจ้าง 3) สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสุรินทร์ มีหน้าที่ในการตรวจสอบไม่ให้นายจ้าง จ้างแรงงานต่างด้าวที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ทางาน เพื่อป้องกันการค้ามนุษย์ซึ่งประเทศไทยอยู่ในลำดับเฝ้าระวัง 4) ปกครองจังหวัดสุรินทร์ มีหน้าที่ออกบัตรสีชมพูซึ่งใช้เป็นบัตรประจำตัวของแรงงานข้ามชาติ เพื่อใช้สำหรับแสดงตนของแรงงานข้ามชาติสัญชาติเมียนมาร์ ลาว กัมพูชา ว่าได้เข้าสู่ระบบผ่อนผันเพื่อการขอใบอนุญาตทางานของแรงงานข้ามชาติ 6) โรงพยาบาลจังหวัดสุรินทร์ ออกบัตรประกันสุขภาพให้กับแรงงานต่างด้าวเพื่อความเท่าเทียมในด้านการรักษาพยาบาลเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับ 7) ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองด่านช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ มีหน้าที่ตรวจสอบและลงตราหนังสือเดินทาง (Passport) และหนังสือข้ามแดน (Border Pass) ทั้งการข้ามแดนมาฝั่งประเทศไทยและเดินทางกลับไปยังประเทศต้นทาง

3.4 ปฏิบัติการควบคุมแรงงานข้ามชาติ

ศูนย์จดทะเบียนแรงงานต่างด้าว ตั้งแต่คณะรักษาความสงบแห่งชาติประกาศให้จัดตั้งศูนย์จดทะเบียนแบบเฉพาะกิจของแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) หรือที่เรียกว่ากลุ่มบัตรสีชมพู ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา มีการต่อใบอนุญาตทำงานมาแล้วสองครั้ง และจะหมดอายุในวันที่ 31 มีนาคม 2561 และกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีเอกสารจากต้นทางแต่นายจ้างได้มาแจ้งความประสงค์จ้างแรงงานต่างด้าว ซึ่งรัฐบาลได้มีมติเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 เห็นชอบการบริหารจัดการการทำงานของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยตามที่กระทรวงแรงงานเสนอ โดยเห็นชอบให้ดำเนินการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวกลุ่มเดิมที่เคยได้รับอนุญาตทำงานในประเทศไทย สามกลุ่ม ดังนี้ กลุ่มแรก แรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว เมียนมา ที่ทำงานในกิจการประมงทะเลและกิจการแปรรูปสัตว์น้ำ ซึ่งใบอนุญาตทำงานได้หมดอายุไปแล้วเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2560 กลุ่มที่สอง แรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว เมียนมา ที่ได้ดำเนินการตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 3322560 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2560 ที่ผ่านการตรวจสอบคัดกรองความสัมพันธ์นายจ้าง-ลูกจ้าง (ใบจับคู่) กลุ่มที่สาม แรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว และเมียนมา ที่ถือบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย (บัตรสีชมพู) ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในราชอาณาจักรและทำงานถึงวันที่ 31 มีนาคม 2561

แรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว และเมียนมา ดังกล่าวข้างต้นที่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติแล้ว อนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรและอนุญาตทำงานต่อไปอีกถึงวันที่ 31 มีนาคม 2563 ส่วนแรงงานต่างด้าวที่ทำงานในกิจการประมงทะเล และกิจการแปรรูปสัตว์น้ำให้อยู่ในราชอาณาจักรและอนุญาตทำงานถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน 2562 สำหรับแรงงานต่างด้าวที่ยังไม่ได้พิสูจน์สัญชาติ เห็นชอบให้ขยายระยะเวลาการอยู่ในราชอาณาจักรและอนุญาตทำงานถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2561 เพื่อพิสูจน์สัญชาติให้แล้วเสร็จ ภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2561 โดยให้แรงงานต่างด้าวมาจัดทำทะเบียนประวัติหรือปรับปรุงทะเบียนประวัติ ณ ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ซึ่งจัดตั้งขึ้นทุกจังหวัดและกรุงเทพมหานคร ภายในวันที่ 31 มีนาคม 2561 เมื่อแรงงานต่างด้าวผ่านการพิสูจน์สัญชาติแล้ว จะได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรและอนุญาตทำงานถึงวันที่ 31 มีนาคม 2563 ซึ่งจะมีการโทรให้นายจ้างพาแรงงานต่างด้าวมาดำเนินการตามกลุ่มข้างต้น

ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) เปิดให้นายจ้างพาแรงงานข้ามชาติสัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชามาต่อใบอนุญาตทำงาน ณ สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจะมีทั้งหมด 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มบัตรสีชมพูที่พิสูจน์สัญชาติแล้วและบัตรหมดอายุ 31 มีนาคม 2561 2) กลุ่มบัตรสีชมพูที่ยังไม่พิสูจน์สัญชาติและบัตรสีชมพูหมดอายุ 31 มีนาคม 2561 3) กลุ่มคัดกรองที่พิสูจน์สัญชาติแล้ว คือกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่มีหนังสือเดินทาง (Passport) ทั้งที่เคยมีใบอนุญาตที่

หมดอายุนานแล้วและไม่เคยทำใบอนุญาตทำงานแต่เข้ามาประเทศไทยโดยการมีหนังสือเดินทาง (Passport) ซึ่งกรมการจัดหางานประกาศให้มาแจ้งความประสงค์จะแจ้งแรงงานข้ามชาติเมื่อเดือน มิถุนายน ถึง เดือนกรกฎาคม 2560 4) กลุ่มคัดกรองที่ยังไม่พิสูจน์สัญชาติ คือ กลุ่มที่ไม่มีเอกสาร แสดงตนจากประเทศต้นทางและหนังสือเดินทาง

ช่วงแรกเปิดศูนย์บริการเบ็ดเสร็จตั้งแต่วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561 ถึง วันที่ 25 เมษายน 2561 สำหรับกลุ่มแรงงานข้ามชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชาทุกกลุ่ม ซึ่งมีขั้นตอนในการเข้าสู่ ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จเริ่มจากนายจ้างและแรงงานข้ามชาติต้องมาดำเนินการเขียนเอกสารแบบ ทรบ.1 และต้องแนบเอกสารนายจ้าง ได้แก่ สำเนาบัตรประชาชนนายจ้าง สำเนาทะเบียนบ้านของนายจ้าง หากสถานประกอบการเป็นบริษัทให้แนบเอกสารใบจดทะเบียนพาณิชย์ ในกรณีที่นายจ้างหรือสถาน ประกอบการเช่าร้านหรือบริษัทจากผู้อื่นต้องแนบเอกสารการทะเบียนบ้านที่เช่าด้วย ซึ่งกลุ่มที่พิสูจน์ สัญชาติมีหนังสือเดินทางเรียบร้อยแล้วจะได้ ส่วนเอกสารของแรงงานข้ามชาติที่ต้องแนบ ได้แก่ สำเนาบัตรประจำตัวผู้ที่ไม่สัญชาติไทย (บัตรสีชมพู) ที่หมดอายุ 31 มีนาคม 2561 และสำเนา หนังสือเดินทางหน้าแรก สำหรับแรงงานข้ามชาติที่พิสูจน์สัญชาติเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ สำนักงานจัดหางานจะให้แรงงานข้ามชาติถือเอกสารไปยื่นต่อเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสุรินทร์ เพื่อขอคิว ไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลสุรินทร์ และยื่นเอกสารให้เจ้าหน้าที่ประกันสังคมตรวจสอบว่าประเภท กิจการของนายจ้างเข้าข่ายต้องจ่ายประกันสังคมหรือไม่ต้องจ่ายประกันสังคม โดยที่ทุกประเภท กิจการต้องจ่ายประกันสังคม จำนวน 1,000 บาท และเดือนถัดไปต้องจ่ายสมทบเข้ากองทุน ประกันสังคม 3% ของค่าจ้างของลูกจ้าง และนายจ้างสมทบเข้าอีกครั้งหนึ่ง ยกเว้นประเภทกิจการ ผู้รับใช้ในบ้านพักส่วนบุคคลและกลุ่มนายจ้างและลูกจ้างที่มีความสัมพันธ์เป็นสามีภรรยาที่ต้องซื้อ ประกันสุขภาพของโรงพยาบาลสุรินทร์ จำนวน 3,700 บาท สามารถใช้สิทธิรักษาสุขภาพเหมือนกับ การรักษาสุขภาพของคนไทย 30 บาทรักษาทุกโรค ครอบคลุมถึงวันที่ 31 มีนาคม 2563

หลังจากพบเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลและเจ้าหน้าที่ประกันสังคมแล้วให้นำเอกสารไปยื่น เจ้าหน้าที่ปกครองจังหวัดสุรินทร์พร้อมบัตรประจำตัวผู้ไม่มีสัญชาติไทยที่หมดอายุ 31 มีนาคม 2561 เท่านั้น เจ้าหน้าที่ปกครองจังหวัดสุรินทร์จะบันทึกข้อมูลและพิมพ์ใบเสร็จค่าธรรมเนียมบัตรสี ชมพู จำนวน 80 บาท ค่าใบอนุญาตทำงานสำหรับแรงงานข้ามชาติที่พิสูจน์สัญชาติแล้ว จำนวน 1,900 บาท และค่าใบอนุญาตทำงานสำหรับแรงงานที่ยังไม่พิสูจน์สัญชาติ จำนวน 325 บาท เมื่อ จ่ายค่าใบอนุญาตทำงานเรียบร้อยแล้วให้นำเอกสารและหนังสือเดินทาง (Passport) ไปยื่นให้ตำรวจ ตรวจคนเข้าเมืองสำหรับแรงงานข้ามชาติที่พิสูจน์สัญชาติแล้ว จ่ายค่าธรรมเนียมลงตราวีซ่าประเภท ทำงาน (Non-B immigrant Visa) จำนวน 500 บาท จะได้รับการลงตราในหนังสือเดินทางถึงวันที่ 31 มีนาคม 2563 ส่วนแรงงานข้ามชาติที่ยังไม่พิสูจน์สัญชาติให้ไปแจ้งขอคิวกับเจ้าหน้าที่สำนักงาน

จัดงานจังหวัดสุรินทร์เพื่อไปพิสูจน์สัญชาติ ซึ่งเจ้าหน้าที่จะโทรแจ้งกับนายจ้างอีกครั้งถ้าหากได้คือ พิสูจน์สัญชาติ

เมื่อเสร็จขั้นตอนการชำระค่าธรรมเนียมที่ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จแล้ว แรงงานข้ามชาติต้องไปตรวจสอบสุขภาพว่าเป็นโรคต้องห้ามตามที่กฎหมายการทำงานและการเข้าเมืองกำหนดไว้หรือไม่ หากตรวจสอบสุขภาพไม่ผ่านต้องทำการรักษาสำหรับโรคที่แพร่เชื้อระดับแรก แต่ถ้าหากอยู่ในช่วงระยะแพร่เชื้อโรคขั้นรุนแรงให้รักษาตัวและส่งกลับประเทศต้นทาง ซึ่งแรงงานข้ามชาติที่จะไปตรวจโรคและกลับมาผลิตบัตรบัตรสีชมพู ต้องมาดำเนินการในศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ไม่เกิน 10.30 น. หากแรงงานข้ามชาติมาเย็นเรื่องเกิน 10.30 น. ต้องไปตรวจสุขภาพในรุ่งเช้าวันถัดไปไม่เกิน 10.30 น. เช่นกัน ซึ่งจะใช้เวลาสองวันในการดำเนินการ โดยกลุ่มที่พิสูจน์สัญชาติแล้วจะพิมพ์บัตรประจำตัวที่ไม่มีสัญชาติไทย ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2561 ถึง 31 มีนาคม 2563 ส่วนแรงงานข้ามชาติที่ยังไม่พิสูจน์สัญชาติจะพิมพ์บัตรประจำตัวที่ไม่มีสัญชาติไทย ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2561 ถึง 30 มิถุนายน 2561 ซึ่งในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ตั้งแต่เดือน 1 เมษายน 2561 ถึง 30 มิถุนายน 2561 แรงงานข้ามชาติทั้ง 3 สัญชาติ เมียนมา ลาว และกัมพูชา ต้องดำเนินการพิสูจน์สัญชาติให้แล้วเสร็จ และนำหนังสือเดินทางมาต่อใบอนุญาตทำงานภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2561 มิเช่นนั้นจะไม่สามารถต่อใบอนุญาตทำงานได้ หากต้องการทำงานในประเทศไทยต้องดำเนินการด้วยวิธีอื่น เช่น ขออนุญาตทำงานแบบ MOU และมาตรา 64 ใช้หนังสือข้ามแดนชั่วคราว (Border Pass) มีแค่สองวิธีเท่านั้น แต่ถ้าหากไม่ดำเนินการขอใบอนุญาตตามสองวิธีดังกล่าว ต้องเดินทางกลับประเทศต้นทางของตนเอง

นอกจากการควบคุมแรงงานโดยการขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ประเทศไทยยังมีปฏิบัติการในการควบคุมแรงงานข้ามชาติอีกหลายวิธีได้แก่

1. การตั้งด่านตรวจ ทหารและตำรวจตรวจคนเข้าเมือง จะตั้งด่านตามแนวชายแดน เมื่อขอหนังสือข้ามแดน (Borderpass) หากแรงงานข้ามชาติไม่มีแสดงต่อเจ้าหน้าที่จะถูกจับเข้าคุกและผลักดันให้กลับประเทศ โดยนำไปส่งที่ด่านช่องจอม ซึ่งพบแรงงานกัมพูชาถูกจับบ่อยครั้งแต่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองและทหารได้แนะนำให้แรงงานกัมพูชากลับไปทำหนังสือเดินทาง (Passport) หรือหนังสือข้ามแดนชั่วคราว (Border Pass) เข้าเมืองมาให้ถูกกฎหมาย

2. การจับกุมของหน่วยงาน

การเข้าเมืองผิดกฎหมาย แรงงานข้ามชาติที่เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยต้องมีหนังสือเดินทาง (Passport) หรือหนังสือข้ามแดนชั่วคราว (Border Pass) เพื่อที่จะเป็นหนังสือยืนยันตัวบุคคลและใช้ประกอบการขอใบอนุญาตทำงาน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานโดยไม่มีหนังสือเดินทาง (Passport) หรือหนังสือข้ามแดนชั่วคราว (Border Pass) ทำให้เวลาทำงานแรงงานข้ามชาติต้องหลบซ่อนตัว บางคนโชคไม่ดีก็ถูกตำรวจจับเข้าคุก บางคนก็ถูกส่งตัวกลับไปกัมพูชา ซึ่งการตรวจคนเข้าเมืองผิดกฎหมายเป็นหน้าที่ของตำรวจตรวจคนเข้าเมือง แต่

ถ้าหากเข้ามาทำงานไม่มีใบอนุญาตทำงานจะเป็นหน้าที่ในการดำเนินคดีของจัดหางานจังหวัด ซึ่งในการตรวจแต่ละครั้งหน่วยงานรัฐต้องพินิจกำลังในการตรวจ เพราะแต่ละหน่วยงานมีการดำเนินคดีกับแรงงานข้ามชาติตามภารกิจบทบาทของแต่ละหน่วย

การทำงานผิดประเภทกิจการ แรงงานข้ามชาติที่ข้ามแดนเข้ามาทำงานในใบอนุญาตทำงานจะระบุว่าทำกับนายจ้างชื่ออะไรและประเภทกิจการอะไร ซึ่งในใบอนุญาตทำงานแรงงานข้ามชาติสามารถทำงานได้กับนายจ้างคนเดียวเท่านั้น ไม่สามารถทำงานกับนายจ้างคนอื่นได้ หากตรวจพบว่าทำงานผิดประเภทกิจการจะถูกปรับและอาจถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาตทำงาน ซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ พบว่าหากแรงงานข้ามชาติทำงานกับนายจ้างระยะสั้นและได้ค่าแรงน้อย แรงงานข้ามชาติจะไปทำงานกับอีกนายจ้างรายอื่น หลังจากที่ดินทำงานกับนายจ้างหลักเสร็จ แต่สำหรับแรงงานข้ามชาติที่ทำกับนายจ้างเป็นระยะเวลานานหลายชั่วโมงต่อวันและได้ค่าจ้างสองกะ ไม่ค่อยไปทำกับนายจ้างรายอื่น

ไม่มีใบอนุญาตทำงาน หากจัดหางานจังหวัดตรวจพบว่าแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานโดยที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานจะถูกปรับ 400,000 บาท ถูกจากคุกและผลักดันให้กลับประเทศ ที่ผ่านมามีการตรวจจับนายจ้างและแรงงานข้ามชาติหลายราย แต่ได้ถูกกฎหมายพระราชพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 ผ่อนผันไม่ต้องเสียค่าปรับแต่ต้องดำเนินการทำใบอนุญาตให้ถูกต้องตามกฎหมายตามขั้นตอนและวิธีของรัฐบาล แต่หลังจากที่มีการต่อใบอนุญาตทำงานที่หมดอายุ 31 มีนาคม 2561 และได้ต่อใบอนุญาตทำงานหมดอายุ 31 มีนาคม 2563 แล้วนั้น ทำให้ได้ประกาศบทลงโทษปรับไม่เกิน 100,000 บาท

การประชุมนายจ้างเพื่อขอใบอนุญาตทำงาน ศูนย์จดทะเบียนแรงงานต่างด้าว ตั้งแต่คณะรักษาความสงบแห่งชาติประกาศให้จัดตั้งศูนย์จดทะเบียนแบบเฉพาะกิจของแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) หรือที่เรียกว่ากลุ่มบัตรสีชมพู ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา มีการต่อใบอนุญาตทำงานมาแล้วสองครั้ง และจะหมดอายุในวันที่ 31 มีนาคม 2561 และกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีเอกสารจากต้นทางแต่นายจ้างได้มาแจ้งความประสงค์จ้างแรงงานต่างด้าว ซึ่งรัฐบาลได้มีมติเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 เห็นชอบการบริหารจัดการการทำงาน of แรงงานต่างด้าวในประเทศไทยตามที่กระทรวงแรงงานเสนอ โดยเห็นชอบให้ดำเนินการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวกลุ่มเดิมที่เคยได้รับอนุญาตทำงานในประเทศไทย สามกลุ่ม ดังนี้ กลุ่มแรก แรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว เมียนมาร์ ที่ทำงานในกิจการประมงทะเลและกิจการแปรรูปสัตว์น้ำ ซึ่งใบอนุญาตทำงานได้หมดอายุไปแล้วเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2560 กลุ่มที่สอง แรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว เมียนมาร์ ที่ได้ดำเนินการตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 3322560 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2560 ที่ผ่านการตรวจสอบคัดกรองความสัมพันธ์นายจ้าง-ลูกจ้าง (ใบจับคู่) กลุ่มที่สาม แรงงานต่างด้าวสัญชาติกัมพูชา ลาว และเมียนมา ที่ถือบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มี

สัณฐานไทย (บัตรสีชมพู) ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในราชอาณาจักรและทำงานถึงวันที่ 31 มีนาคม 2561

3.5 สรุปท้ายบท

พัฒนาการแรงงานข้ามชาติ โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก ยุคสงครามกลางเมืองกัมพูชา และมีนโยบายสำคัญของรัฐไทยที่มีต่อชายแดนไทย-กัมพูชา ในช่วงนี้รัฐบาลยังไม่มียุทธศาสตร์การควบคุมแรงงานข้ามชาติ แต่ให้ความสำคัญกับผู้อพยพที่หลบภัยในภาวะสงคราม ช่วงที่สอง ยุคการเปิดชายแดนและการผ่อนปรน แรงงานผ่อนปรนการควบคุมแรงงานข้ามชาติ 2535-2556 มีการดำเนินนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ภายหลังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535-2539 เริ่มมีนโยบายผ่อนปรนแรงงานข้ามชาติที่หลบหนีเข้าเมืองและลักลอบทำงานผิดกฎหมายมากขึ้น โดยให้นายจ้างพาแรงงานข้ามชาติมารายงานตัวเพื่อขอหลักประกันตัวในอัตรา 5,000 บาท ต่อลูกจ้างหนึ่งคนและใบอนุญาตทำงาน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2540 เกิดวิกฤตต้มยำกุ้ง ทำให้ควบคุมแรงงานข้ามชาติโดยการส่งตัวกลับประเทศ เพื่อจ้างงานแรงงานไทย แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ และยุคที่สาม ยุคการเข้มงวดในการควบคุมแรงงานข้ามชาติ ในช่วงปี พ.ศ. 2557-2561 เปิดศูนย์จดทะเบียนแรงงานข้ามชาติ (One Stop Service) เพื่อต้องการทำให้แรงงานหลบหนีเข้าเมืองเพื่อการทำงาน กลายเป็นแรงงานถูกกฎหมาย ซึ่งในช่วงนี้เป็นช่วงที่รัฐไทยเข้มงวดกับแรงงานข้ามชาติมากที่สุด

วิถีชีวิตและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติแหม่ม

ในบทนี้ผู้วิจัยจะอธิบายให้เห็นถึงวิถีชีวิตและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติแหม่ม แรงงานกลุ่มที่ศึกษาเป็นแรงงานที่ทำงานบริเวณตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ จำนวน 236 คน ทั้งแหม่มพุทและแหม่มจาม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานขายสินค้าที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์

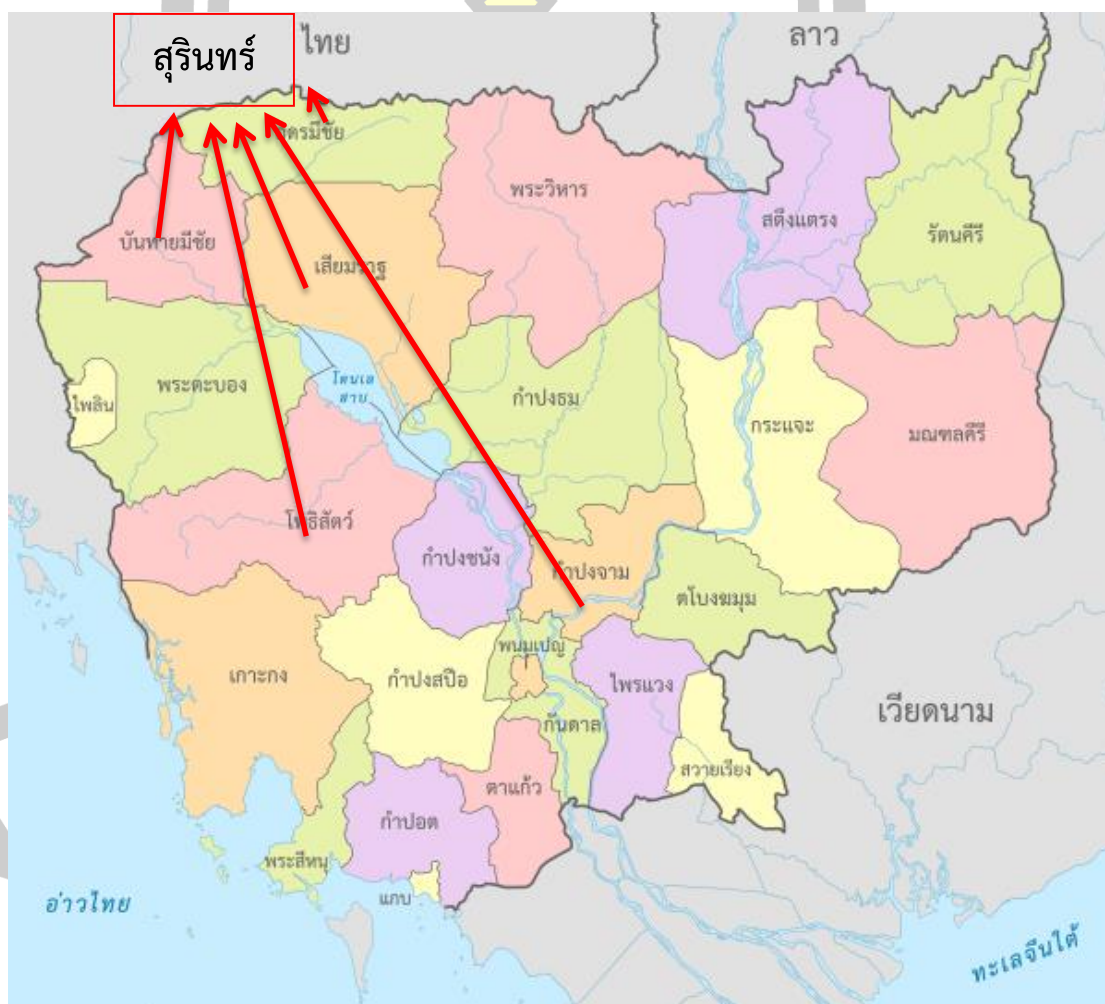
สำหรับผลการศึกษาวิถีชีวิตโดยกลยุทธ์การต่อรอง พบผลการศึกษาดังนี้

4.1 การข้ามแดนของแรงงานข้ามชาติ

กัมพูชาเป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion หรือ GMS) ที่เศรษฐกิจเติบโตเร็วมาก การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วนี้ขับเคลื่อนโดยภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ และภาคเกษตรกรรม จึงทำให้กัมพูชาใกล้ที่จะเปลี่ยนจากประเทศรายได้ต่ำเป็นประเทศรายได้ปานกลาง ปัญหาหลักของกัมพูชานั้น เกิดจากการที่เศรษฐกิจของกัมพูชา ยังไม่มีความหลากหลายเท่าที่ควร เนื่องจากกัมพูชาพึ่งพาอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มเป็นสำคัญ ถึงแม้ว่าการค้าระหว่างประเทศของกัมพูชาจะส่งผลบวกต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการจ้างงาน แต่การพึ่งพาอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นเช่นนี้ ถือเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการจ้างงาน เนื่องจากการส่งออกส่งผลให้กัมพูชาจำเป็นต้องแข่งขันในตลาดโลกในด้านราคา จนทำให้เกิดการกดค่าจ้างแรงงานในที่สุด จึงอาจถูกมองว่าการพัฒนาเช่นนี้ไม่ใช่ความยั่งยืน (ความยั่งยืนของอุตสาหกรรมกัมพูชา, 2560 : เว็บไซต์)

ในยุคที่แรงงานข้ามชาติเคลื่อนย้ายอย่างเสรีในประชาคมอาเซียน ค่าแรงเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้แรงงานข้ามชาติเกิดการเคลื่อนย้าย พบว่า เมียนมามีค่าแรง 90 บาท เป็นประเทศที่มีค่าแรงถูกที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน ตามมาด้วย สปป.ลาว มีค่าแรงขั้นต่ำ 125 บาท ต่อวัน และกัมพูชามีอัตราค่าแรงขั้นต่ำอยู่ที่วันละ 162 บาท ซึ่ง 3 ประเทศนี้ ประสบปัญหาแรงงานอพยพไปทำงานในประเทศเพื่อนบ้านมากที่สุด ซึ่งไทยก็เป็นจุดหมายของแรงงานข้ามชาติทั้ง 3 ประเทศนี้ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วอัตราค่าแรงสูงสุดที่จังหวัดภูเก็ต ระยอง ชลบุรี 330 บาท และอัตราค่าแรงต่ำที่สุดที่จังหวัดนราธิวาส ยะลา และปัตตานี 308 บาท เมื่อเทียบกับค่าแรงขั้นต่ำของประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 3 สัญชาติ เมียนมา ลาว กัมพูชา ต่างกันเกือบเท่าตัว จึงเป็นเหตุผลทำให้แรงงานข้ามชาติเคลื่อนย้ายแรงงานเข้ามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงแรงงาน, 2561 : เว็บไซต์)

แรงงานข้ามชาติทั้งแอมร์พุทมาจากจังหวัดอุดรมีชัย จังหวัดป็นเตียเมียนเจย และจังหวัดเสียมเรียบ ส่วนแอมร์จามาจากจังหวัดโพธิสัตร์และจังหวัดป็นเตียเมียนเจย เมื่อครั้งที่อยู่กัมพูชาทำนาและเกษตรกรรมด้านอื่นๆ บางคนก็รับจ้างทั่วไปในตลาดช่องจอม หลังจากที่ทำงานที่กัมพูชาที่มีค่าแรงต่ำ งานมีน้อยและไม่พอใช้จ่ายในการดำรงชีพ ทำให้แรงงานข้ามชาติแอมร์เดินทางเข้ามายังประเทศไทย โดยเดินทางเข้าไปทำงานในเมืองใหญ่ในประเทศไทยที่มีโรงงานอุตสาหกรรมและเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น ซึ่งแรงงานเหล่านี้เข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมและกิจการก่อสร้างตึกสูง คอนโด หลังจากที่แรงงานบางส่วนได้กลับมาทำงานที่จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียงกับชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อสะดวกต่อการกลับไปเยี่ยมบ้านเกิดของตนเอง

ภาพประกอบที่ 2 เส้นทางต้นทางการข้ามแดนของแรงงานข้ามชาติจากกัมพูชามายังจังหวัดสุรินทร์

4.2 เงื่อนไขที่แรงงานแหมร์ตัดสินใจข้ามแดนมาในประเทศไทย

สุทธิพร บุญมาก (2555) ได้อธิบายแนวคิดที่ว่าด้วยเครือข่ายการย้ายถิ่นฐาน (migrant network) เป็นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การย้ายถิ่นระดับกลางหรือเมโส ที่เกิดจากโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเป็นปัจจัยพื้นฐานในการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ แต่มีเครือข่ายการย้ายถิ่นที่มีความสำคัญต่อการย้ายถิ่น กล่าวคือเครือข่ายผู้ย้ายถิ่นเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมภายในครัวเรือน บ้าน เพื่อน หมู่บ้าน และคนร่วมชาติของผู้ย้ายถิ่นเชื่อมโยงบุคคลระหว่างถิ่นปลายทางเข้ากับถิ่นต้นทางของผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่ถิ่นปลายทางของผู้ที่มีประสบการณ์การย้ายถิ่น ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวอาศัยความเชื่อมั่นระหว่างบุคคลภายในเครือข่ายการย้ายถิ่น ซึ่งสายสัมพันธ์ภายในเครือข่ายการย้ายถิ่น สามารถจำแนกรูปแบบการเชื่อมโยงเป็น 2 ประเภท คือ ความสัมพันธ์แน่นแฟ้น (strong ties) หมายถึง ความสัมพันธ์ภายในสมาชิกในครอบครัว เช่น พี่ น้อง พ่อแม่ และญาติ ส่วนความสัมพันธ์แบบผิวเผิน (weak ties) หมายถึง ความสัมพันธ์ของบุคคลที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัว ได้แก่ เพื่อน ชาวบ้านในชุมชน ทั้งสองเครือข่ายช่วยเชื่อมโยงการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายกับการย้ายถิ่น ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายเครือข่ายการย้ายถิ่นของแหมร์จามและแหมร์พุท ว่ามีทั้งเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและความสัมพันธ์แบบผิวเผิน ดังนี้

ความเป็นแหมร์จาม ใช้เครือข่ายทางศาสนาเป็นเงื่อนไขในการข้ามแดนมาทำงานในจังหวัดที่มีเครือข่ายแหมร์จามและมีมัสยิดสำหรับละหมาด จากการลงพื้นที่วิจัยสนามพบว่า แรงงานข้ามชาติแหมร์จามจะอาศัยกันเป็นกลุ่ม ตั้งแต่การขายสินค้าเหมือนกัน เพราะมองว่าสินค้าที่ขายรับสินค้ามาจากที่เดียวกันและสินค้าขายง่าย จึงเลียนแบบร้านของแหมร์จามที่เคยขายก่อนตน เพราะคิดว่าการขายสินค้าที่เหมือนกันจะขายสินค้าดีเหมือนกันถึงแม้ว่าสินค้าจะเหมือนกัน นอกจากนั้นแรงงานข้ามชาติแหมร์จามมักติดต่อคนแหมร์จามที่อยู่ในหมู่บ้านและมีวัฒนธรรมที่เหมือนกันมาทำงานกับตนเอง เพราะการมีวัฒนธรรมที่เหมือนกันจะสื่อสารภาษาเดียวกัน กินอาหารเหมือนกัน และมีศาสนาเหมือนกัน ทำให้นายจ้างและลูกจ้างแหมร์จามไม่ต้องปรับตัวเข้าหากันมากนัก จึงเกิดเป็นการสร้างเครือข่ายแรงงานข้ามชาติแหมร์จามระหว่างนายจ้างแหมร์จามและลูกจ้างแหมร์จาม

นายฟาริด มาจากจังหวัดโพธิ์สัตว์ เป็นชาวจาม (ขายสินค้าเบ็ดเตล็ด) ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ก่อนที่จะมาทำงานขายสินค้าเบ็ดเตล็ดในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ฟาริดเคยทำงานขายสินค้าเบ็ดเตล็ดได้ประมาณ 1 ปีกว่า ช่วงที่เศรษฐกิจซบเซาได้ตัดสินใจไปทำงานโรงงานผลิตอาหารกระป๋องที่จังหวัดระยอง ซึ่งฟาริดมีหน้าที่ขนกระป๋องเปล่าไปส่งยังฝ่ายผลิตและบรรจุอาหารกระป๋อง ฟาริดเล่าว่า “...ทำงานที่โรงงานผลิตอาหารกระป๋องสบายมาก เงินเดือนก็เยอะ แต่ทำงานได้ประมาณ 2 เดือน ต้องมาช่วยพี่มาลัย เพราะแกไม่มีใครช่วย สงสารแกกำลังท้อง...” ฟาริดตัดสินใจลาออกจากงานที่โรงงานผลิตอาหารกระป๋องที่จังหวัดระยอง เนื่องจากต้องมาช่วยพี่มาลัยที่กำลังตั้งท้อง ฟาริด

เป็นญาติฝั่งสามีของพี่มาลัย มาช่วยงานถึงเดือนเมษายน 2561 ซึ่งเป็นช่วงที่พี่มาลัยคลอดลูกเสร็จ พาริตจะเดินทางกลับบ้านที่จังหวัดโพธิ์สัตว์ เพราะขายของช่วยพี่มาลัยไม่มีวันหยุด อยากกลับไปเยี่ยมบ้านช่วงเดือนเมษายนหลังจากนั้นค่อยหางานทำใหม่

ความเป็นแหม่มพุท ใช้เครือญาติ เพื่อน บ้าน หมู่บ้านเดียวกันเป็นแรงจูงใจเพื่อการตัดสินใจ จากการมีประสบการณ์ในการย้ายถิ่น

นางอะ มาจากจังหวัดเสียมเรียบ (ชายแดนกรุง) ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ตัดสินใจเข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์เนื่องจากถูกไล่ออกจากงานแม่บ้านที่บ่อนคาสีโนโอเสม็ดริสอร์ท เนื่องจากสาเหตุที่นางอะถูกกล่าวหาว่าขโมยผ้าปูที่นอนของโอเสม็ดริสอร์ท ซึ่งอะเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าไม่ได้ขโมย แต่ตอนที่ทำความสะอาดห้องพักแล้วติดกับถุงขยะที่จะเอาไปทิ้งหลังจากที่เลิกกะทำงาน แต่ไม่ได้เอาไปคืนในวันนั้น นางอะได้ฝากผ้าปูที่นอนกับเพื่อนให้ไปคืนในวันรุ่งขึ้น จึงถูกตีรูปและชื่อประจานหน้าบ่อนคาสีโนโอเสม็ดริสอร์ท หลังจากนั้นนางอะถูกไล่ออกจากบ่อนคาสีโนโอเสม็ดริสอร์ท จึงเดินทางกลับบ้านเกิดที่จังหวัดเสียมเรียบ ในช่วงที่ถูกไล่ออกจากงานชีวิตความเป็นอยู่ลำบาก ไม่มีเงิน เนื่องจากเงินส่วนหนึ่งต้องนำไปรักษาแม่ที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน ในช่วงที่ตกงานได้โทรติดต่อพี่ชายที่ทำงานในจังหวัดสุรินทร์ ให้ช่วยหางานในจังหวัดสุรินทร์ หลังจากพี่ชายได้โทรติดต่อให้พี่ชายหางานให้ ประมาณ 2 ถึง 3 วัน พี่ชายได้เดินทางกลับบ้านที่จังหวัดเสียมเรียบ และได้พูดชักชวนนางอะว่า ให้นางอะเดินทางไปจังหวัดสุรินทร์พร้อมตน เดียวจะฝากงานให้ ซึ่งในตอนนั้นพี่ชายยังไม่ได้หางานให้ แต่รับปากว่าจะช่วยหางานให้ได้ นางอะตัดสินใจเดินทางไปจังหวัดสุรินทร์พร้อมกับพี่ชาย เพราะเชื่อมั่นในตัวพี่ชายว่าจะสามารถหางานให้นางอะได้ เพราะพี่ชายทำงานในจังหวัดสุรินทร์เป็นเวลานาน น่าจะรู้จักนายจ้างคนไทยจำนวนมาก และสามารถพูดให้นายจ้างรับนางอะเข้าทำงาน

นายรักสา มาจากจังหวัดอุดรธานี (ชายปลาสด) ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ตัดสินใจเข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์เนื่องจากหลังจากที่ติดคุกเพราะไม่มีใบอนุญาตทำงานจึงถูกตำรวจจับที่ไซต์งานก่อสร้างประมาณ 1 ปี กว่าๆ เมื่อออกจากคุกได้เดินทางกลับบ้านที่จังหวัดอุดรธานี รักสาไม่มีงานทำ ชีวิตความเป็นอยู่ยากจน ไม่มีเงิน งานที่กัมพูชาหายาก ในช่วงนั้นญาติเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้านเกิดได้พูดชักชวนให้ไปทำงานในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งญาติรู้จักกับนายจ้างที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ที่ต้องการหาลูกจ้างไปทำงาน ซึ่งญาติโทรติดต่อกับนายจ้างชายปลาที่กำลังต้องการคนทำงานว่ามีญาติที่ต้องการทำงาน หลังจากคุยกับนายจ้าง นายจ้างตกลงจ้าง ทำให้รักสตัดสินใจเดินทางเข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์

นายสกุล มาจากจังหวัดอุดรธานี (ชายปลาสด) ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า เมื่อ 14 ปีที่แล้ว สกุลทำงานก่อสร้างตึกสูงที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ค่าแรงราคา 135 บาท ทำงานเสี่ยงและอันตราย เนื่องจากต้องขึ้นกระเช้าก่อสร้างตึกสูงและต้องใส่ชุดป้องกันไฟฟ้าดูด แม้ว่างานจะเสี่ยงแต่ค่าจ้างมีราคาสูงในช่วงนั้น ซึ่งทำให้สามารถส่งเงินไปให้พ่อแม่ที่บ้านได้อย่างสบาย แต่หลังจากนั้นแม่ป่วยเป็น

โรคความดันและโรคเบาหวาน ทำให้สกุลตัดสินใจลาออกจากงานก่อสร้างที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร เพื่อมาดูแลแม่ที่ป่วย หลังจากทีกลับบ้านมาดูแลแม่ที่ป่วยทำให้เงินที่สะสมตอนทำงานเริ่มร่อยหลอ ทำให้สกุลโทรติดต่อน้องชายที่ทำงานขายพลาสติกให้พูดกับนายจ้างให้รับตนเองเข้าทำงาน หลังจากทีน้องชายช่วยพูดกับนายจ้าง นายจ้างรับสกุลเข้าทำงาน สกุลตัดสินใจไปทำงานขายพลาสติกเพราะน้องชายช่วยพูดกับนายจ้างและบ้านเกิดที่จังหวัดอุดรมีชัยใกล้จังหวัดสุรินทร์ สามารถเดินทางกลับบ้านไปเยี่ยมพ่อแม่ได้อย่างสะดวก

นายเยื่อน มาจากจังหวัดปทุมธานีเคยขายผักสด ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ตัดสินใจเดินทางข้ามแดนมาทำงานในจังหวัดสุรินทร์เพราะยากจน มีหนี้สินมาก กู้ยืมเงินจากคนในหมู่บ้าน ทำให้ดิ้นรนเข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์เพราะค่าแรงแพงกว่ากัมพูชา โดยใช้หนังสือข้ามแดน (Border Pass) เดินทางข้ามมาตั้งแต่เข้าด้วยตนเองเพื่อมาหางานทำที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ เพราะเคยได้ยินคนในหมู่บ้านที่กลับมาเยี่ยมบ้านช่วงสงกรานต์ บอกว่าถ้าจะไปทำงานในเมืองสุรินทร์ให้ไปหางานที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ เพราะนายจ้างต้องการคนทำงานจำนวนมาก รับรองไปแล้วไม่ผิดหวังได้งานทำอย่างแน่นอน เมื่อนายเยื่อนได้รู้ข้อมูลจากคนที่ทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ว่าถ้าอยากได้งานต้องไปหางานทำที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์

4.3 กลยุทธ์ในการข้ามแดนและกลยุทธ์การต่อรอง

4.3.1. กลุ่มนายจ้าง

นายรักษาทอน ขายพลาสติก ได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่านอกจากให้ญาติช่วยพูดกับนายจ้างเพื่อให้จ้างเข้าทำงาน นายรักษายังโทรไปพูดคุยต่อรองในการข้ามแดนไปทำงานกับนายจ้างว่าจะทำหนังสือข้ามแดน (Border Pass) เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการขอใบอนุญาตทำงาน ซึ่งนายรักษาทอนบอกกับนายจ้างว่านอกจากมีหนังสือข้ามแดน (Border Pass) ตนเองยังมีบัตรสีชมพูที่หมดอายุ 31 มีนาคม 2561 ซึ่งนายรักษาทอนจะนำเอกสารสองอย่างขึ้นมาพร้อมกัน นายจ้างสามารถใช้เอกสารทั้งสองของตนเองได้ ซึ่งนายจ้างก็ตกลงที่จะจ้างนายรักษาทอน ซึ่งการมีเอกสารทำให้เพิ่มความมั่นใจในการจ้างงานของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งนายจ้างได้ใช้กลยุทธ์ในการให้แรงงานข้ามชาติจัดการในเรื่องเอกสารหนังสือเดินทางชั่วคราวด้วยตนเอง โดยมีข้อตกลงว่าสามารถมาทำงานได้แต่ให้คนที่เป็นตัวกลางในการพาแรงงานข้ามชาติมาจัดการเอกสารทุกอย่างตั้งแต่การข้ามแดนถึงการทำใบอนุญาตทำงาน นายจ้างแค่มีบทบาทไปเซ็นเอกสารรับรองการจ้างงานเท่านั้น

4.3.2 กลุ่มญาติ

นางอะ ติดต่อให้คนในหมู่บ้านที่ทำงานที่โรงแรมโอสมิตรีสอร์ท ที่บ่อนคาสโน ที่ทำหน้าที่เป็นนายหน้าจัดการทำหนังสือข้ามแดน (Border Pass) ซึ่งนางสาวอะ นามสมมุติ ได้จ่ายเงินให้นายหน้าจำนวนหนึ่งพันห้าร้อยบาท ซึ่งในขณะนั้นนางอะได้ติดต่อให้พี่ชายหางานให้ทำในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งพี่ชายของนางอะทำงานที่บริษัทวรรณเทพ จำกัด หลังจากที่นางอะได้รับหนังสือข้ามแดน (Border Pass) ได้โทรศัพท์ติดต่อให้พี่ชายเดินทางมาที่ด่านช่องจอม ให้ช่วยพานางอะเดินทางข้ามแดนจากช่องจอม (ประเทศกัมพูชา) มายังอำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ (ประเทศไทย) ซึ่งนางอะใช้กลยุทธ์ในการการข้ามโดยอาศัยญาติพี่น้องชาวกัมพูชาที่ทำงานในจังหวัดสุรินทร์ทำหน้าที่ต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐกัมพูชาและเจ้าหน้าที่รัฐไทย เพื่อนำพาตนเองข้ามแดนไปยังจังหวัดสุรินทร์อย่างปลอดภัย

4.3.3. กลุ่มที่เข้ามาด้วยตนเอง

นายเอียด สระเอือ และนายพอลล่า พอล ทำงานที่แผงขายผักสดใกล้กับหอนาฬิกาติดกับร้านขายส่งขนมและเครื่องดื่มต่างๆ เดินทางเข้ามาทำงานด้วยตนเองโดยใช้หนังสือข้ามแดน (Border Pass) เดินทางเข้ามาจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเคยได้ยินคนในหมู่บ้านเล่าให้ฟังว่าทำงานที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ เป็นแหล่งที่มีคนกัมพูชาทำงานมาก ทำให้เียนตัดสินใจเข้ามาแสวงหาโชคในการทำงานด้วยตนเอง ซึ่งได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ถ้าเข้ามาได้งานทำถือว่าเราโชคดี แต่ถ้าไม่ได้งานทำถือว่าโชคไม่ดี ไม่เป็นไรเดี๋ยวกลับบ้านไปตั้งหลัก แล้วกลับเข้ามาหางานทำใหม่” ซึ่งก่อนที่นายเอียนจะได้งานทำที่ร้านขายผักในปัจจุบัน ต้องผิดหวังในการเข้ามาแสวงหางานทำแล้วไม่ได้งานจำนวนสามครั้ง ซึ่งนายเอียนคิดว่าเป็นประสบการณ์ในการหางานทำ (เอียด สระเอือ และพอลล่า พอล, 2560 : สัมภาษณ์)

4.3.4. กลุ่มเครือข่ายแรงงาน

นายสกุล ธอนขายพลาสติก เดินทางเข้ามาทำงานโดยใช้เครือข่ายน้องชาย ซึ่งน้องชายทำงานขายพลาสติกที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ น้องชายชายของนายสกุลคือนายรัก สาธอน เข้ามาหางานขายประหลาดสดเป็นเวลานาน มีความขยันทำงานทุกวันไม่มีวันหยุด นายจ้างชอบความขยันในและมีวินัยในการทำงาน สามารถทำงานแทนนายจ้างได้ทุกอย่าง ได้รับความไว้วางใจให้ขายพลาสติกและถือเงินแทนนายจ้าง ซึ่งการได้รับความไว้วางใจจากนายจ้างสร้างความน่าเชื่อถือกับนายรักสา ใน

การช่วยพูดกับนายจ้างให้นายสกุล ซึ่งเป็นพี่ชายของนายรักษาส ให้เข้ามาทำงานได้อย่างง่ายดาย (สกุล ธอน, 2560 : สัมภาษณ์)

กลุ่มเครือข่ายแรงงานใช้กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เครือข่ายญาติในการต่อรองกับนายจ้าง เพื่อเป็นตัวกลางหรือเป็นนายหน้านำพาแรงงานข้ามชาติแหมร์ที่เป็นเครือข่ายติให้สามารถเข้ามาทำงานได้ง่าย อีกทั้งอาศัยการสร้างความสำเร็จกับนายจ้างจากความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งสามารถทำงานแทนนายจ้างได้ทุกอย่าง

4.4 กลยุทธ์การต่อรองกับนายจ้าง

เมื่อปี พ.ศ.2551 พี่ชายชาวกัมพูชานางฮะ นามสมมุติ ได้พานางฮะมาฝากให้ทำงานกับร้านปลาเค็มในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ซึ่งได้พูดแนะนำว่านางฮะเป็นญาติพี่น้องในหมู่บ้านที่ตนเองที่ประเทศกัมพูชา ซึ่งบอกกับนายจ้างว่าเป็นคนดี ทำงานขยัน และสามารถไว้วางใจได้ ทำให้สร้างความมั่นใจกับนายจ้างได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากพี่ชายช่วยพูดกับนายจ้าง ส่วนนางฮะได้สัญญากับนายจ้างว่าจะตั้งใจทำงาน ส่วนเรื่องค่าจ้างแล้วแต่นายจ้างจะจ่ายให้รายวันหรือรายเดือน ซึ่งขอให้ตนเองมีงานทำเพราะนางฮะตกงานจากโรงแรมโอสมิตรีรีสอร์ท ที่บ่อนศาลิโน ประเทศกัมพูชา โดยนางฮะได้ต่อรองเรื่องที่อยู่อาศัยจากนายจ้าง เป็นธุระจัดหาที่อยู่อาศัยให้ เพราะนางฮะเพิ่งเข้ามาในจังหวัดสุรินทร์เป็นครั้งแรก ยังไม่ทราบว่าจะไปหาห้องเช่าที่ว่างได้ โดยนางฮะจะเสียค่าน้ำค่าไฟเอง นายจ้างตกลงและให้นางฮะพักที่บ้านตนเอง เพื่อให้สะดวกในการไปทำงานในช่วงเวลา 05.00-17.00 น. หลังจากทำงานได้ประมาณ 1 ปีกว่า นายจ้างไว้วางใจและสนิทสนมกับนางฮะ นางฮะได้ขอเบิกเงินมาใช้ล่วงหน้า 1-2 เดือน ในเวลาที่บางเดือนต้องส่งเงินไปให้พ่อแม่ที่บ้านแล้วไม่พอใช้ จึงขอเบิกเงินล่วงหน้ากับนายจ้าง หลังจากทำงานร้านปลาเค็ม ในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์เป็นเวลาหกปี นางฮะได้ลาออกไปทำงานที่โรงงานปักผ้าที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นระยะเวลาหนึ่งปี ซึ่งนางฮะคิดว่าไปทำงานที่โรงงานเย็บผ้าจะได้เงินมากและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่เนื่องจากสถานะตนเองเป็นแรงงานกัมพูชาทำให้ได้ค่าแรงต่ำกว่าแรงงานไทย ทำให้เงินเดือนที่ได้รับไม่พอใช้ในแต่ละเดือน จึงตัดสินใจกลับมาทำงานที่ร้านปลาเค็มในจังหวัดสุรินทร์เช่นเดิม หลังจากทำงานได้หนึ่งปีกว่านางฮะมีแฟน และตั้งท้องมีลูกคนที่หนึ่ง ทำให้นางฮะตัดสินใจลาออกร้านปลาเค็ม

นายหาม เป็นแรงงานข้ามชาติแหมร์จามาจากจังหวัดโพธิสัตย์ เดินทางมารับจ้างนางมาลัยที่เป็นนายจ้างแหมร์จาม ในครั้งที่อยู่กัมพูชาต้องละหมาดและสวมหมวกกะปิเยาะห์ แต่หลังจากที่มาทำงานในจังหวัดสุรินทร์ นายหามไม่ใส่หมวกกะปิเยาะห์และไม่ได้เดินทางไปละหมาดที่มัสยิดเหมือนกับนายจ้างแหมร์จาม เนื่องจากต้องทำงานในช่วงที่มีการละหมาดทำให้ไม่สามารถเดินทางไปละหมาดได้ ทำให้หามต้องปรับเปลี่ยนการปฏิบัติทางศาสนาอิสลามให้เข้าวิถีชีวิตในการทำงาน หาม

ได้ต่อรองค่าแรงกับนายจ้างให้จ่ายวันละ 300 บาท และขอเบิกเงินล่วงหน้าในบางเดือน (พอลล่า, 2560 : สัมภาษณ์)

พอลล่า เดินทางมาถึงตลาดได้เดินเข้าไปร้านขายผักและแนะนำตัวกับเจ้าของร้านขายผักว่า ตนเองชื่อพอลล่า และบอกว่าเพื่อนในหมู่บ้านทำงานที่ตลาดแนะนำมา และขออนายจ้างทำงาน นายจ้างตอบตกลงและบอกเงื่อนไขว่าต้องทำงาน 2 ช่วง ตั้งแต่ 20.00-08.00 น. ได้ค่าจ้างช่วงละ 250 บาท ซึ่งทำงาน 1 วัน จะได้ค่าจ้างจำนวนเงิน 500 บาท ไม่มีวันหยุดแต่สามารถลางานได้ ซึ่งหากต้องการลางานวันไหนให้แจ้งนายจ้าง พอลล่า ก็รับทราบเงื่อนไขของนายจ้าง และเริ่มทำงานในวันพรุ่งนี้ พอลล่า ใช้เครือข่ายทางสังคมจากการใช้ญาติเป็นเครื่องมือทำให้ตนเองได้งานทาและสร้างความไว้วางใจจากนายจ้าง นายจ้าง ซึ่งการทำงาน 2 ช่วงเวลาเป็นการปรับตัวทางเศรษฐกิจของพอลล่าเนื่องจากหากตนเองทำงานช่วงเวลาเดียวจะทำให้นายจ้างต้องไปจ้างคนเพิ่ม อีกทั้งค่าจ้างก็ไม่พอใช้หากทำช่วงเวลาเดียว (พอลล่า, 2560 : สัมภาษณ์)

จากสถานการณ์การปรับตัวทางเศรษฐกิจของแรงงานข้ามชาติเขมรข้างต้นชี้ให้เห็นว่า แรงงานข้ามชาติมีการปรับตัวตามเงื่อนไขของแต่ละบุคคล เช่น นางฮะมีการปรับตัวทางเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่การเข้าทำงานร้านปลาเค็มแล้วได้ค่าแรงน้อย จึงตัดสินใจไปทำงานที่กรุงเทพฯ ทำให้พบว่าการไปทำงานที่กรุงเทพฯ ได้ไม่พอใช้ ทำให้เดินทางกลับมาทำงานที่ร้านปลาเค็มเช่นเดิม ส่วนพอลล่าปรับทางการปฏิบัติทางศาสนาอิสลามให้เข้ากับวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจโดยไม่สวมหมวกกะปิเยาะห์และไม่ขออนุญาตนายจ้างไปละหมาดในวันศุกร์ เพื่อแลกกับการจ่ายเงิน 300 บาททุกวันที่ตนเองทำงาน และพอลล่าได้ปรับตัวทางเศรษฐกิจ คือการทำงาน 2 ช่วงเวลา เพื่อแลกกับการได้รับเงิน 500 บาททุกวัน และยังเป็นการช่วยทำงานมากขึ้นทำให้นายจ้างไม่ต้องจ้างลูกจ้างเพิ่ม

4.5 การต่อรองเมื่อถูกจับกุม

พอลล่า พอล ชายผักสด เคยถูกตำรวจจับหลายครั้งเนื่องจากแต่ก่อนเดินทางเข้ามาทำงานแล้วไม่มีนายจ้าง เพราะตนเองไม่มีใครแนะนำ ซึ่งตั้งใจเข้ามาหางานทำด้วยตนเอง แต่ไม่มีงานทำระหว่างที่นั่งรถกลับก็ถูกทหารจับและส่งต่อไปยังตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองได้นำตนไปส่งที่ด่านช่องจอมซึ่งเป็นจุดเชื่อมระหว่างไทย-กัมพูชา หลังจากนั้นพอลล่าก็เดินทางไปกลับบ้านประมาณ 2-3 วัน จึงเดินทางข้ามแดนด่านช่องจอมอีกครั้งเพื่อเสี่ยงเข้าไปหางานทำอีกรอบ ซึ่งพอลล่าบอกว่าตนเองทำในลักษณะนี้หลายครั้งจนชิน และปรับตัวผ่านการร่วมมือกับนายจ้างในการปิดบัง หลบซ่อนเข้ามาทำงาน (พอลล่า, 2560 : สัมภาษณ์)

4.6 การปรับตัวทางเศรษฐกิจ

4.6.1 กลุ่มแรงงานรับจ้าง

การส่งเงินกลับบ้าน ทั้งแหม่มพุทและแหม่มไทยมีวิธีการส่งเงินกลับบ้านเหมือนกัน ซึ่งทั้งแหม่มพุทและแหม่มจาม ใช้บริการคนส่งเงินคนเดียวกันที่อาศัยอยู่ที่อำเภอปราสาท เป็นหน้านายในการให้บริการแหม่มพุทและแหม่มจาม โดยแรงงานข้ามชาติให้ความไว้วางใจผู้ทำธุรกรรมด้านการเงินให้แก่แรงงานข้ามชาติ เพราะนายหน้าในการส่งเงินกลับไปก็มักพบบริการเป็นระยะเวลานาน และมีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้าแรงงานข้ามชาติแหม่มจะโอนเงินไปที่คนไทยที่ถือบัตรเอทีเอ็มธนาคารที่อำเภอปราสาท โดยมีคนกัมพูชาที่เป็นแรงงานข้ามชาติแหม่มทำงานที่อำเภอปราสาทเป็นคนประสานคนไทยที่เป็นเจ้าของบัตรเอทีเอ็มว่าจะโอนเงินไปให้ หลังจากนั้นโทรติดต่อญาติพี่น้องที่ประเทศกัมพูชาให้มารับเงินที่ด่านช่องจอม ในการโอนเงินแต่ละครั้งจะเสียค่าดำเนินการให้คนส่งเงินไปให้ญาติพี่น้อง ครั้งละ 70 บาท

หากบ้านที่กัมพูชามีงานแต่งจะโพสต์ภาพและส่งข้อความทางเฟสบุ๊ก เวลา วัน เดือน ปี และสถานที่จัดงานแต่ง แท็กแรงงานข้ามชาติแหม่มที่ทำงานในจังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้ทราบข้อมูลว่าญาติพี่น้องจะมีงานแต่งและให้ญาติพี่น้องที่เป็นแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสุรินทร์เดินทางไปร่วมงานแต่ง ซึ่งเป็นวิธีการติดต่อกับบ้านเกิดจากแต่ก่อนที่ใช้การโทรศัพท์ติดต่อช่องทางเดียว (ยา ฟาริด, 2560 : สัมภาษณ์)

4.6.2 กลุ่มที่เป็นเจ้าของกิจการ

ส่วนใหญ่พบกลุ่มแหม่มจาม เป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งแรงงานข้ามชาติแหม่มกลุ่มนี้เริ่มแรกเข้ามาทำงานรับจ้างเป็นเวลานาน เมื่อเห็นช่องทางโอกาสทางการค้า จึงได้ยกระดับและเปลี่ยนสถานะตนเองเป็นเจ้าของกิจการ หลังจากนั้นได้ชักชวนและจ้างงานแหม่มจามในเครือญาติหรือแหม่มจามในหมู่บ้านของตนเอง

สินค้าที่ขายเป็นสินค้าเบ็ดเตล็ด มีสินค้าอย่างเช่นเสื้อกันฝน ถุงเท้า ไฟฉาย วิทย์ หมวก และอื่นๆอีกมากมาย ผู้วิจัยพบว่า แรงงานข้ามชาติแหม่มจามที่เป็นเจ้าของกิจการขายสินค้าเบ็ดเตล็ดมักจะขายสินค้าเหมือนกัน ร้านขายสินค้าของแรงงานข้ามชาติตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน อีกทั้งแรงงานข้ามชาติให้คนไทยจดทะเบียนเป็นนายจ้าง แต่แรงงานข้ามชาติเป็นเจ้าของกิจการเอง เมื่อมีการจับกุมคนไทยที่จดทะเบียนเป็นนายจ้างแรงงานข้ามชาติแหม่มจามจะมายืนที่ร้านแผงลอยขายสินค้าเบ็ดเตล็ด เพื่อป้องกันการถูกจับกุมจากหน่วยงานรัฐ ซึ่งคนไทยที่จดทะเบียนเป็นนายจ้างเคยเป็น

นายจ้างและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับแรงงานข้ามชาติเขมรจาม จากการเป็นลูกจ้างและได้เปลี่ยนตัวเองมาเป็นเจ้าของกิจการ นอกจากให้คนไทยจดทะเบียนเป็นนายจ้างแล้วนั้น แรงงานข้ามชาติเขมรจามยังให้คนไทยที่เป็นนายจ้างจดทะเบียนรับรองบุตรตนเองให้ได้สัญชาติไทยเพื่อได้รับสวัสดิการเทียบเท่ากับคนไทย ได้เรียนโรงเรียนประจำจังหวัดสุรินทร์และได้รับการศึกษาที่ดี ได้รับการสวัสดิการด้านสุขภาพเท่าเทียมกับคนไทย และสวัสดิการด้านอื่นๆ ที่เท่าเทียมคนไทยทุกอย่าง

4.7 การปรับตัวทางสังคม

4.7.1 การแต่งงานกับเขมรพุทธ

กรณีศึกษานางฮะ ได้แต่งงานกับชายไทย โดยประกอบพิธีเช่นไหว้บรรพบุรุษ และผูกข้อมือที่บ้านของสามีที่อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ แต่ไม่ได้ไปจัดพิธีแต่งงานที่ประเทศกัมพูชาเนื่องจากนางฮะและสามีไม่มีเงินจัดงานแต่งงาน จึงได้จัดงานแต่งแบบเรียบง่ายที่ประเทศไทย ซึ่งให้พ่อแม่ฮะกับพ่อแม่สามีและญาติพี่น้องฝ่ายสามีมาเป็นสักขีพยานเท่านั้น การแต่งงานกับคนไทยสร้างความมั่นใจแก่นางฮะว่าลูกที่คลอดมาจะได้รับสัญชาติไทยและทำให้นางฮะสามารถอยู่ในเมืองไทยได้ในระยะเวลานาน เนื่องจากมีสามีคนไทยจะช่วยสร้างความมั่นใจในการอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ มากกว่าการเข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์เพียงลำพัง (ฮะ, 2560 : สัมภาษณ์)

4.7.2 การแต่งงานกับเขมรจาม

กรณีศึกษานายอิม รอน ได้แต่งงานกับหญิงไทย โดยประกอบพิธีแต่งงานแบบอิสลามที่จังหวัดโพธิ์สัตว์ ประเทศกัมพูชา เจ้าบ่าวจะแห่ขันหมากมาสู่ขอเวลาแปดโมงเช้าและเข้าพิธีบายสามโมง ฝ่ายหญิงที่นับถือศาสนาพุทธต้องเปลี่ยนนับถือศาสนาอิสลาม หลังจากเข้าพิธีแต่งงานตามศาสนาอิสลามทั้งสองเดินทางกลับมาทำงานที่จังหวัดสุรินทร์เช่นเคย เดิมแม่ของฝ่ายหญิงไม่ยอมรับฝ่ายชายเพราะฝ่ายชายเข้ามาทำงานในสถานะแรงงานข้ามชาติ แต่ภายหลังนายอิม ขยันทำงานและเป็นคนดี ทำให้แม่ฝ่ายหญิงยอมรับในตัวนายอิม หลังจากทั้งสองได้อยู่ด้วยกันช่วยกันขายปลาหนึ่ง ฝ่ายหญิงไม่ต้องการแต่งงานต้องการอยู่แบบเรียบง่าย แต่ทางครอบครัวฝ่ายชายไม่ยินยอม ต้องการให้แต่งงานและเข้าพิธีอิสลามเพราะฝ่ายหญิงนับถือศาสนาพุทธ ฝ่ายหญิงไม่ได้จัดพิธีแต่งงานตามแบบไทยเพราะฝ่ายหญิงไม่ต้องการให้จัดพิธีแต่งงาน ถือว่าการจัดพิธีแต่งงานตามแบบศาสนาอิสลามก็เพียงพอแล้ว เมื่อนายอิมพาภรรยาและลูกเดินทางกลับไปเยี่ยมบ้านที่จังหวัดโพธิ์สัตว์ ประเทศกัมพูชา ผู้ชายจะใส่หมวกและผู้หญิงจะคลุมผ้าฮิญาบแบบอิสลาม แต่เมื่อเดินทางกลับมาที่จังหวัดสุรินทร์จะไม่สวมหมวก

และไม่ใส่ผ้าฮิญาบ ละหมาดวันละครั้ง ไม่กินเนื้อหมู ซึ่งนายอิมและภรรยาจะมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทั้งประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ซึ่งการแต่งงานกับคนไทยสร้างความมั่นใจ (อิม รอน, 2560 : สัมภาษณ์)

4.8 การปรับตัวทางวัฒนธรรม

ในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์มีทั้งแรงงานแหมร์พุทและแหมร์จามที่ทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ โดยแรงงานจะทำงานกันเป็นกลุ่มแรงงานแหมร์พุท นายจ้างจะให้แรงงานแหมร์พุทหาญาติพี่น้องที่เป็นแรงงานแหมร์พุท ส่วนแรงงานแหมร์จามนายจ้างแรงงานจามหาญาติพี่น้องที่เป็นแรงงานแหมร์จามด้วยกัน เพราะในแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้าของแต่ละกลุ่มเป็นคนที่ทำงานกับนายจ้างเป็นระยะเวลานาน ให้สั่งให้แรงงานแหมร์ที่มาทำงานใหม่ ซึ่งการจัดหาแรงงานแหมร์พุทและแหมร์จามาทำงานในกลุ่มเดียวกันเป็นกลยุทธ์ในการทำงานที่สะดวกในการสั่งงานทั้งนายจ้างและหัวหน้าแรงงานข้ามชาติแหมร์ในแต่ละกลุ่ม

4.8.1 แหมร์พุท

การร่วมวัฒนธรรมของไทย เมื่อมีงานเทศกาลทางศาสนาหรือวัฒนธรรมพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ เช่นการแซนโหม่งตาเป็นพิธีกรรมแซนโหม่งตาสืบทอดมากกว่า 1,000 ปี ลูกหลานชาวเขมรที่ไปทำงานในพื้นที่ต่าง ๆ จะเดินทางกลับมาหาครอบครัวกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษ เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ตรงกับวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี ชาวเขมรมีความเชื่อว่า เมื่อถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 ประตูยมโลกจะเปิดเพื่อให้ผู้รับกรรมที่อยู่ในนรกได้เดินทางมาเยี่ยมญาติได้ ชาวเขมรจึงจัดทำอาหาร ขนม ข้าวต้ม ในตอนเย็นของวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 และพอรุ่งเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ก็จะนำอาหาร ขนม ข้าวต้ม ไปทำบุญอุทิศส่วนกุศลที่วัด เรียกว่า "วันเป็นตุจ" โดยเชื่อว่าผีจะออกมาจากยมโลกได้ 15 วัน หลังจากนั้นต้องกลับไปรับกรรมในยมโลกตามเดิม จากวันเป็นตุจนับไปอีก 15 วัน (นับจากวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10) จะตรงกับวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 คือ "วันเป็นทม" ซึ่งเป็นวันที่ประกอบพิธีแซนโหม่งตา แรงงานข้ามชาติแหมร์จะจัดของเซ่นไหว้และทำบุญร่วมกับคนไทย หลังจากเลิกงานนายจ้างและแรงงานข้ามชาติแหมร์จะฉลองงานวันแซนโหม่งตาด้วยกันหากนายจ้างไม่ได้หยุดงานให้แรงงานข้ามชาติเดินทางกลับไปแซนโหม่งตากับครอบครัวและญาติพี่น้อง นายจ้างบางรายให้แรงงานข้ามชาติหยุดงานได้ครึ่งวันเพื่อไปประกอบพิธีกรรมแซนโหม่งตาบูชาบรรพบุรุษและฉลองร่วมกับญาติพี่น้อง ซึ่งโดยปกติ

แรงงานข้ามชาติแอมร์มีวัฒนธรรมประเพณีแซนโฌนตาเหมือนกับชาวพื้นเมืองจังหวัดสุรินทร์ ทำให้เรียนรู้และปรับตัวได้ง่ายให้เข้ากับวัฒนธรรมประเพณีแซนโฌนตา

นางฮะ เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าได้ร่วมประเพณีแซนโฌนตากับครอบครัวสามีทุกปี ซึ่งการแซนโฌนตาที่เป็นประเพณีของแอมร์สุรินทร์คล้ายคลึงกับประเพณีในกัมพูชา ทั้งเครื่องเซ่นไหว้บรรพบุรุษและการปฏิบัติ สามีจะพานางฮะไปร่วมประเพณีแซนโฌนตาที่บ้านสามีและร่วมเซ่นไหว้บรรพบุรุษและทำบุญร่วมกับญาติของสามี ซึ่งก่อนหน้านี้ช่วงที่นางฮะยังไม่ได้แต่งงานกับสามีคนไทย นางฮะไม่ค่อยได้ร่วมประเพณีแซนโฌนตาและไม่ได้เดินทางกลับบ้านที่กัมพูชา เนื่องจากนายจ้างคนไทยไม่ได้หยุดงานให้ เพราะช่วงเทศกาลแซนโฌนตาลูกหลานแอมร์สุรินทร์เดินทางกลับมาจากกรุงเทพฯ อยุธยา และชลบุรี ทำให้สินค้าที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ขายดี นางฮะต้องทำงานช่วยนายจ้าง ซึ่งนายจ้างก็ได้ให้เงินเพิ่มพิเศษที่ทำงานช่วงเทศกาลแซนโฌนตา หลังจากทีนางฮะแต่งงานกับสามีคนไทยและมีลูก นางฮะได้ปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับครอบครัวของสามี (ฮะ, 2560 : สัมภาษณ์)

4.8.1.1 การร่วมประเพณีวันเข้าพรรษาของแรงงานข้ามชาติแอมร์

แรงงานข้ามชาติแอมร์พุทธเข้าร่วมพิธีเวียนเทียนที่วัดในเมืองสุรินทร์ ในช่วงเช้าจะไปทำบุญตักบาตร ส่วนช่วงเย็นจะไปเวียนเทียน วัดที่ได้รับความนิยมจากแรงงานข้ามชาติแอมร์คือวัดบูรพารามพระอารามหลวง ซึ่งเป็นวัดประจำจังหวัดสุรินทร์ที่มีชื่อเสียง โดยส่วนมากแรงงานข้ามชาติมีส่วนน้อยที่ไปวัด นานครั้งถึงจะได้ไปวัด ถ้าว่างจากงานถึงจะได้ไป นายชอต พาแฟนสาวที่เป็นแรงงานข้ามชาติไปเวียนเทียนช่วงเย็นหลังจากเลิกงาน และร่วมชมขบวนแห่เทียนเข้าพรรษา ซึ่งได้บอกกับผู้วิจัยว่าชอบดูการประกวดรถแห่เทียนเข้าพรรษา ถ้าตนเองว่างงานหรือวันนั้นเลิกงานเร็วก็จะชวนแฟนมาชมขบวนแห่รถเทียนเข้าพรรษา โดยบอกกับผู้วิจัยว่าสวยงามและประทับใจ (ชอต, 2559 : สัมภาษณ์)

4.8.1.2 การร่วมประเพณีงานแสดงช้างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ของแรงงานข้ามชาติแอมร์

นายสกุล สารอน และนายรัก สารอน สองพี่น้องชายปลาในตลาดสด เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าหลังจากที่ขายปลาเสร็จประมาณสองทุ่ม จะไปเที่ยวงานแสดงช้างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ในเวลากลางคืน เพราะจะได้ไปดูคอนเสิร์ตและถือเป็นการผ่อนคลายหลังจากที่ได้ทำงานมาตั้งแต่เช้ามืด ซึ่งวงดนตรีที่ชอบไปดูในตอนนั้นคือวงโลโซและวงกันตริม โดยทั้งสองจะซื้อเบียร์ช้างไปดื่มและเดิน

ตามจังหวะเพลง แต่ไม่มีโอกาสได้ไปดูงานแสดงช้างในช่วงกลางวันเพราะต้องเตรียมปลามาขายที่ตลาดสดช่วงบ่าย (สกุล สารอน และ รัก สารอน, 2560 : สัมภาษณ์)

4.8.1.3 การร่วมประเพณีวันลอยกระทงของแรงงานข้ามชาติแخمร์

นายเฮียชายปลาร้า พริกป่น หอมและกระเทียม เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าได้พาภรรยาที่เป็นแรงงานข้ามชาติและลูกสาวสองคนไปเที่ยวงานวันลอยกระทง หลังจากลอยกระทงเสร็จได้เข้าไปทำบุญในวัดและไปสอยดาว ซึ่งลูกสาวทั้งสองชอบให้พ่อพามาเที่ยวงานลอยกระทง แต่นายไม่ค่อยได้พามาเที่ยวงานลอยกระทง เนื่องจากบางช่วง เพราะถ้าปลาร้า หอมแดงและกระเทียมมาส่งสินค้าช่วงกลางคืนทำให้ไม่สามารถพาครอบครัวมาเที่ยวได้ แต่ก็พยายามที่จะพาครอบครัวมาเที่ยวตามงานประเพณีของไทย (เฮีย, 2560 : สัมภาษณ์)

4.8.1.4 การฟังเพลงของแรงงานข้ามชาติแخمร์

นายชัน รับจ้างการรั่มและเก็บรั่มในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าช่วงเช้าจะมาตั้งรั่มให้แม่ค้าทั้งคนไทยและคนแخمร์ตั้งแต่ช่วงตีสามและกลับไปนอนที่ห้อง และกลับมาเก็บรั่มอีกครั้งช่วงเที่ยง หรือแม่ค้าบางรายขายสินค้าเสร็จก่อนเที่ยง นายชันจะมาเก็บรั่มที่เดียวในช่วงเที่ยง และกางรั่มให้แม่ค้าที่ขายสินค้าในช่วงบ่าย และเข้ามาเก็บรั่มที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์อีกครั้งช่วงหกโมงเย็น หลังจากทำงานเสร็จจะชอบนั่งฟังเพลงลูกทุ่งของเบิร์ด ปทุมราช และไมค์ ภิรมย์พร โดยกดจากมือถือและใส่หูฟัง เพื่อคลายความเหนื่อยล้าจากการทำงาน และชอบฟังเพลงช่วงพักผ่อนหลังจากที่กลับไปนอนที่ห้อง เพื่อเป็นการขับกล่อมให้รู้สึกผ่อนคลายก่อนที่จะนอนหลับ เพราะต้องตื่นไปการรั่มหลายครั้งซึ่งการฟังเพลงช่วยให้คลายความเหนื่อยล้า และความเหงาจากการทำงาน (ชัน, 2560 : สัมภาษณ์)

4.8.1.5 การดูละครของแรงงานข้ามชาติแخمร์

นางมาลัย ชก ชอบดูละครไทย ช่วงละครภาคค่ำ ซึ่งเรื่องที่ชื่นชอบที่ผ่านมามีเรื่องบุปผะสนนิवास ซึ่งเข้าใจภาษาไทยเป็นอย่างดีเนื่องจากเดินทางเข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์ตั้งแต่สาวจนปัจจุบันมีลูกสี่คน นางมาลัย เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่ามักดูละครและเลี้ยงลูกไปพร้อมกัน ซึ่งตอนนี้เพิ่งคลอดลูกได้ห้าเดือน มีหลานสาวจากจังหวัดโพธิ์สัตย์ที่เป็นบ้านเกิดของตน เดินทางเข้ามายังจังหวัดสุรินทร์เพื่อมาช่วยรับจ้างเลี้ยงลูกในช่วงกลางวันและตอนเย็นที่ต้องมาขายของที่ตลาดสดเทศบาล

เมืองสุรินทร์ ซึ่งบอกกับผู้วิจัยว่าชอบดูละครทุกวัน หลังกินข้าวกับครอบครัว เพราะการดูละครถือเป็น การคลายเครียดและกังวล หลังจากที่ต้องเลี้ยงลูกทารกและออกไปควบคุมดูแลลูกน้องที่ชายของ ในช่วงเย็น (มาลัย ชก, 2560 : สัมภาษณ์)

4.8.2 แคมร์จาม

แรงงานข้ามชาติแคมร์จามที่เข้ามาทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ มีการปรับตัว ให้เข้ากับสภาพวัฒนธรรมของไทย ซึ่งผู้ชายจะไม่สวมหมวกตะเกียะห์ ผู้หญิงจะไม่สวมฮิญาบ เพื่อสร้าง ความกลมกลืนและไม่เป็นจุดเด่นกับคนไทย เพราะแรงงานข้ามชาติแคมร์จามเข้ามาทำงานโดยไม่ เอกสารใบอนุญาตทำงาน มีเพียงหนังสือเดินทางข้ามแดนชั่วคราว (Border Pass) และหนังสือ เดินทาง (Passport) เพื่อใช้เดินทางข้ามประเทศระหว่างกัมพูชา-ไทย การทำตัวกลมกลืนกับคนไทย เป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการหลีกเลี่ยงถูกจับตามองจากสายตรวจแรงงานข้ามชาติ แรงงานข้ามชาติแคมร์จาม มักเดินทางไปละหมาดไปมัสยิดที่อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ เพราะเดินทางไปละหมาดสะดวก มี ระยะทางประมาณ 27 กิโลเมตร ในขณะที่มัสยิดที่อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์ มีระยะทาง 32 ทำให้แรงงานข้ามชาติแคมร์จามเดินทางไปละหมาดช่วงเวลาที่ยุ่งยากทุกวัน ส่วนผู้หญิงไม่ละหมาดและไม่ ปฏิบัติเคร่งครัดเหมือนผู้ชาย ส่วนหญิงไทยที่แต่งงานกับผู้ชายแคมร์จาม เมื่ออยู่ในประเทศไทยยังไม่ เปลี่ยนศาสนาอิสลาม ไม่สวมผ้าฮิญาบ และไม่ต้องละหมาด เพราะเมื่ออยู่ในประเทศไทยต้องปรับตัว ด้านวัฒนธรรมให้เข้ากับคนไทย

4.8.2.1 การร่วมประเพณีงานแสดงช้างและงานกาชาดจังหวัดสุรินทร์ของแรงงานข้าม ชาติแคมร์

อิม รอน และภรรยาชาวไทย จะพาลูกสาวและลูกชายไปเที่ยวงานแสดงช้างในช่วง บ่าย เพราะขายปลาทุเสร็จช่วงเที่ยง หรือถ้าบางวันขายดีก็จะขายเสร็จประมาณเก้าโมงเช้าถึงสิบโมง เช้า หรือถ้าบางวันที่ทำปลาทุไว้นางเช้าจะสามารถพาลูกไปงานกาชาดสุรินทร์ในช่วงกลางคืน โดยจะ พาลูกไปเล่นม้าหมุนและชิงช้าสวรรค์ และซื้อของกินเล็กน้อยกลับบ้าน โดยจะพาลูกมาเที่ยวปีละหนึ่ง ถึงสองครั้ง เพราะถือโอกาสพาครอบครัวมาพักผ่อนหลังจากทำงานเหนื่อยลำทั้งวัน (อิม รอน, 2560 : สัมภาษณ์)

4.9 การสร้างเครือข่าย

ผู้วิจัยจะอธิบายวิธีการสร้างเครือข่ายของแฮมรพุทธและแฮมรจาม ทั้ง 5 แบบ ได้แก่ แบบที่หนึ่งเครือข่ายศาสนา แบบที่สองเครือข่ายแรงงาน แบบที่สามเครือข่ายที่บ้านเกิด แบบที่สี่เครือข่ายแรงงานข้ามชาติกลุ่มอื่น และแบบที่ห้าเครือข่ายนายจ้าง ดังนี้

4.9.1 เครือข่ายทางศาสนา

แฮมรจาม ใช้วิธีการสร้างเครือข่ายกับแรงงานข้ามชาติเมียนมาจากการนับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน ผู้วิจัยพบว่าแรงงานข้ามชาติแฮมรจามที่ทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์มักเดินทางไปละหมาดที่มัสยิด อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ระยะทางจากสุรินทร์ไปกระสัง 32 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 36 นาที ซึ่งนายฟาริด ได้บอกกับผู้วิจัยว่าชอบไปละหมาดที่มัสยิดอำเภอกระสังมากกว่ามัสยิดที่อำเภอศีขรภูมิ ซึ่งมีระยะทางเท่ากัน แต่ฟาริดบอกว่าสะดวกเดินทางไปมัสยิดที่อำเภอกระสัง เพราะมีแรงงานแฮมรจามไปละหมาดกันมากและมีเพื่อนคนเมียนมาที่รู้จักสนิทสนมกัน (ฟาริด, 2560 : สัมภาษณ์)

แฮมรจามมีการสร้างเครือข่ายได้เริ่มจากนางมาลัย ชก ที่ข้ามแดนเข้ามาเป็นเจ้าของกิจการขายสินค้าเบ็ดเตล็ดเป็นเวลา ซึ่งมีเครือข่ายนายจ้างที่รับจ้างเป็นนายจ้างให้กับแรงงานข้ามชาติที่มีกิจการของตนเอง และมีเครือข่ายลูกจ้างจากประเทศกัมพูชา ในลักษณะนายหน้าที่ดูแลเหมือนญาติพี่น้องในครอบครัว (มาลัย ชก, 2560 : สัมภาษณ์)

แฮมรจาม ใช้วิธีการสร้างเครือข่ายกับแรงงานข้ามชาติเมียนมาจากการนับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน ผู้วิจัยพบว่าแรงงานข้ามชาติแฮมรจามที่ทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์มักเดินทางไปละหมาดที่มัสยิด อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ระยะทางจากสุรินทร์ไปกระสัง 32 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 36 นาที ซึ่งนายฟาริด ได้บอกกับผู้วิจัยว่าชอบไปละหมาดที่มัสยิดอำเภอกระสังมากกว่ามัสยิดที่อำเภอศีขรภูมิ ซึ่งมีระยะทางเท่ากัน แต่ฟาริดบอกว่าสะดวกเดินทางไปมัสยิดที่อำเภอกระสัง เพราะมีแรงงานแฮมรจามไปละหมาดกันมากและมีเพื่อนคนเมียนมาที่รู้จักสนิทสนมกัน (ฟาริด, 2560 : สัมภาษณ์)

4.9.2 เครือข่ายแรงงานข้ามชาติ

แคมร์พุทมีการสร้างเครือข่ายในลักษณะกระจายกันอยู่ตามร้านต่างๆ แต่ถ้าหากนายจ้างคนใดต้องการแรงงานข้ามชาติแคมร์ไปทำงานที่ร้านของตน แรงงานข้ามชาติแคมร์พุทจะโทรแจ้งแรงงานข้ามชาติที่ต้องการเปลี่ยนงานทำหรือโทรแจ้งแรงงานข้ามชาติที่อยู่ในหมู่บ้านของตนเองให้มาทำงานกับนายจ้าง (ซาน, 2560 : สัมภาษณ์)

แคมร์จามจะมีการรวมตัวกันและอยู่กันเป็นกลุ่มมากกว่าแคมร์พุท เริ่มจากการตั้งร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ดเหมือนกัน โดยรับสินค้ามาจากที่เดียวกันและขายใกล้กัน ซึ่งได้สร้างเครือข่ายที่มีการขายสินค้าแบบเดียวกัน ซึ่งการขายสินค้าเบ็ดเตล็ดเหมือนกันเป็นการสร้างเครือข่ายการผูกขาดขายสินค้าแบบเดียวกันในตลาดเฉพาะแรงงานข้ามชาติแคมร์จาม (ชาย, 2560 : สัมภาษณ์)

แคมร์พุทสร้างเครือข่ายกับแรงงานข้ามชาติลาว ในการให้ความช่วยเหลือเรื่องงานกับนายจ้าง เพราะแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานกับนายจ้างเป็นเวลานาน ส่วนแรงงานข้ามชาติลาวเพิ่งมาทำงาน โดยได้รับการสอนงานและคำแนะนำจากแรงงานข้ามชาติแคมร์ สุคนเทียร์ บอกกับผู้วิจัยว่าช่วยแนะนำเขาเนื่องจากแรงงานข้ามชาติลาวเพิ่งเข้ามาทำงาน สงสารเขา นึกถึงสมัยแต่ก่อนที่ตนเองเข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์แต่ก่อน ตั้งแต่การขายของจนไปถึงการหลบหนีจากตำรวจตรวจคนเข้าเมือง (สุคนเทียร์, 2560 : สัมภาษณ์)

4.9.3 เครือข่ายที่บ้านเกิด

แคมร์พุทมีการสร้างเครือข่ายเฉพาะญาติพี่น้องและคนในหมู่บ้านเช่นกัน การหาคนเข้ามาทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์สำหรับแรงงานข้ามชาติที่กำลังทำงาน จะพยายามช่วยเหลือให้ญาติพี่น้องได้เข้ามาทำงานที่เดียวกันกับตนเอง หรือถ้าหากเป็นคนในหมู่บ้านขอความช่วยเหลือให้ทางานให้ทำในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ก็พร้อมที่จะช่วยเหลืออย่างเต็มที่ (จุง, 2560 : สัมภาษณ์)

แคมร์จามมีการสร้างเครือข่ายระหว่างนายจ้างและลูกจ้างที่เป็นแคมร์จามเหมือนกัน ซึ่งมักจะรับแรงงานข้ามชาติที่มาทำงานกับตนเป็นแรงงานข้ามชาติแคมร์จามเหมือนกัน เพราะสร้างเครือข่ายไว้ที่บ้านเกิด หากลูกจ้างขาดคนทำงานที่ร้านของตน มักจะโทรศัพท์ให้ญาติพี่น้องบอกคนในหมู่บ้านให้มาช่วยทำงานแทนแรงงานข้ามชาติที่ออกไป เนื่องจากเดินทางกลับบ้านที่กัมพูชา

4.9.4 เครือข่ายแรงงานข้ามชาติกลุ่มอื่น

แซมร์พุท สร้างเครือข่ายกับแรงงานข้ามชาติแซมร์จามและแรงงานข้ามชาติลาว เพื่อสร้างเครือข่ายการทำงานและช่วยสอดส่องดูแลซึ่งกันและกันจากการตรวจสอบของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐที่มีการตรวจจับแรงงานข้ามชาติสัญชาติเมียนมา ลาว และกัมพูชาอยู่บ่อยครั้ง ถ้าหากมีคนในตลาดหรือแรงงานข้ามชาติคนไทยทราบว่าจะมีการตรวจจับกุมแรงงานข้ามชาติจะกระจายข่าวทั่วตลาดให้แรงงานข้ามชาติที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานหลบหนีไปที่อื่นก่อน เพื่อป้องกันการถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่รัฐ

แซมร์จาม ใช้วิธีการสร้างเครือข่ายกับแรงงานข้ามชาติเมียนมาจากการนับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน ผู้วิจัยพบว่าแรงงานข้ามชาติแซมร์จามที่ทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์มักเดินทางไปละหมาดที่มัสยิด อำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ระยะทางจากสุรินทร์ไปกะสัง 32 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 36 นาที ซึ่งนายฟาริด ได้บอกกับผู้วิจัยว่าชอบไปละหมาดที่มัสยิดอำเภอกะสังมากกว่ามัสยิดที่อำเภอสี่ขรภูมิ ซึ่งมีระยะทางเท่ากัน แต่ฟาริดบอกว่าสะดวกเดินทางไปมัสยิดที่อำเภอกะสัง เพราะมีแรงงานแซมร์จามไปละหมาดกันมากและมีเพื่อนคนเมียนมาที่รู้จักสนิทสนมกัน (ยา ฟาริด, 2560 : สัมภาษณ์)

4.9.5 เครือข่ายนายจ้าง

แซมร์พุทมีการสร้างเครือข่ายระหว่างนายจ้างคนไทยด้วยกัน เพื่อส่งข้อมูลการเปิดทำใบอนุญาตทำงานและข้อมูลของลูกค้า หากร้านใดขาดลูกค้าสามารถเรียกด่วนแรงงานข้ามชาติให้มาทดแทนแรงงานข้ามชาติที่ขาดไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการตกลงระหว่างนายจ้างและแรงงานข้ามชาติเช่นกัน

แซมร์จามมีการสร้างเครือข่ายกับคนไทย เพราะแรงงานข้ามชาติแซมร์จามต้องอาศัยชื่อของคนไทยเพื่อการเป็นเจ้าของกิจการของตนเอง ซึ่งตามกฎหมายแล้วแรงงานข้ามชาติไม่สามารถเปิดร้านขายสินค้าที่มีลักษณะเป็นเจ้าของกิจการได้ด้วยตนเอง ถือว่าเข้าข่ายการแย่งอาชีพคนไทย

พูน ปณ จิต ชีเว

บทที่ 5

การปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติแหมร์

5.1 แนวทางการจัดการแรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์แหมร์สำหรับนายจ้าง

5.1.1. การขึ้นทะเบียนและการขอใบอนุญาตทำงานให้ถูกกฎหมาย

กลุ่มแรก กลุ่มแรงงานที่มีใบจับคู่พิสูจน์สัญชาติแล้ว และแรงงานที่ถือบัตรสีชมพูพิสูจน์สัญชาติแล้วศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) หรือกลุ่มบัตรสีชมพูที่หมดอายุ 31 มีนาคม 2561 ขั้นตอนการดำเนินการในศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ ดังนี้ 1) นายจ้างพาแรงงานข้ามชาติมากรอกเอกสาร ทบ.1 แนบเอกสารบัตรสีชมพูหมดอายุ 31 มีนาคม 2561 2) ยื่นเอกสารที่เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเพื่อรับคิวไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาล หากมายื่นเอกสารไม่เกินในช่วงเช้า สามารถตรวจสุขภาพในวันเดียวกัน 3) ยื่นเอกสารที่ปกครองจังหวัดเพื่อถ่ายรูปและสแกนนิ้วมือ จ่ายค่าบัตรประจำตัวที่ไม่มีสัญชาติไทย 80 บาท 4) ไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลสุรินทร์เพื่อตรวจสอบโรคต้องห้าม จ่ายค่าบัตรประกันสุขภาพ 3,700 บาท 5) จ่ายค่าลงตราวีซ่า 500 บาท และต้องรายงานตัวที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองทุก 3 เดือน 6) จ่ายค่าใบอนุญาตทำงาน 1,900 บาท รับใบอนุญาตทำงาน 2 ปี หมดอายุ 31 มีนาคม 2563

กลุ่มที่สองแรงงานข้ามชาติที่ยังไม่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติกลุ่มบัตรสีชมพูที่หมดอายุ 31 มีนาคม 2561 และแรงงานกลุ่มใบจับคู่ที่ยังไม่พิสูจน์สัญชาติ มีขั้นตอนดังนี้ 1) นายจ้างพาแรงงานข้ามชาติมากรอกเอกสารทบ.1 แนบเอกสารบัตรสีชมพูหมดอายุ 31 มีนาคม 2561 2) ยื่นเอกสารที่เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเพื่อรับคิวไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาล หากมายื่นเอกสารไม่เกิน 10 เข้าสามารถตรวจสุขภาพในวันเดียวกัน 3) ยื่นเอกสารที่ปกครองจังหวัดเพื่อถ่ายรูปและสแกนนิ้วมือ จ่ายค่าบัตรประจำตัวที่ไม่มีสัญชาติไทย 80 บาท 4) ไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาลสุรินทร์เพื่อตรวจสอบโรคต้องห้าม จ่ายค่าบัตรประกันสุขภาพ 3,700 บาท 5) จ่ายค่าใบอนุญาตทำงาน 325 บาท รับใบอนุญาตทำงาน 3 เดือน หมดอายุ 30 มิถุนายน 2561 และต้องไปขอคิวเพื่อไปพิสูจน์สัญชาติจากเจ้าหน้าที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์

กลุ่มที่สาม มาตรา 64 แรงงานเข้าไป-เย็นกลับ หรือแรงงานตามฤดูกาล แรงงานข้ามชาติแหมร์เท่านั้นที่สามารถขอใบอนุญาตทำงานกลุ่มนี้ได้ เพราะกฎหมายระบุว่าแรงงานข้ามชาติที่มีถิ่นเกิดจังหวัดที่ติดชายแดนเท่านั้น ได้แก่ จังหวัดพระวิหาร จังหวัดอุดรรัมย์ จังหวัดบันเตียเมียนเจย จังหวัดพระตะบอง จังหวัดไพลิน จังหวัดโพธิสัตว์ จังหวัดเกาะกง รวม 7 จังหวัด มีขั้นตอนดังนี้

1) นายจ้างพาแรงงานข้ามชาติแซมร์ที่มีหนังสือเดินทางชั่วคราว (Border Pass) ซึ่งก่อนที่จะนำมายื่นขอทำใบอนุญาตทำงานวันที่ยื่นให้ให้อยู่ในประเทศไทยต้องไม่หมดอายุ หากหมดอายุต้องกลับไปทำที่ด่านช่องจอมเพื่อให้ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองลงตราให้ 7 วัน และต้องมายื่นดำเนินการไม่เกิน 7 ที่ยื่นให้ให้อยู่ในราชอาณาจักรไทย 2) ถ่ายเอกสารหนังสือเดินทางชั่วคราว (Border Pass) หน้า 1-3 และหน้าที่ลงตราให้อยู่ในราชอาณาจักรไทยไม่เกิน 7 วัน รูปถ่าย 2 รูป พร้อมกับเอกสารตพ.9 หนังสือรับรองการจ้าง สัญญาการจ้างแรงงาน แผนที่ และรูปสถานประกอบการของนายจ้าง โดยเจ้าหน้าที่จะออกใบรับคำขอทำใบอนุญาตทำงานให้แรงงานข้ามชาติ โดยต้องไปจ่ายเงินค่าใบรับคำขอ 100 บาท 3) นำใบรับคำขอใบอนุญาตทำงานไปยื่นที่โรงพยาบาลไม่เกิน 10.30 น. จะได้รับการตรวจสุขภาพเพื่อตรวจสอบโรคต้องห้าม หากตรวจโรคผ่านเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลจะออกใบรับรองแพทย์ให้ 2 ฉบับ จ่ายเงิน 1,000 บาท จะได้รับใบเสร็จรับเงินเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน 4) นำใบรับรองแพทย์และใบรับคำขออนุญาตทำงานไปยื่นที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองที่อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุรินทร์ จะได้รับการลงตรา 1 เดือน 5) นำเอกสารทั้งหมดประกอบด้วย ใบรับรองแพทย์ตัวจริง ถ่ายเอกสารหน้าที่ลงตรา 1 เดือน และเอกสารตพ.9 หนังสือรับรองการจ้าง สัญญาจ้าง (ฉบับถ่ายเอกสาร) เจ้าหน้าที่จะออกใบอนุญาตทำงาน 3 เดือน และต้องจ่ายเงินค่าใบอนุญาตทำงานเพิ่มอีก 225 บาท ซึ่งถือว่าเสร็จสิ้นกระบวนการขอใบอนุญาตทำงานตามมาตรา 64 แรงงานเข้าไป-เย็นกลับ

5.1.2 การปฏิบัติเมื่อถูกจับกุม

เมื่อแรงงานข้ามชาติแซมร์ถูกจับ ให้นายจ้างไปประกันตัวและชี้แจงเหตุผลต่อเจ้าพนักงานหากนายจ้างไม่ได้ยู่ควบคุมแรงงานข้ามชาติทำงานตลอดเวลาหรือแรงงานข้ามชาติแซมร์ไม่ได้นำใบอนุญาตทำงานติดตัวเวลาทำงาน ส่วนแรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้ามาทำงานหากไม่มีนายจ้างประกันตัวต้องจำคุกและถูกส่งตัวกลับประเทศกัมพูชา บทลงโทษตามกฎหมายพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 มาตรา 102 ผู้ใดเป็นผู้รับคนต่างด้าวเข้าทำงานโดยฝ่าฝืนมาตรา 9 รับคนต่างด้าวไม่มีใบอนุญาตทำงานต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาทต่อคนต่างด้าวที่จ้างหนึ่งคน หากกระทำความผิดซ้ำจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับตั้งแต่ห้าหมื่นบาทถึงสองแสนบาทต่อคนต่างด้าวที่จ้างหนึ่งคน หรือทั้งจำทั้งปรับ และห้ามผู้นั้นจ้างคนต่างด้าวทำงานเป็นเวลาสามปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ

5.1.3 ค่าจ้างแรงงานข้ามชาติต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ

อัตราค่าจ้างขั้นต่ำใหม่ ตามประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 9) เมื่อ 15 มีนาคม 2561 ซึ่งได้ประกาศให้มีผลบังคับใช้แก่นายจ้างและลูกจ้างทุกคน ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2561 กำหนดค่าจ้างขั้นต่ำเป็นวันละ 315 บาท จากเดิม 305 บาท ซึ่งนายจ้างควรจ้างแรงงานข้ามชาติตามค่าแรงขั้นต่ำตามกฎหมาย

5.1.4 สวัสดิการแรงงานข้ามชาติแอมร์

แรงงานข้ามชาติแอมร์พุทธและแอมร์จามเมื่อทำใบอนุญาตบัตรสีชมพูในศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (one stop Service) และแรงงานมาตรา 64 เข้าไป-เย็นกลับ จะได้รับบัตรประกันสุขภาพเหมือนคนไทย ซึ่งได้จ่ายล่วงหน้ามาแล้วพร้อมกับการทำใบอนุญาตทำงาน นายจ้างควรอำนวยความสะดวกให้แรงงานข้ามชาติเข้าไปใช้สิทธิโดยการให้คำแนะนำหากเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุในกรณีนายจ้างรายย่อยไม่ได้จดทะเบียนประกอบกิจการแต่เป็นนายจ้างกิจการแฝงลอยในตลาดสด แรงงานข้ามชาติไม่ได้เข้าประกันสังคม แต่แรงงานข้ามชาติมีสิทธิรักษาพยาบาลเหมือนคนไทย เพราะได้จ่ายค่าประกันสุขภาพ 3,700 บาท ใช้สิทธิรักษา 2 ปีสำหรับแรงงานข้ามชาติกลุ่มบัตรสีชมพู ส่วนแรงงานข้ามชาติมาตรา 64 เข้าไป-เย็นกลับ จ่ายค่าประกันสุขภาพ 1,000 บาท ใช้รักษา 1 ปี ดังนั้นเมื่อแรงงานข้ามชาติเจ็บป่วย นายจ้างควรบอกต่อแรงงานข้ามชาติ

5.2 การปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติแอมร์

นายจ้างควรระมัดระวังความเชื่อทางศาสนา ซึ่งนายจ้างควรคำนึงถึงหลักศาสนาของแรงงานข้ามชาติแอมร์จาม เพราะในสภาพหน้าอาจมีนายจ้างคนไทยที่จ้างแรงงานข้ามชาติแอมร์จาม ซึ่งนายจ้างควรอนุญาตให้แรงงานข้ามชาติแต่งกายตามหลักศาสนาโดยปกติผู้ชายจะสวมหมวกกะปิเยาะห์ ส่วนผู้หญิงจะสวมผ้าฮิญาบ ส่วนการละหมาด ควรจัดที่ไว้สำหรับละหมาดไว้ให้แรงงานข้ามชาติแอมร์จามได้ละหมาดในช่วงเช้าถึงเที่ยง

ผู้วิจัยพบว่า ควรจะทำสื่อที่เป็นคู่มือเพื่อเผยแพร่ให้นายจ้างเข้าใจนโยบายรัฐและแรงงานข้ามชาติมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ทำการวิจัยทำให้พบปัญหาของนายจ้างกับการเข้าใจกฎหมาย และนโยบายการควบคุมแรงงานข้ามชาติ โดยจัดทำคู่มือสำหรับนายจ้างที่ประกอบด้วย การขึ้นทะเบียนและการขออนุญาตทำงานให้ถูกกฎหมาย การปฏิบัติเมื่อถูกจับ ค่าจ้างแรงงานข้ามชาติต่ำ

กว่าแรงงานขั้นต่ำ สวัสดิการแรงงานข้ามชาติแหมร์ และการปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติแหมร์ คู่มือฉบับนี้จะเป็นประโยชน์กับนายจ้างและแรงงานข้ามชาติในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์

ภาพประกอบที่ 3 แรงงานข้ามชาติแหมร์พุทธและแหมร์จามที่ผู้วิจัยกล่าวถึงข้อเสนอแนะและปัญหาของนโยบายรัฐที่ควบคุมการทำงานของแรงงานข้ามชาติ

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

งานวิจัยกลยุทธ์การต่อรองของแรงงานข้ามชาติแخمร์ ในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษา 2 ประการ ได้แก่ 1) ศึกษานโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติแخمร์ที่ข้ามแดนมาทำงานในตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ 2) ศึกษาวิถีชีวิตและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติแخمร์ และ 3) จัดทำข้อมูลเพื่อสามารถนำไปใช้ในการจัดทำสื่อเผยแพร่ให้นายจ้างเข้าใจวัฒนธรรมข้ามชาติแخمร์และมีการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มแخمร์พุทธและแخمร์จาม งานวิจัยนี้ศึกษาแรงงานทั้งสองกลุ่มที่ข้ามแดนมาทำงานในพื้นที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ และใช้แนวคิดกลยุทธ์การต่อรอง และแนวคิดการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เข้าอธิบาย ผู้วิจัยเก็บข้อมูลที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ระหว่างปี พ.ศ. 2560 ถึง ต้นปี พ.ศ. 2561 โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม พบผลการศึกษา ดังนี้

ประการแรก นโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลไทยที่มีต่อแรงงานข้ามชาติแخمร์ พบว่าระยะแรก นโยบายของรัฐบาลไทยมีลักษณะ “ยืดหยุ่น” กับแรงงานข้ามชาติ ต่อมานโยบายของรัฐบาลเข้มงวดมากขึ้นและมีการควบคุมในรูปแบบ โดยในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลไทยไม่ได้มีนโยบายแรงงานข้ามชาติ เนื่องจากมีภาวะสงครามและความขัดแย้งทางการเมือง โดยให้ความสนใจของการอพยพ ซึ่งในปี พ.ศ.2535 ได้ก่อตั้ง GMS มีแรงงานอพยพเข้าไปทำงานจำนวนมาก รัฐบาลจึงมีนโยบายในการผ่อนผันในขณะเดียวกันนโยบายจัดการแรงงานข้ามชาติไม่เป็นไปตามสากล

ในช่วงปี พ.ศ. 2557 รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. ถูกกดดันจากนานาชาติในการจัดการการค้ามนุษย์ เพราะประเทศไทยยังคงอยู่ในกลุ่มที่ 2 บัญชีรายชื่อประเทศที่ต้องจับตามองเป็นปีที่ 2 ติดต่อกัน ซึ่งรัฐบาลไทยเข้มงวดในการจัดการแรงงานข้ามชาติถูกกฎหมายมากขึ้น รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ประกาศใช้นโยบายใหม่ทันที นโยบายดังกล่าวคือ นโยบายควบคุมการทำงานของแรงงานข้ามชาติโดยให้ทุกจังหวัดจัดตั้งศูนย์บริการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว (One Stop Service) 3 สัญชาติ เมียนมา ลาว และกัมพูชา ทำให้นายจ้างไม่เข้าใจและไม่ได้พาแรงงานข้ามชาติมาทำใบอนุญาตทำงาน

ประการที่สอง วิธีชีวิตและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติแหมร์ ในประเด็นนี้พบว่า แรงงานข้ามชาติแหมร์เข้ามาทำงานในจังหวัดสุรินทร์โดยอาศัยเครือข่ายสำคัญคือ เครือข่ายที่เป็นเครือข่ายที่เข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์มาก่อน ขณะที่แรงงานข้ามชาติกลุ่มแหมร์จากอาศัยเครือข่ายทางศาสนาในการข้ามแดนด้วย และต้องใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการข้ามแดนจากกัมพูชามายังจังหวัดสุรินทร์ เมื่อข้ามแดนมาทำงานในตลาดสดในจังหวัดสุรินทร์ แรงงานข้ามชาติแหมร์ก็ต้องปรับตัวทางวิธีชีวิต ทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อยู่ตลอดเวลาเพื่อความอยู่รอด โดยแรงงานข้ามชาติแหมร์จะต่อรองค่าแรงกับนายจ้าง การแต่งงานกับคนไทย การอาศัยซื้อคนไทยเป็นบิดามารดาของตนเองเพื่อให้ได้สิทธิพลเมือง แหมร์จายังได้ยกระดับเป็นเจ้าของกิจการแต่ใช้ชื่อคนไทยเป็นเจ้าของ ขณะที่ในด้านศาสนา แหมร์จาก็ได้ปรับตัวโดยการไม่แต่งกายตามหลักศาสนา แต่ยังมีการละหมาดเหมือนกับที่อยู่บ้านเกิด

ประการที่สาม ในเชิงการพัฒนาท้องถิ่น งานวิจัยนี้ได้จัดทำข้อมูลเพื่อสามารถนำไปใช้ในการจัดทำสื่อเผยแพร่ให้นายจ้างเข้าใจวัฒนธรรมข้ามชาติแหมร์และมีการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มแหมร์พุทธและแหมร์จาม โดยมีเนื้อหาสำคัญคือ นายจ้างควรที่จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อทำให้แรงงานข้ามชาติถูกกฎหมาย การรู้เรื่องของสิทธิด้านต่างๆ ของแรงงาน รวมไปถึงการเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีของแรงงานกลุ่มนี้ด้วย

6.2 อภิปรายผล

งานวิจัยนี้ได้ศึกษานโยบายของประเทศไทยและพบว่านโยบายของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงเนื่องจากเงื่อนไขในระดับสากล และนำไปสู่ปฏิบัติการของรัฐที่เข้มงวดกับแรงงานมากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่านโยบายแรงงานข้ามชาติของประเทศไทยไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น จนกระทั่งถูกแรงกดดันจากสากล ทั้งนี้ก็สอดคล้องกับงานศึกษาของ พลฤกษ์ เถาวถวิล (2533) ที่ได้ระบุถึงปัญหาของนโยบายรัฐไทยว่า มาจากการที่ ประเทศไทยใช้การกำกับควบคุมการย้ายถิ่นในลักษณะเลือกปฏิบัติเพื่อให้ประโยชน์สูงสุดแก่ตน (politic of regulation) มาโดยตลอด เช่น การมติดิ.ค.ร.ม. ผ่อนผันให้ผู้เข้าเมืองหรือแรงงานผิดกฎหมาย มีการสร้างสภาวะยกเว้นทางกฎหมายเพื่อใช้ประโยชน์จากแรงงานข้ามชาติ ขณะที่งานวิจัยนี้ยังพบว่า ในปัจจุบัน นโยบายดังกล่าวต้องเปลี่ยนแปลงเร่งด่วนเพราะแรงกดดันจากกระแสสากล โดยที่ประเทศไทยเข้มงวดกับแรงงานข้ามชาติมากขึ้น

ประเด็นวิธีชีวิตและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแรงงานข้ามชาติแหมร์ งานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นถึงกลยุทธ์ที่หลากหลายของแรงงานข้ามชาติแหมร์ที่ข้ามแดนมาทำงานในประเทศไทย โดยอาศัยเครือข่ายที่เป็นเครือข่ายและเครือข่ายทางศาสนา ซึ่งในประเด็นเครือข่ายทางศาสนา งานวิชาการที่ผ่านมาไม่ได้สนใจเครือข่ายประเภทนี้ ขณะที่ข้อค้นพบเกี่ยวกับ

การปรับตัวทางด้านวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในงานวิจัยนี้พบว่าแรงงานต้องปรับตัวในทุกมิติคล้ายคลึงกับงานของ พัฒนา กิตติอาษา (2552) ที่ศึกษาเรื่องคติชนคนข้ามแดน: จากอีสานถึงสิงคโปร์ ที่อธิบายการปรับตัวและการต่อรอง เช่น การจัดกิจกรรมผ้าป่าแรงงานเพื่อหาเงินไปสมทบกองทุนที่บ้านเกิด ผ้าป่าแรงงานเป็นกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญมากของคนงานไทยในสิงคโปร์ คนงานเกือบทั้งหมดต่างก็มีโอกาสเข้าร่วมทำบุญผ้าป่า ซึ่งผ้าป่าคือการส่งเงินกลับบ้าน (remittance) รูปแบบหนึ่ง เป็นการส่งเงินกลับบ้านเพื่อกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชนโดยอาศัยช่องทางของพระพุทธศาสนาและความร่วมมือร่วมใจระหว่างชุมชนต้นทางและชุมชนปลายทาง การเป็นเจ้าของกิจการเล็กๆที่ไม่ถูกตามกฎหมาย

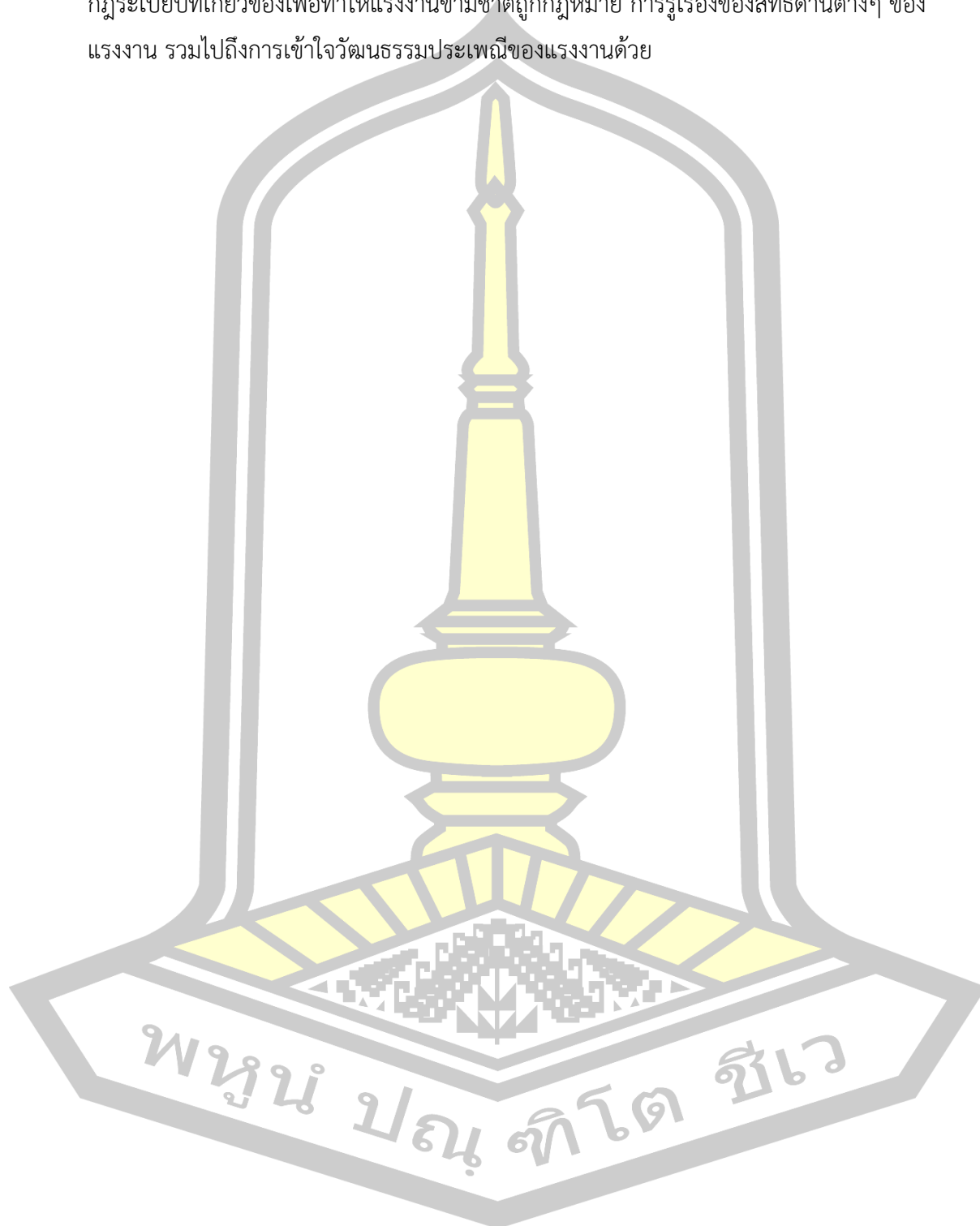
ขณะที่งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวอีกประเด็นหนึ่งที่ไม่พบในงานของ พัฒนา กิตติอาษา คือ การปรับตัวทางวัฒนธรรม ซึ่งการปรับตัวทางวัฒนธรรมไปสอดคล้องกับงานของ Saroja Dorairajoo หยิบยกอัตลักษณ์ความเป็นไทยของคนมุสลิมภาคใต้ข้ามแดนไปทำงานที่มาเลเซีย ได้หยิบยกเอาความเป็นไทยมานำเสนอระหว่างที่ทำอาหารไทยขาย ขณะที่การปรับตัวทางวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัดคือการแต่งงานกับคนไทย เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง แรงงานแหมร์พุทธได้แต่งงานกับคนท้องถิ่น ส่วนแหมร์จามบางรายแต่งงานกับคนท้องถิ่น อีกทั้งไม่เข้มงวดกับการแต่งกาย ในขณะที่ทำงานแรงงานข้ามแหมร์จามไม่สวมหมวกกาปิเยาะห์และไม่สวมผ้าฮิญาบ เช่นเดียวกับงานของ Saroja Dorairajoo ที่วัยรุ่นเมื่อออกจากบ้านไปเที่ยวจะแต่งกายแบบมุสลิมสวมฮิญาบเมื่อไปถึงสถานที่ท่องเที่ยวจะเปลี่ยนเป็นชุดวัยรุ่น

ในเชิงวิชาการผู้วิจัยได้ใช้ 2 แนวคิดที่ทำให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น คือแนวคิดกลยุทธ์การต่อรองและการต่อต้าน (Tactics of Negotiation) James Scott และ de Certeau มาช่วยอธิบายการต่อสู้และการต่อรองของแรงงานข้ามชาติแหมร์ ที่มีกลยุทธ์การต่อรองกับหน่วยงานรัฐ ต่อกับนายจ้าง และแนวคิดการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของมุสลิมของ สุเทพ สุนทรเภสัช มาช่วยอธิบายแรงงานข้ามชาติแหมร์ ได้ทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าใจและสามารถอธิบาย กลยุทธ์การต่อรองและการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติกลุ่มแหมร์ได้เป็นอย่างดี

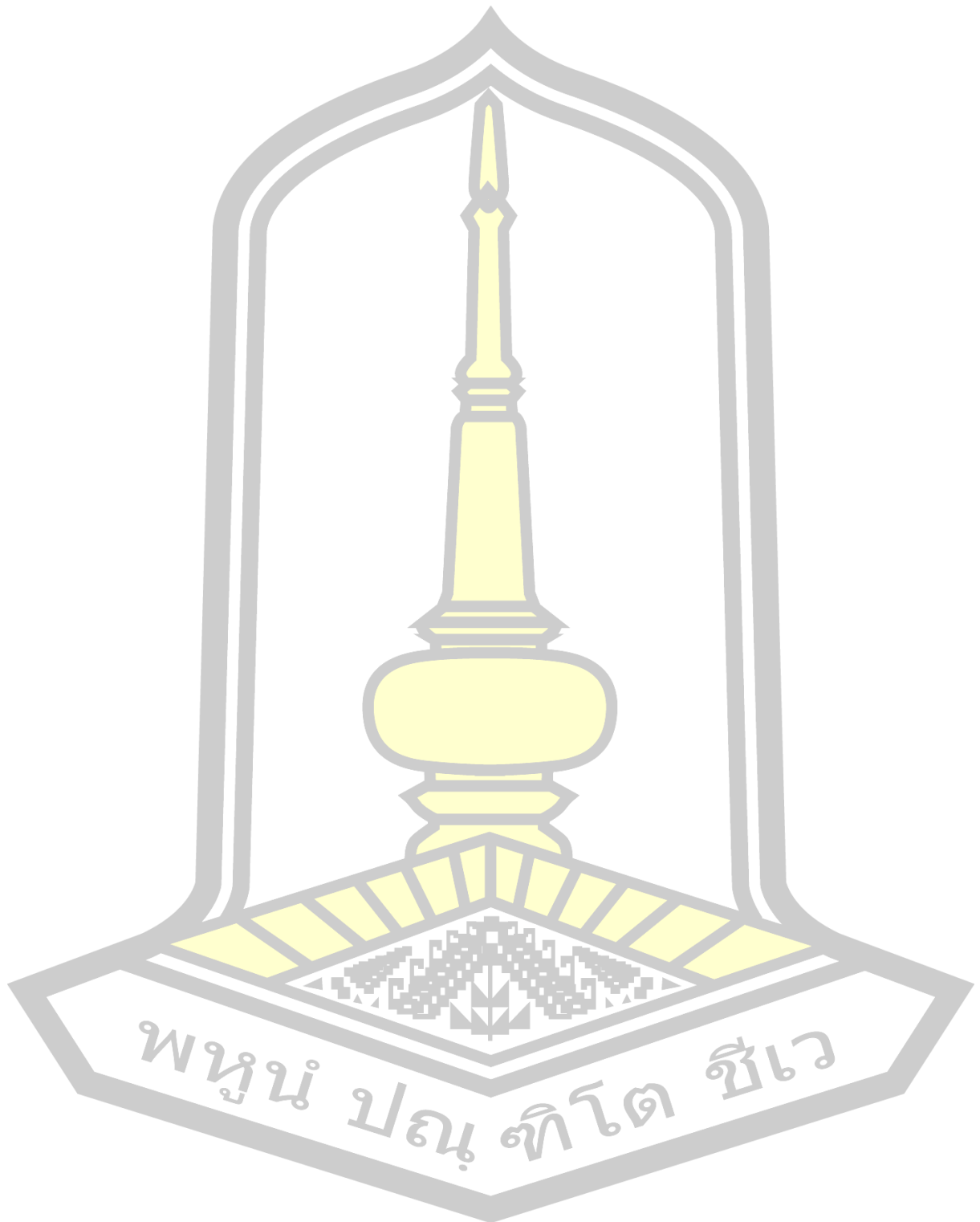
6.3 ข้อเสนอแนะ

ประการแรก รัฐไทยควรมีนโยบายด้านแรงงานข้ามชาติที่ไม่ควรจะเป็นการเอื้อประโยชน์สูงสุดแก่ตน แต่ควรพัฒนานโยบายให้ทันสมัย สอดคล้องกับปัญหา ไม่ใช่ผ่อนปรน หรือสร้างกฎหมายที่ยกเว้นเพื่อใช้ประโยชน์จากแรงงาน ทั้งนี้เพื่อให้นโยบายแรงงานข้ามชาติของรัฐไทยเป็นไปตามมาตรฐานสากล เช่น การเคารพสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

ประการที่สอง นายจ้างที่เป็นคนไทย ก็ควรที่จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย
กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้แรงงานข้ามชาติถูกกฎหมาย การรู้เรื่องของสิทธิด้านต่างๆ ของ
แรงงาน รวมไปถึงการเข้าใจวัฒนธรรมประเพณีของแรงงานด้วย

บรรณานุกรม

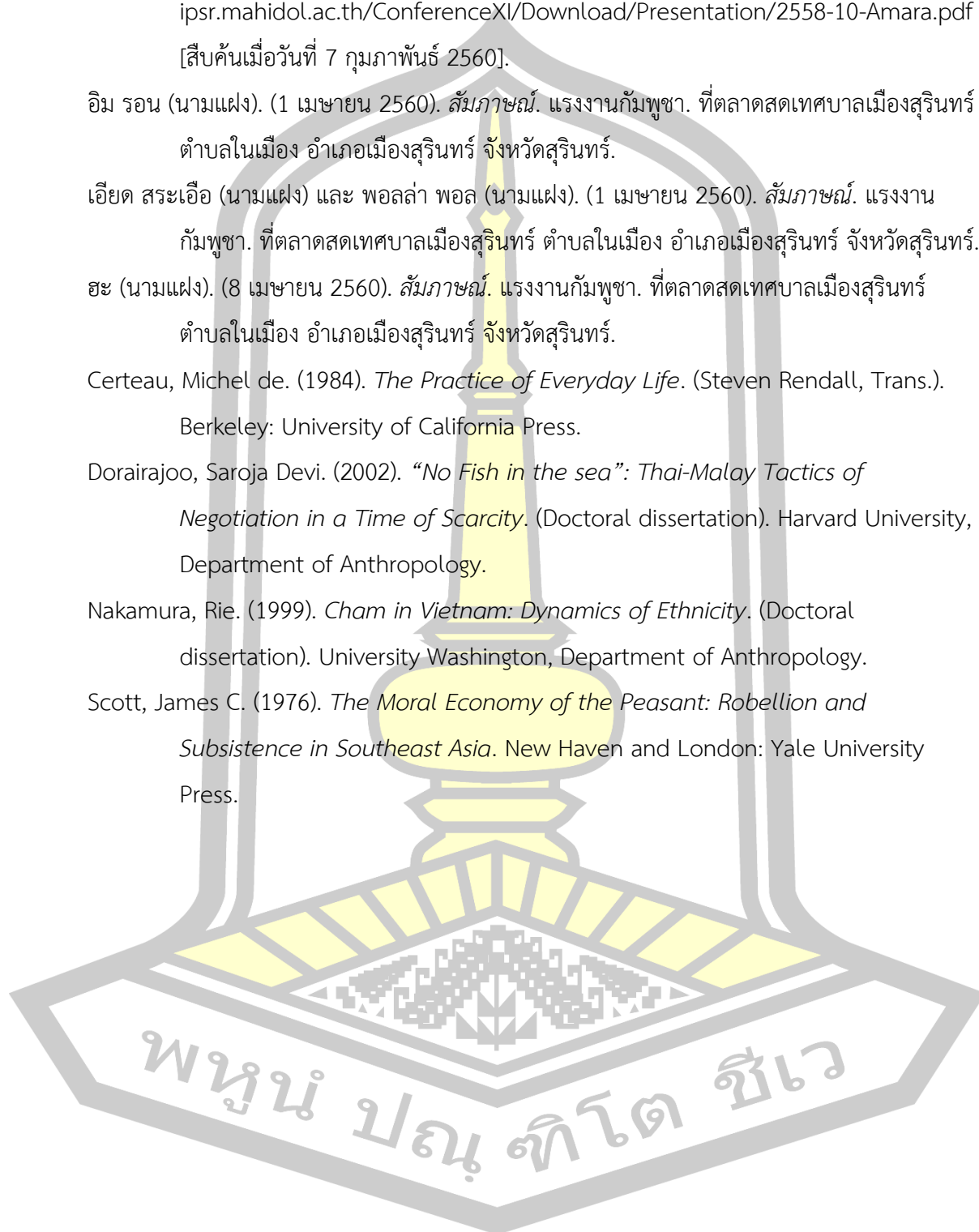

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2555). การจำแนกประเภทแรงงานข้ามชาติจากพม่า กัมพูชา และลาว. *จดหมายข่าวประชากรและการพัฒนา*, 33(1), 6–7.
- กลุ่มงานวิเคราะห์และประเมินผล สำนักตรวจและประเมินผล กระทรวงแรงงาน. (2557). *รายงานสรุปการขับเคลื่อนและเร่งรัดการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาล*. [ออนไลน์]. จาก <http://www.mol.go.th/academician/content/page/7422>
- จักรพงษ์ เจือจันทร์. (2561). *กำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดและผู้ค้ารายย่อยในภาคอีสาน: กรณีศึกษากำเนิดและพัฒนาการของตลาดสดและผู้ค้ารายย่อยจังหวัดสุรินทร์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- จุง (นามแฝง). (16 มีนาคม 2560). *สัมภาษณ์*. แรงงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- ชัชรินทร์ ชัยดี. (2557). ระบบเกษตรพันธสัญญาความสัมพันธ์เชิงอำนาจและกลยุทธการต่อรองของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อในโรงเรือนระบบปิดจังหวัดลพบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, สาขาวิชาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น.
- ชาย (นามแฝง). (21 มีนาคม 2560). *สัมภาษณ์*. แรงงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ. (2552). *พื้นที่ อำนาจ และวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนบริเวณพรมแดนกัมพูชา-ลาว ภายใต้กระแสการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, สาขาวิชาไทยศึกษา.
- ชอต (นามแฝง). (24 มีนาคม 2560). *สัมภาษณ์*. แรงงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- ชัน (นามแฝง). (28 มีนาคม 2560). *สัมภาษณ์*. แรงงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- ณัฐพร ไทยจงรักษ์. (2550). นโยบายแบ่งแยกทางชาติพันธุ์ของเขมรแดงต่อชาวจาม. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 3(2), 1–38.
- บัญญัติ สาลี. (2552). *การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา และนัยเพื่อการจัดการบริหารพื้นที่ชายแดนของรัฐไทย กรณีศึกษา : จุดผ่านแดนช่องจอมจังหวัดสุรินทร์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

- พฤกษ์ เถาถวิล และ สุธีร์ สาตราคม. (2556). สปป.ลาว: อุปสรรคการค้ากับควบคุมของรัฐตามกรอบ MOU ระหว่างประเทศด้านการจ้างงาน. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 9(2), 46-51.
- พฤกษ์ เถาถวิล. (2553). นโยบายการจัดการแรงงานข้ามชาติของไทย: จากการเกลียดกลัวคนต่างชาติ หรือ (เหนือกว่า) สิทธิมนุษยชน. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 6(3), 3-5.
- พอลล่า (นามแฝง). (1 เมษายน 2560). *สัมภาษณ์*. แรงงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- พัฒนา กิตติอาสา. (2552). คติชนคนข้ามแดน: จากอีสานถึงสิงคโปร์. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 5(1), 46-73.
- มณีนัย ทองอยู่ และ ดุษฎี อายุวัฒน์. (2548). เครือข่ายทางสังคมของแรงงานข้ามชาติชาวลาวในประเทศไทย. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 1(2), 55-83.
- มาลัย ชก (นามแฝง). (4 เมษายน 2560). *สัมภาษณ์*. แรงงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- ยา ฟาริต (นามแฝง). (4 เมษายน 2560). *สัมภาษณ์*. แรงงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- สุเทพ สุนทรเณสัช. (2548). *ชาติพันธุ์สัมพันธ์: แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สุทธิพร บุญมาก. (2554). บทบาทของเครือข่ายการย้ายถิ่นของแรงงานคนไทยเชื้อสายมลายูในร้านต้มยำ ประเทศมาเลเซีย. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 28(1), 101-123.
- สกุล ธอน (นามแฝง). (6 เมษายน 2560). *สัมภาษณ์*. แรงงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- สกุล สาธอน (นามแฝง) และ รัก สาธอน (นามแฝง). (6 เมษายน 2560). *สัมภาษณ์*. แรงงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- สุคนธ์เกียรติ. (8 เมษายน 2560). *สัมภาษณ์*. แรงงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- ห่วนห์ วัน ฟุก. (2554). *จามมุสลิมในเวียดนามหลังนโยบายได้แก่การปรับปรุงวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจศาสนปฏิบัติและชาติพันธุ์สัมพันธ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, สาขาวิชาไทยศึกษา.

- อมรา สุทธธาดา. (2558). *รายงานย้ายถิ่นในอนุภาคลุ่มน้ำโขง*. [ออนไลน์]. จาก <http://www.ms.ipsr.mahidol.ac.th/ConferenceXI/Download/Presentation/2558-10-Amara.pdf> [สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2560].
- อิม รอน (นามแฝง). (1 เมษายน 2560). *สัมภาษณ์*. รายงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- เอียด สระเอื้อ (นามแฝง) และ พอลล่า พอล (นามแฝง). (1 เมษายน 2560). *สัมภาษณ์*. รายงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- ฮะ (นามแฝง). (8 เมษายน 2560). *สัมภาษณ์*. รายงานกัมพูชา. ที่ตลาดสดเทศบาลเมืองสุรินทร์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.
- Certeau, Michel de. (1984). *The Practice of Everyday Life*. (Steven Rendall, Trans.). Berkeley: University of California Press.
- Dorairajoo, Saroja Devi. (2002). *"No Fish in the sea": Thai-Malay Tactics of Negotiation in a Time of Scarcity*. (Doctoral dissertation). Harvard University, Department of Anthropology.
- Nakamura, Rie. (1999). *Cham in Vietnam: Dynamics of Ethnicity*. (Doctoral dissertation). University Washington, Department of Anthropology.
- Scott, James C. (1976). *The Moral Economy of the Peasant: Rebellion and Subsistence in Southeast Asia*. New Haven and London: Yale University Press.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวอภัสรา จันทานิตย์
วันเกิด	วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2530
สถานที่เกิด	อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 1174/7 หมู่ 21 ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ 32000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	นักวิชาการแรงงาน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานจัดหางานจังหวัดสุรินทร์ เลขที่ 166 หมู่ 13 ตำบลเฉนียง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ 32000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2548 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสิรินธร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2553 ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี พ.ศ. 2561 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาวิจัยเพื่อ พัฒนาท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาสารคาม

พูน ปณ ภัโต ชีเว